

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
Právnická fakulta

RIGORÓZNÍ PRÁCE

2012

Mgr. Marie Mikešová

Univerzita Karlova v Praze

Právnická fakulta

Mgr. Marie Mikešová

**JEDNORÁZOVÉ ODŠKODNĚNÍ BOLESTI A ZTÍŽENÍ SPOLEČENSKÉHO
UPLATNĚNÍ DLE OBČANSKÉHO ZÁKONÍKU A VYHLÁŠKY Č. 440/2001Sb.**

Rigorózní práce

Konzultant rigorózní práce: doc. JUDr. Josef Salač, Ph.D.

Katedra občanského práva

Říjen 2012

Prohlašuji, že jsem předkládanou rigorózní práci vypracovala samostatně, všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Rigorózní práce je zpracována dle právní úpravy platné a účinné k 1. 10. 2012.

V Praze dne 31. 10. 2012

Obsah

I. ÚVOD	8
II. ODPOVĚDNOST ZA ŠKODU, ODPOVĚDNOST ZA ŠKODU NA ZDRAVÍ	10
2.1. SPOLUZAVINĚNÍ POŠKOZENÉHO	12
2.2. PRIMÁRNÍ A SEKUNDÁRNÍ PRÁVNÍ POVINNOST. NÁHRADA ŠKODY, NÁHRADA ŠKODY NA ZDRAVÍ	16
III. JEDNORÁZOVÉ ODŠKODNĚNÍ BOLESTI A ZTÍŽENÍ SPOLEČENSKÉHO UPLATNĚNÍ	19
3.1. ÚPRAVA OBSAŽENÁ V PRÁVNÍCH PŘEDPÍSECH - OBECNĚ	20
3.1.1. OBČANSKÝ ZÁKONÍK	20
3.1.2. VYHLÁŠKA MINISTERSTVA ZDRAVOTNICTVÍ 440/2001 SB.	20
3.2. VZNIK, ZÁNÍK A PROMLČENÍ NÁROKU	21
3.2.1. VZNIK NÁROKU	21
3.2.2. PROMLČENÍ NÁROKU	23
3.2.3. ZÁNÍK NÁROKU	25
3.2.3.1. ZÁNÍK NÁROKU Z PRACOVNĚ PRÁVNÍHO VZTAHU	26
3.2.4. USTÁLENÍ ZDRAVOTNÍHO STAVU	29
IV. VYHLÁŠKA MINISTERSTVA ZDRAVOTNICTVÍ Č. 440/2001 SB.	33
4.1. ZÁKLADNÍ USTANOVENÍ A ZÁKONNÉ DEFINICE	33
4.1.1. TRVALÝ CHARAKTER NÁSLEDKŮ ŠKODY NA ZDRAVÍ	34
4.2. SROVNÁNÍ VYHLÁŠKY Č. 32/1965 SB. A VYHLÁŠKY Č. 440/2001 SB.	35
4.2.1. BOLESTNÉ – ZÁKLADNÍ DEFINICE, NEGATIVNÍ VYMEZENÍ	35
4.2.1.1. PRINCIP PŘIMĚŘENOSTI	36
4.2.1.2. NEGATIVNÍ VYMEZENÍ	37
4.2.2. ZTÍŽENÍ SPOLEČENSKÉHO UPLATNĚNÍ – ZÁKLADNÍ DEFINICE, NEGATIVNÍ VYMEZENÍ	37
4.2.2.1. NEGATIVNÍ VYMEZENÍ	38
4.2.3. NAVÝŠENÍ ODŠKODNĚNÍ	39
4.2.4. VÝŠE ODŠKODNĚNÍ BOLESTI A ZSU, MIMOŘÁDNÉ NAVÝŠENÍ ODŠKODNĚNÍ	40
4.2.4.1. HODNOTA BODU, LIMITY ODŠKODNĚNÍ	40
4.2.4.2. SROVNÁVACÍ TABULKA HODNOTY BODU A LIMITŮ ODŠKODNĚNÍ	41
4.2.4.3. MIMOŘÁDNÉ NAVÝŠENÍ ODŠKODNĚNÍ	42

4.3. BODOVÉ OHODNOCENÍ BOLESTI A ZSU	42
4.3.1. POSUZOVÁNÍ BOLESTI A ZSU	43
4.3.1.1. NOVÁ BOLEST, DALŠÍ BOLEST (ZSU)	43
4.3.1.2. ANATOMICKÁ ČI FUNKČNÍ ZTRÁTA	44
4.3.1.3. LÉKAŘI OPRÁVNĚNÍ K VYDÁNÍ LÉKAŘSKÉHO POSUDKU	45
4.3.1.4. PŘÍLOHY VYHLÁŠEK	45
4.3.2. NÁLEŽITOSTI POSUDKU	46
4.3.2.1. POSTUP PŘI VYDÁVÁNÍ POSUDKU	46
4.3.2.2. NÁPRAVA NÁSLEDKŮ ŠKODY NA ZDRAVÍ	47
4.3.2.3. STABILIZACE BOLESTI, USTÁLENÍ ZDRAVOTNÍHO STAVU	48
4.4. PŘEDCHOZÍ PRÁVNÍ ÚPRAVA	49
4.4.1. VŠEOBECNÝ OBČANSKÝ ZÁKONÍK	49
4.4.2. OBČANSKÝ ZÁKONÍK Č. 141/1950 SB.	50
4.4.3. VYHLÁŠKA 45/1964 SB.	50
V. NÁVRH NA ZRUŠENÍ VYHLÁŠKY 440/2001 SB.	52
VI. MIMOŘÁDNÉ NAVÝŠENÍ ODŠKODNĚNÍ BOLESTI A ZSU	55
6.1. CHARAKTER ZTÍŽENÍ SPOLEČENSKÉHO UPLATNĚNÍ	57
6.2. ROZSAH A VÝŠE NÁHRADY	58
6.3. PRINCIP PŘIMĚŘENOSTI	60
6.4. SPLATNOST NÁHRADY	61
6.5. PŘEDPOKLADY PRO POSTUP DLE §7 ODS. 3 VYHLÁŠKY	61
6.6. STANOVISKO OBČANSKOPRÁVNÍHO A OBCHODNÍHO KOLEGIA NEJVYŠŠÍHO SOUDU ČESKÉ REPUBLIKY ZE DNE 12. 1. 2011	63
6.7. ZÁKLADNÍ SAZBA BODOVÉHO OHODNOCENÍ PRO MIMOŘÁDNÉ NAVÝŠENÍ BOLESTNÉHO A ZSU VLV NAVÝŠENÍ BODOVÉHO OHODNOCENÍ DLE § 6 VYHLÁŠKY NA MIMOŘÁDNÉ NAVÝŠENÍ DLE § 7 ODS. 3 VYHLÁŠKY	67
6.8. VLV NAVÝŠENÍ BODOVÉHO OHODNOCENÍ DLE § 6 VYHLÁŠKY NA MIMOŘÁDNÉ NAVÝŠENÍ DLE § 7 ODS. 3 VYHLÁŠKY	69
6.9. KUMULACE POLOŽEK, KOMBINACE POLOŽEK	71
6.9.1. BOLESTNÉ	71
6.9.2. ZTÍŽENÍ SPOLEČENSKÉHO UPLATNĚNÍ	72
6.10. APLIKACE STARÉ A NOVÉ VYHLÁŠKY	73
6.11. MIMOŘÁDNÉ ODŠKODNĚNÍ BOLESTI	75
6.11.1. PŘÍPADY Z PRAXE	77
VII. DŮKAZNÍ PROSTŘEDKY	79

7.1. ÚČASTNICKÁ VÝPOVĚĎ POŠKOZENÉHO, SVĚDECKÁ VÝPOVĚĎ	80
7.2. VÝSLECH ZNALCE	81
7.2.1. DŮKAZ LÉKAŘSKÝM (ZNALECKÝM) POSUDKEM	82
7.3. DŮKAZNÍ PROSTŘEDKY ŠKŮDCE/ŽALOVANÉHO	83
7.3.1. LISTINNÉ DŮKAZY – ZDROJ INTERNET, SOCIÁLNÍ SÍŤE	84
7.3.2. AUDIOVIZUÁLNÍ NAHRÁVKA	84
7.3.2.1. HMOTNĚPRÁVNÍ A PROCESNÍ HLEDISKO	85
7.3.2.2. OCHRANA OSOBNÍCH ÚDAJŮ	88
VIII. NÁHRADA ŠKODY NA ZDRAVÍ, NÁHRADA NEMAJETKOVÉ ÚJMY	91
8.1. PROMLČENÍ NÁROKU NA NÁHRADU NEMAJETKOVÉ ÚJMY	92
8.2. NÁHRADA ŠKODY NA ZDRAVÍ A OCHRANA OSOBNOSTI	93
IX. PRAKTICKÉ PŘÍKLADY	97
9.1. ROZHODOVACÍ PRAXE SOUDŮ	98
VYHLÁŠKA Č. 32/1965 SB.	98
VYHLÁŠKA Č. 440/2001 SB.	100
9.2. PRAKTICKÉ PŘÍKLADY – ŽALOBNÍ TVRZENÍ, DŮKAZNÍ PROSTŘEDKY, ROZHODNUTÍ SOUDU	104
X. PRINCIPY EVROPSKÉHO DELIKTNÍHO PRÁVA (PETL)	116
10.1. PŘEDPOKLADY ODPOVĚDNOSTI DLE PETL	116
10.1.1. PORUŠENÍ PRÁVEM CHRÁNĚNÉHO ZÁJMU	118
10.1.2. ŠKODA A JEJÍ NÁHRADA	119
10.1.2.1. MATERIÁLNÍ ÚJMA	119
10.1.2.2. NEMATERIÁLNÍ ÚJMA	120
10.1.3. PŘÍČINNÁ SOUVISLOST	121
10.1.4. ZAVINĚNÍ	122
10.1.4.1. VYLOUČENÍ ODPOVĚDNOSTI	123
10.2. APLIKACE PETL V ČR	123
XI. NOVÝ OBČANSKÝ ZÁKONÍK, PŘEDPOKLÁDANÝ VÝVOJ ODŠKODŇOVÁNÍ ŠKOD NA ZDRAVÍ	125

11.1. OBECNĚ K NOVÉMU OBČANSKÉMU ZÁKONÍKU	125
11.1.1. SYSTEMATIKA	126
11.1.2. OBECNÁ ČÁST	126
11.2. ODPOVĚDNOST ZA ŠKODU	128
11.2.1. SYSTEMATIKA - ZÁVAZKY Z DELIKTŮ	128
11.3. ODPOVĚDNOST ZA ŠKODU – OBECNĚ	129
11.3.1. ZÁKLADNÍ USTANOVENÍ	129
11.3.2. PREVENČNÍ POVINNOST	130
11.3.3. NÁHODA, NUTNÁ OBRANA, KRAJNÍ NOUZE	130
11.3.4. POVINNOST NAHRADIT ŠKODU	131
11.4. ODPOVĚDNOST ZA ŠKODU – ZVLÁŠTNÍ USTANOVENÍ	132
11.4.1. ŠKODA ZPŮSOBENÁ PROVOZEM DOPRAVNÍCH PROSTŘEDKŮ	133
11.4.2. ŠKODA ZPŮSOBENÁ ZVÍŘETEM	133
11.4.3. ŠKODA ZPŮSOBENÁ VĚCÍ	134
11.4.4. ŠKODA ZPŮSOBENÁ VADOU VÝROBKU	134
11.4.5. ŠKODA NA PŘEVZATÉ, ODLOŽENÉ ČI VNESENÉ VĚCI; ŠKODA ZPŮSOBENÁ INFORMACÍ NEBO RADOU	135
11.5. ZPŮSOB A ROZSAH NÁHRADY ŠKODY – OBECNĚ	135
11.6. ZPŮSOB A ROZSAH NÁHRADY ŠKODY NA ZDRAVÍ	136
11.7. ÚČINNOST NOVÉHO OZ	139
XII. ZÁVĚR	140
SEZNAM ZKRATEK	146
POUŽITÁ LITERATURA A PRAMENY	147
JUDIKATURA	147
SUMMARY	150
ABSTRAKT	152
ABSTRACT	153

I. Úvod

Jedním z nejnázornějších příkladů toho, jak právní předpisy zasahují do každodenního lidského života, je otázka vzniku škody, odpovědnosti za vzniklou škodu a její náhrada. Odpovědnostní právo má tak ve fungování právního systému stěžejní význam¹, který se projevuje i v každodenním životě fyzických a právnických osob. Otázka odpovědnosti za škodu je upravena právními předpisy prostupujícími všemi právními odvětvími, avšak jednotlivec jako fyzická osoba bude zpravidla nejvýznamněji pociťovat škodu v podobě poškození lidského zdraví jeho nebo osob jemu blízkých.

Skutečnost, jak významně je zásah do lidského zdraví společností vnímán, by měla být zrcadlena v intenzitě právní ochrany, kterou právní řád poškození lidského zdraví poskytuje. Tento odraz můžeme spatřovat zejména v čl. 6 Listiny základních práv a svobod, který poskytuje ústavně právní ochranu lidskému životu, se kterým je neoddělitelně spojeno lidské zdraví.

Tato práce je zaměřena na rozbor účinné právní úpravy související s náhradou škody při poškození zdraví, nicméně vzhledem k nadcházející radikální změně občanského práva hmotného v podobě nového občanského zákoníku považuji za nutné alespoň okrajově zhodnotit novou právní úpravu dané problematiky, která bude pravděpodobně účinná od 1. 1. 2014.

V této práci se budu zabývat otázkami hmotněprávními souvisejícími se škodou na zdraví, přičemž soustředit se budu zejména na jednorázové odškodnění bolesti, ztížení společenského uplatnění a mimořádnému navýšení jejich odškodnění z důvodů zvláštního zřetele hodných. Jelikož se v případě vzniku škody na zdraví nezřídka stává, že spor o náhradu škody na zdraví je rozhodován v rámci soudního řízení, považuji za nutné, abych v práci obsáhla i procesní stránku daného tématu a zahrнула do ní i problematiku procesního uplatňování daného nároku, resp. procesní obranu škůdce či strany povinné k poskytnutí náhrady škody/pojistného plnění.

---

¹ Pelikánová, I. Odpovědnost za škodu – trendy a otázky, malý náhled do osnovy nového občanského zákoníku. Bulletin advokacie, 2011, č. 3

Vzhledem k tomu, že zásah do lidského zdraví je zásah, který do budoucna zpravidla mění způsob další existence poškozeného, a často i jeho nejbližších, je dle mého názoru nutno i v rámci právního hodnocení vzniklé škody a stanovení jejího rozsahu a způsobu odškodnění myslet i na lidský rozměr, který s sebou tato událost nese. Právní normy totiž nejsou odtržené od základní lidské existence, ale mají reálný život ve společnosti reflektovat a regulovat. Tato regulace však musí odpovídat jak právním předpisům, jejichž aplikace by neměla být postižena přílišným a nekonečným formalismem, tak potřebám soudobé společnosti. Proto bude tato práce kromě právních předpisů zohledňovat i běžný „lidský“ rozměr tématu.

Netroufám si hodnotit, zda právní úprava problematiky škod na zdraví v podobě § 444 občanského zákoníku a navazující vyhlášky Ministerstva zdravotnictví č. 440/2001Sb. je či není dostatečná, spravedlivá a odpovídající povaze vzniklé újmy. S odkazem na nález Ústavního soudu Pl. ÚS 50/05 lze konstatovat, že se jedná o úpravu ústavně konformní (Ústavní soud nevyhověl návrhu Obvodního soudu pro Prahu 1 na zrušení ust. § 444 OZ a vyhl.440/2001Sb.). Na druhou stranu pohledem nového občanského zákoníku je dosud účinná úprava vysoce restriktivní a omezující a i pohledem určité části právnické veřejnosti ani zdaleka neumožňuje přiměřené odškodnění vzniklé újmy.

Ačkoliv je téma mé práce zaměřeno na konkrétní právní institut v rámci širšího tématu náhrady škody, domnívám se, že je nutné alespoň obecně věnovat pozornost i nadřazeným otázkám, kterými je v širším kontextu odpovědnost za škodu, nárok na náhradu škody, jeho vznik, zánik a promlčení, neboť bez obecného popisu by nebylo možné výsledek považovat za komplexní rozbor dané problematiky. Ze stejného důvodu považuji za nutné, aby prací prostupovala relevantní judikatura, která teorii doplní praktickým pohledem na věc a praktickou aplikací daných předpisů.

Tato práce nechť pomůže každému učinit si vlastní úsudek a zhodnotit pro a proti stávající a chystané právní úpravy dané problematiky.

II. Odpovědnost za škodu, odpovědnost za škodu na zdraví

Jak je uvedeno výše, škodu na zdraví považujeme za jeden z nejdůležitějších zásahů do lidské integrity, a to z důvodu závažnosti vzniklé újmy, ale zejména také z důvodu, že takto vzniklá újma jde často jen těžko zcela reparovat. Ačkoliv i u škody na zdraví platí základní principy odpovědnosti za škodu a základní principy poskytnutí náhrady škody, jejich realizace je často neuskutečnitelná.

Ust. § 442 OZ říká, že se hradí skutečná škoda a ušlý zisk, a to zejména v penězích s tím, že požádá-li o to poškozený a je-li to možné a účelné, hradí se škoda uvedením do původního stavu. (Nový OZ přináší naprostou změnu tohoto základního principu, když nově má být škoda primárně nahrazena uvedením do původního stavu.)

Z povahy věci je však škodu na zdraví často nemožné napravit uvedením do původního stavu (*restitutio in integrum*) a je těžké představit si jinou sféru, ve které by o to poškozený tolik stál. Bohužel je také těžké představit si sféru, ve které by bylo uvedení do původního stavu tak často nemožné, a proto neúspěšné. Z důvodu specifčnosti lidského zdraví jako předmětu škody, u kterého je jeho „oprava“ často nereálná, nastupuje při náhradě vzniklé škody obvykle její náhrada v penězích.

Škoda na zdraví je speciální újma, kdy i náhrada poskytované škody je speciální a zpravidla je nahrazována kombinací uvedení do původního stavu - co je v možnostech lékařské vědy, to je uvedeno do původního stavu. Co je již mimo dosavadní poznatky medicíny, bývá odškodňováno penězi. Na druhou stranu v případě bolestného by se dalo často dospět k závěru, že jedna újma na zdraví je odškodněna dvakrát – např. zlomená noha. Nekomplikovanou zlomeninu je současná medicína schopna vcelku jednoduše uvést do původního stavu včetně dokonalého obnovení její původní funkčnosti. V případě, že k poškození zdraví došlo např. při dopravní nehodě, bude ale kromě náhrady škody uvedením končetiny do původního stavu poškozený odškodněn opakovaně, neboť na základě vyhlášky bude mít ještě nárok na finanční reparaci bolesti. I toto je nutné považovat za specialitu, která se bude vyskytovat zejména při škodě na zdraví, nikoliv jinde.

Ačkoliv je tedy škodu na zdraví z mého pohledu možno považovat za velice specifickou škodu, kdy při jejím odškodňování musí být zohledněna i specifčnost lidské bytosti jako předmětu poškození, i zde má místo klasický odpovědnostní vztah. Odpovědnost za škodu na zdraví tedy vzniká v okamžiku, kdy z důvodu zaviněného protiprávního jednání

dojde ke vzniku škody na zdraví a tato škoda je v příčinné souvislosti s protiprávním jednáním. Jedná se o základní hmotněprávní předpoklady obecné občanskoprávní odpovědnosti za škodu dle § 420 OZ, když ke škodě na zdraví dochází často z důvodu porušení obecné prevenční povinnosti dle § 415 OZ a nastupuje potom obecná odpovědnost za škodu konkrétního škůdce. Aby bylo možno hovořit o obecné odpovědnosti za škodu na zdraví, musí dojít zpravidla k aktivnímu jednání, které je v rozporu s objektivním právem, tedy s právními předpisy. Následně nastává škoda v podobě škodlivého následku, který má v případě škody na zdraví imateriální podobu a kdy škodlivým následkem je zhoršení zdravotního stavu člověka. Mezi protiprávním jednáním a škodlivým následkem musí existovat vztah příčinné souvislosti – nebýt protiprávního jednání, škodlivý následek by nebyl nastal. Nezbytným předpokladem je dále zavinění škůdce, tedy vnitřní psychický vztah toho, kdo se určitým způsobem chová, k výsledku jeho chování, když se dále rozlišuje forma zavinění v podobě úmyslu či nedbalosti.²

Aby bylo možno hovořit o obecné odpovědnosti za škodu na zdraví, musí být naplněny její obecné hmotněprávní předpoklady stejně jako v případě jiné škody.

Nutno však ještě podotknout, že ke škodě na zdraví může samozřejmě dojít i z jiných důvodů, porušením jiných zákonem stanovených povinností a bude tak dána jiná odpovědnost za škodu na zdraví, za kterou bude odpovědný jiný subjekt. Oproti jiným škodám budou u škod na zdraví tyto jiné druhy odpovědnosti za škodu často případné. Bude se jednat zejména o odpovědnost za škodu dle ust. § 421a OZ – odpovědnost za škodu způsobenou okolnostmi, které mají příčinu v povaze použitého přístroje nebo nástroje, když tato odpovědnost se vztahuje podle odst. 2 i na poskytování zdravotnických a dalších služeb (jedná se o velice přísnou objektivní odpovědnost, kde možnost vyvinění v podstatě nepřichází v úvahu. Tato přísná objektivní odpovědnost by měla být upravena připravovaným novým občanským zákoníkem, kdy odpovědnost za škodu nebude dána z důvodu pouhé „povahy“ přístroje, ale bude nutná „vada“ přístroje). Dalším typickým případem odpovědnosti za vzniklou škodu je odpovědnost za škodu způsobenou provozem dopravních prostředků (vznik škody na zdraví v důsledku dopravní nehody).

---

² Holčápek, T. Dokazování v medicínskoprávních sporech. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2011, s. 212

2.1. Spoluzavinění poškozeného

Je-li jedním z předpokladů vzniku odpovědnosti za škodu zavinění jako vnitřní psychický vztah škůdce k jeho jednání, je nutné zmínit také existenci možnosti přenesení části či celé odpovědnosti za škodu na poškozeného, resp. rozdělení odpovědnosti za vzniklou škodu mezi škůdce a poškozeného. V tomto případě hovoříme o zavinění nebo spoluzavinění poškozeného.

V této souvislosti je nutné rozlišovat, zda byla škoda způsobena výlučně jednáním poškozeného či jeho jednáním za současného protiprávního jednání škůdce. Jestliže škoda byla způsobena výlučným jednáním poškozeného, ponese ji ve své majetkové sféře celou sám a jeho snaha o získání náhrady škody na škůdci bude zcela neúspěšná. To odpovídá ustanovení § 441 OZ: *„Byla-li škoda způsobena také zaviněním poškozeného, nese škodu poměrně; byla-li škoda způsobena výlučně jeho zaviněním, nese ji sám.“*

Obvyklejší je situace, kdy na vzniku škody mají podíl zároveň škůdce a svým protiprávním jednáním (bez ohledu na formu zavinění) také poškozený. V takovém případě pak oba subjekty ponese škodu současně, a to podle závažnosti protiprávního jednání každého z nich. Lze konstatovat, že v míře, v jaké se na vzniku škody podílel svým jednáním poškozený, je pro nedostatek příčinné souvislosti vyloučena odpovědnost škůdce, když není rozhodující, zda spolupůsobení poškozeného existovalo již při vzniku škody samotné nebo až při zvětšení jejího rozsahu.³

Při posouzení rozsahu spoluzavinění poškozeného však hraje svou roli význam porušených právních zájmů, tj. srovnání významu porušeného právního zájmu na straně škůdce a na straně poškozeného. V tomto smyslu rozhodl Nejvyšší soud Rozsudkem sp. zn. 25 Cdo 4228/2007: *„Na poměr, v jakém se na vzniku škody podílí jednání škůdce a poškozeného ve smyslu § 441 OZ. může mít vliv i povaha (hodnota) právem chráněného zájmu, jenž byl narušen poškozeným, v porovnání s hodnotou zájmu, proti němuž směřoval útok škůdce.“*

---

³ Švestka, J. Dvořák, J a kol. Občanské právo hmotné 2. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s.,

2009, s. 552

Spoluzavinění poškozeného samozřejmě zasahuje i do sféry škody na zdraví, kdy zejména škoda na zdraví vzniklá při dopravní nehodě je často faktorem spoluzavinění ovlivněna. V případech dopravních nehod tak dochází často ke snížení odpovědnosti provozovatele za škodu vzniklou provozem motorového vozidla v důsledku současného protiprávního jednání poškozeného, které má významný vliv na rozsah poskytnuté náhrady škody. Mezi nejtypičtější případy spoluzavinění poškozeného v silničním provozu patří nepřipoutání spolujezdce, nepřiměřená rychlost vozidla poškozeného, kterému nebyla dána přednost na hlavní komunikaci, spolujízda ve vozidle s řidičem, o kterém spolujezdec věděl, že před jízdou požil alkohol či nepoužití cyklistické přilby cyklistou.

Rozsah spoluzavinění je velmi těžké stanovit. Míra odpovědnosti za škodu, resp. spoluzavinění poškozeného je otázkou právní, o které by měl rozhodovat soud, nikoliv otázka, na kterou by mělo být odpovězeno znaleckým posudkem. Znalecký posudek však často může spoluzavinění poškozeného vyloučit – např. v případě poškození zdraví nepřipoutaného spolujezdce může znalecký posudek z oboru forenzní biomechaniky posoudit, zda by při připoutání poškozeného k jeho poškození došlo a v případě, že ano, jakého rozsahu by takové poškození bylo – jedná se o jeden z případů, kdy znalec může spoluzavinění poškozeného na základě odborných zjištění zcela vyloučit.

K uvedené problematice existuje bohatá judikatura. Např. rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 23 Cdo 3604/2010 bylo publikováno s touto právní větou: *„Poškozený (spolujezdec) tím, že vědomě podstoupil jízdu vozidlem, které řídila osoba, o níž věděl, že její řidičské schopnosti jsou ovlivněny požitím alkoholu, podstatně přispěl ke vzniku škodlivého následku. Podíl tohoto spolujezdce, který při nehodě utrpěl smrtelné zranění, je na této újmě vyšší než jen 20 % a limitně se může blížit až jedné polovině.“* V tomto případě se proti rozhodnutí odvolacího soudu dovolal žalobce, když dovolací soud s ohledem na skutková zjištění konstatoval, že odvolací soud nesprávně posoudil míru zavinění poškozeného, v tomto případě žalovaného – ten se účastnil jízdy s řidičem, o němž věděl, že požil alkoholické nápoje a ve vozidle se za jízdy nepřipoutal bezpečnostním pásem. Dovolací soud dále konstatoval, že *„Jestliže odvolací soud určil míru zavinění žalovaného jako spolujezdce 20-ti %, není uvedený závěr podložen žádným skutkovým zjištěním. Pokud byl ve věci proveden důkaz znaleckým posudkem, znalec se zabýval jen otázkou, zda byl spolujezdec ve vozidle při jízdě připoután bezpečnostním pásem, ale již se nezabýval otázkou, jakou mírou se skutečnost, že se žalovaný nepřipoutal při jízdě bezpečnostním pásem, mohla mít vliv na vznik škody, resp. jeho míru zranění.“*

Obdobnou míru spoluzavinění ve skutkově podobném případě shledal i další senát Nejvyššího soudu ČR.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 23 Cdo 3604/2010

„I když při usmrcení spolujezdce, který se rozhodl absolvovat za nepříznivých povětrnostních podmínek cestu s řidičem, o němž věděl, že je pod vlivem alkoholu, je rozhodující příčinou vzniku škody neodpovědné počínání řidiče vozu, zakládá krajně riskantní přístup poškozeného jeho spoluzavinění na vzniku škody až v rozsahu jedné poloviny.“

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 25 Cdo 2258/2008

Problematikou vzniku škody v důsledku nepoužití cyklistické přilby se zabýval NS ČR ve věci sp. zn. 25 Cdo 2258/2008: *“Nepoužití ochranné přilby cyklistou, jemuž zákon nošení přilby nepředepisuje, je porušením prevenční povinnosti a v rozsahu, v němž se podílelo na vzniku (zvětšení) škody utrpěné cyklistou při dopravní nehodě, může zakládat jeho spoluzavinění na vzniku škody.“*

Dovolací soud dále konstatoval: *“Podle § 415 OZ je každý povinen si počínat tak, aby nedocházelo ke škodám na zdraví, na majetku, na přírodě a životním prostředí. Toto ustanovení tedy ukládá každému povinnost jednat tak, aby vzhledem ke všem okolnostem nezavdal příčinu ke vzniku škody na zdraví, na majetku a jiných hodnotách. Avšak aplikace § 415 obč. zák. přichází v úvahu jen tehdy, neexistuje-li právní úprava vztahující se na jednání, jehož protiprávnost se posuzuje, což v daném případě znamená posouzení jízdy na kole bez ochranné přilby. (Srov. Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník I, Komentář, 1. vydání, Praha: C.H.Beck, 2008, s. 1049; usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16. 5. 2002, sp. zn. 25 Cdo 1427/2001, uveřejněné v Souboru rozhodnutí Nejvyššího soudu, sv. 17, pod C 1212).*

Podle § 58 odst. 1 zákona č. 361/2000 Sb., o provozu na pozemních komunikacích, ve znění účinném do 30. 6. 2006, tedy v době, kdy vznikla žalobci škoda na zdraví (dále jen zákon o silničním provozu), cyklista mladší 15 let je povinen za jízdy použít ochrannou přilbu schváleného typu podle zvláštního právního předpisu a mít ji nasazenou a řádně připevněnou na hlavě.

Existence právního předpisu (zákona č. 361/2000 Sb.), který přímo upravuje povinnost cyklisty mladšího 15 let používat ochrannou přilbu, však nevylučuje aplikaci § 415 obč. zák. na projednávaný případ. Na věc je totiž nutno nahlížet tak, že osobám mladším 15 let zákon ukládá použití ochranné přilby bezpodmínečně, aby byly v každé situaci chráněny, zatímco u osob starších ponechává na jejich uvážení a zodpovědnosti, kdy je potřebné přilbu použít a kdy nikoli. Ve vztahu k osobám mladším 15 let tedy konkrétní právní úprava existuje, a proto by použití § 415 obč. zák. v jejich případě nepřicházelo v úvahu, zatímco nošení ochranné přilby osobou starší 15 let výslovně upraveno není, a proto § 415 obč. zák. uplatnit lze. Je přitom nepochybné, že použití ochranné přilby cyklistou v silničním provozu je žádoucím a způsobilým prostředkem odvrácení, či alespoň zmírnění následků škody na zdraví v případě dopravní nehody, jak správně konstatoval odvolací soud.

Dovolací soud tedy uzavřel, že nepoužití ochranné přilby cyklistou starším 15 let je porušením prevenční povinnosti podle § 415 obč. zák. a může v rozsahu, v němž se podílelo na vzniku (zvětšení) škody utrpěné cyklistou při dopravní nehodě, zakládat jeho spoluzavinění na vzniku škody ve smyslu § 441 obč. zák.“

Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 25 Cdo 4228/2007

Tento rozsudek NS ČR vychází z Evropských principů deliktního práva, když při rozhodování o míře spoluzavinění poškozeného zohledňuje i hodnotu právem chráněných zájmů škůdce a poškozeného.

„Na poměr, v jakém se na vzniku škody podílí jednání škůdce a poškozeného ve smyslu § 441 obč. zák., může mít vliv i povaha (hodnota) právem chráněného zájmu, jenž byl narušen poškozeným, v porovnání s hodnotou zájmu, proti němuž směřoval útok škůdce.“

z odůvodnění:

„Útok poškozeného, jehož úmyslem bylo odcizit kabelku s penězi, směřoval proti majetku, zatímco následný útok žalovaného směřoval proti životu a zdraví, tedy proti právem chráněnému zájmu vyšší hodnoty. Spoluzavinění poškozeného je právě v tom, že jeho útok vyvolal konfliktní situaci, v níž lze obrannou reakci napadeného předpokládat. Pokud jde o rozsah spoluzavinění poškozeného, i povaha (hodnota) právem chráněného zájmu může být jedním z významných faktorů, které ovlivňují poměr, v jakém se na vzniku škody podílí jednání škůdce a poškozeného, a může tedy ovlivnit i rozsah spoluúčasti poškozeného na vzniku škody.

Život, tělesná a duševní integrita, lidská důstojnost a svoboda požívají nejvyšší ochrany (srov. systematické řazení základních práv a svobod v Listině základních práva a svobod; obdobně i Principy evropského deliktního práva v čl. 2:102 PETL).“

2.2. Primární a sekundární právní povinnost. Náhrada škody, náhrada škody na zdraví

V teorii občanského práva rozlišujeme primární a sekundární právní povinnosti právních subjektů. Primární právní povinností rozumíme povinnost fyzické či právnické osoby jednat v souladu s právními předpisy, plnit stanovené právní povinnosti.

Výše uvedené je zejména ve vztahu k fyzickým osobám limitováno základní právní povinností a základním principem upraveným § 415 OZ. Jedná se o tzv. obecnou prevenční povinnost, kdy každý je povinen počínat si tak, aby nedocházelo ke škodám na zdraví, na majetku, na přírodě a životním prostředí. Tento prvek koriguje jednání fyzických osob vůči svému okolí, ale zároveň platí, že každý je povinen chovat se samozřejmě i tak, aby škoda nevznikala na jeho vlastním zdraví či majetku. § 415 OZ upravuje závaznou právní povinnost každého dodržovat nejen povinnosti uložené právními předpisy a smluvně převzaté, ale také počínat si natolik obezřetně, aby jednáním ani opomenutím nevznikla škoda jiným ani jemu samému.⁴

K porušení právní povinnosti plně postačuje i porušení výše definované obecné prevenční povinnosti, kterou je nutné považovat za primární právní povinnost. Jestliže někdo svým jednáním ať už nedbalostním či úmyslným jakoukoliv právní povinnost poruší, nechává tím vzniknout sekundární právní povinnost, tzv. odpovědnostní povinnost, kterou lze z její podstaty považovat za sankci za porušení primární právní povinností. Obsahem sekundární právní povinnosti je povinnost rušitele primární právní povinnosti odstranit důsledky jejího porušení. Jinými slovy porušením zákonem daných povinností pro rušitele znamená vznik jeho povinnosti nahradit vzniklou škodu, resp. odstranit negativní důsledky jeho protiprávního jednání. Jednoduše porušením primární právní povinnosti vzniká sekundární právní povinnost, která škůdce zavazuje k narovnání způsobené újmy, tedy mnohdy se sekundární právní povinnost rovná povinnosti nahradit vzniklou škodu.

---

⁴ Komentář Občanského zákoníku, ust. § 415, dostupné z www.beck-online.cz

Výše uvedený vztah primární a sekundární právní povinnosti platí zásadně i pro škody vzniklé na zdraví a rušitel právní povinnosti dané zákonem způsobuje poškozenému škodu na zdraví, kterou je na základě vzniklé sekundární právní povinnosti povinen nahradit.

§ 444 a násl. OZ stanoví, jaké povinnosti v rámci sekundární právní povinnosti škůdci vůči poškozenému vznikají. Jedná se o povinnost nahradit tyto nároky:

- účelně vynaložené náklady spojené s léčením
- ztrátu na výdělku po dobu pracovní neschopnosti
- ztrátu na výdělku po skončení pracovní neschopnosti
- **bolest a ztížení společenského uplatnění**
- náklady na výživu pozůstalých
- přiměřené náklady spojené s pohřbem
- jednorázové odškodnění pozůstalým za škodu způsobenou usmrcením

Uvedený výčet nároků, které poškozenému, resp. pozůstalým, vzniknou, je možné rozdělit do dvou skupin podle povahy vzniklé újmy. Mezi nároky související s majetkovou újmou zařadíme veškeré uvedené nároky vyjma bolestného a ztížení společenského uplatnění, které jsou svým charakterem nemajetkové (imateriální) povahy vzdálené. Další možné rozdělení spočívá v tom, zda oprávněným subjektem je samotný poškozený subjekt (ztráty na výdělku, náklady spojené s léčením, bolestné a ZSU) či subjekt od poškozeného odlišný, zpravidla pozůstalý (náklady na výživu pozůstalých, náklady spojené s pohřbem, jednorázové odškodnění).

Každý z uvedených nároků má jednoznačně určený předmět, když při vzniku škody na zdraví nemusí nutně vzniknout nárok na náhradu všech těchto nároků, zpravidla skupina nároků svědčící přímo poškozenému vylučuje vznik nároků svědčících pozůstalým a naopak.

Je třeba v závěru tohoto obecného přehledu konstatovat, že odškodněním jednoho dílčího nároku nezanikají jiné vzniklé nároky. Dále je nutno konstatovat skutečnost, že náhrada škody je v zásadě poskytována vždy ke konkrétnímu nároku v prokázané výši (pokud mezi škůdcem a poškozeným nedojde k dohodě týkající se všech vzniklých nároků). Lze si

tedy představit a zpravidla je realita taková, že vedle sebe existuje nárok na náhradu účelně vynaložených nákladů spojených s léčením, nárok na jednorázové odškodnění bolesti a ZSU, nárok na jednorázovou náhradu za ztrátu na výdělku po dobu pracovní neschopnosti (pokud se jedná o poškozeného výdělečně činného ať už na základě jakéhokoliv titulu) a nárok na náhradu za ztrátu na výdělku po skončení pracovní neschopnosti, tzv. renty do budoucna.

III. Jednorázové odškodnění bolesti a ztížení společenského uplatnění

Zákonná úprava problematiky náhrady škody na zdraví je obsažena v § 444 občanského zákoníku, která je doplněna prováděcí vyhláškou Ministerstva zdravotnictví č. 440/2001Sb. o odškodnění bolesti a ztížení společenského uplatnění. Oba dva právní předpisy jsou svým rozsahem poměrně stručné a jednotlivá ustanovení nabízí široký prostor pro jejich interpretaci a pro aplikaci soudů, a to i přesto, že základem pro odškodňování škod na zdraví musí být vždy z povahy věci odborné posouzení v podobě lékařské zprávy, a to vždy bez ohledu na to, zda je odškodnění poskytováno mimosoudně či na základě soudního rozhodnutí.

Před podrobnější analýzou je třeba ještě zmínit základní charakter odškodnění bolesti a ZSU. Finanční prostředky, které poškozený jako náhradu škody od škůdce či od pojišťovny obdrží, nejsou vázány na potřeby poškozeného, nejsou vázány na jeho přechodí životní úroveň, nezohledňují, jaké vyživovací či jiné finanční závazky poškozený v době před vznikem škody měl. K tomuto účelu zákon upravuje odlišné (výše uvedené) instituty náhrady škody. Výše odškodného je závislá pouze na rozsahu škodlivých následků, kterými poškozený trpí – ačkoliv zákon jejich výši vztahuje při odškodnění ZSU k věku, ve kterém u poškozeného škoda vznikla, je tento ukazatel pouze ukazatelem pomocným či podpůrným. Stejně tak soudní praxe dovozuje, že mimořádně navýšit odškodnění zejména u ZSU je možné za zjištění, v jakém rozsahu doznalo uplatnění poškozeného změnu, tedy srovnává se uplatnění před a po vzniku škody. I přes tyto pomůcky, jak stanovit výši náhrady tak, aby byla přiměřená, je nutno uzavřít, že primárně je výše odškodnění závislá pouze na vzniklé škodě a ne na jiných potřebách poškozeného.

Z uvedeného důvodu nelze považovat za „nespravedlivé“, pokud je odškodnění poskytnuto zpravidla nejdříve po jednom roce od vzniku škodné události. Náhrada bolesti a ZSU není zaměřená na zajištění potřeb, které si původně poškozený zajišťoval např. svou výdělečnou činností, která byla škodou dočasně či trvale omezena či vyloučena. K tomu slouží náhrada za ztrátu na výdělku, která má dle mého názoru klasickou reparační povahu. Odškodnění bolesti a ZSU má pak charakter spíše satisfakční a z ekonomického hlediska se jedná o prostředky, které poškozený získá jaksi „navíc“.

3.1. Úprava obsažená v právních předpisech - obecně

3.1.1. Občanský zákoník

Ust. § 444 odst. 1 OZ lze považovat za absolutní základ daného tématu, přestože je v podstatě bezobsažné. Toto ustanovení zní: *„Při škodě na zdraví se jednorázově odškodňují bolesti poškozeného a ztížení jeho společenského uplatnění.“* OZ totiž žádným způsobem nedefinuje, co je ve smyslu zákona považováno za bolest a ZSU.

Je možno konstatovat, že náhradou za bolest a za ZSU se odškodňuje nemajetková újma, když oba dva tyto nároky jsou dílčí a relativně samostatné nároky v rámci celkového nároku na náhradu škody na zdraví, které vznikají samostatně a které se i samostatně promlčují.

Bolestí je možno rozumět vzniklou bolest ve smyslu konkrétního fyzického poškození, které poškozený utrpěl při úrazu, při jeho léčení či při rehabilitaci.⁵

Náhradou za ZSU je odškodňování nepříznivých důsledků fyzického poškození zdraví, které se odráží v uspokojování životních a společenských potřeb poškozeného. Jde o různá omezení ve sféře společenské, kulturní, sociální, sportovní, politické, ale i uspokojování potřeb v rámci rodiny (např. péče o dítě), intimních potřeb (volba životního partnera, sexuální potřeby) či volby povolání. Případné omezení či úplné vyloučení z uspokojování uvedených potřeb je základem pro uplatnění odškodnění za ZSU, když rozhodující roli hraje srovnání uspokojování těchto potřeb před poškozením zdraví a po jeho poškození.

3.1.2. Vyhláška ministerstva zdravotnictví 440/2001 Sb.

V podrobnostech odkazuje OZ na vyhlášku, která detailněji definuje podmínky vzniku nároku na odškodnění bolesti a ZSU, ale zejména stanoví výši, do jaké lze náhradu za bolest a ZSU poskytnout. Kromě toho je vyhláška do určité míry také „technickým“ předpisem, který stanoví jakým způsobem nárok uplatňovat, čím jej prokazovat atd.

---

⁵ Komentář Občanského zákoníku, ust. § 444, dostupné z www.beck-online.cz

Ačkoliv vyhláška výslovně uvádí, že výše odškodnění se stanoví s ohledem na předpokládaný vývoj škodlivých následků, vznik dalšího ztížení společenského uplatnění po odškodnění prvotního poškození není zcela vyloučen, a to za předpokladu, že u původně ustáleného zdravotního stavu poškozeného dojde k jeho výraznému zhoršení, když toto zhoršení musí být samozřejmě v příčinné souvislosti s původní škodnou událostí. Typické je také to, že tyto další následky jsou takové intenzity, že nemohly být ani původně předvídané.⁶

Velmi diskutovanou a právníkou veřejností kritizovanou je vyhláška z důvodu principu odškodňování bolesti a ZSU na základě tabulkového hodnocení vzniklé újmy na zdraví, která je zakotvena v přílohách č. 1-4 vyhlášky. K této problematice podrobněji v další části práce.

3.2. Vznik, zánik a promlčení nároku

Důležitým detailem stručného zákonného ustanovení v OZ je skutečnost, že náhrada za bolest a ZSU se poskytuje jednorázově, když toto má vliv i na vznik těchto nároků a na běh promlčecí doby.

3.2.1. Vznik nároku

Je zřejmé, že vzniku nároku na odškodnění bolesti a ZSU musí předcházet vznik škody na zdraví, teprve tehdy je možné vzniklou škodu nahrazovat. Specifičnost škody na zdraví ve vztahu k jejímu odškodňování (a také k jednorázovosti jejího odškodňování) spočívá v tom, že ačkoliv nárok na náhradu škody zpravidla vznikne ihned v závěsu za škodou samotnou, odškodnění tohoto nároku je možné až za určitou dobu od vzniku škody. Je tomu tak právě z důvodu zákonného ustanovení o jednorázovosti odškodnění bolesti a ZSU. Odškodnění musí zpravidla poskytnout náhradu za všechnu utrpěnou bolest v souvislosti s poškozením a za veškeré ZSU, které u jednotlivce nastane. Aby pak mohla být náhrada škody poskytnuta jednorázově, musí být možno souhrnně posoudit, k jak rozsáhlé škodě došlo a jak velká bolest a jak široké ZSU nastalo, což však potřebuje dostatečný čas. Praxe proto dospěla k závěru, že bolest a ZSU je možno odškodnit (a tedy ohodnotit) až v okamžiku, kdy

---

⁶ Komentář Občanského zákoníku, ust. § 444, dostupné z www.beck-online.cz

dojde k tzv. ustálení zdravotního stavu poškozeného – nastává zpravidla 1 rok po vzniku škody na zdraví.

Právní teorie zastává odlišné stanovisko, a to takové, že škoda spočívající v bolestném a ZSU vzniká, jakmile se po úrazu a po jeho případném léčení ustálí zdravotní stav poškozeného a je zřejmé, zda a v jakém rozsahu došlo ke ztížení společenského uplatnění a zda a jaké nepříznivé následky úraz zanechal.⁷ Domnívám se však, že takové hodnocení není stoprocentně přiléhavé.

Je nepochybné, že teprve v okamžiku ustálení zdravotního stavu, o kterém rozhoduje lékař, je možné objektivně stanovit rozsah vniklé škody a poškození je možné na základě vyhlášky bodově ohodnotit a poškozenému poskytnout odpovídající satisfakci. Nelze ale úspěšně tvrdit, že teprve okamžikem možnosti bodového ohodnocení poškození zdraví tato škoda vzniká, v tento okamžik jsou pouze dovršeny podmínky umožňující posouzení rozsahu škody, a tedy umožňující přesnou specifikaci nároku na náhradu škody. Lze tedy uzavřít, že okamžikem ustálení zdravotního stavu vzniká nárok na náhradu škody, která může být již přesně vyčíslena, avšak škoda jako taková (bolest, ZSU) existuje od okamžiku poškození zdraví ve smyslu právní události (dopravní nehody, pracovního úrazu, kolize na lyžích atp.).

Druhý z názorů potvrzuje i Rozsudek NS ČR 25 Cdo 333/2005: „*Pro posouzení, podle které vyhlášky se posuzují bolesti, je rozhodující okamžik, kdy bolesti vznikly, bez ohledu na to, že bodové ohodnocení bolesti podle sazebníku lze provést až v době stabilizace bolesti a že lékařský posudek se vydává, až když je možno zdravotní stav poškozeného považovat za ustálený (srov. § 9 odst. 1 vyhlášky č. 32/1965 Sb., § 8 odst. 2 písm. a/ vyhlášky č. 440/2001 Sb.). Nelze proto přisvědčit názoru, že pro posouzení, podle které vyhlášky má být poskytnuto odškodnění bolesti, je rozhodující doba, kdy se ustálil zdravotní stav žalobkyně, popř. kdy došlo ke stabilizaci jejího celkového zdravotního stavu, nýbrž ve smyslu § 9 vyhl. č. 440/2001 Sb. je rozhodující doba vzniku její bolesti. Vznik bolesti, jež má být odškodněna, předpokládá, že konkrétní bolest dosáhla určité fáze či intenzity, kterou lze již odškodnit, tedy vznik bolesti se váže k počátku, kdy se bolest stala odškodnitelnou.*“

Pro vznik bolesti je rozhodující skutečný okamžik vzniku bolestivého stavu, u ZSU je rozhodující okamžik, ke kterému se trvale nepříznivé následky projeví, když z uvedeného je zřejmé, že bolest a ZSU zpravidla nevznikají současně. Pro vznik bolesti tak není

---

⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 25 Cdo 1697/2007

rozhodující okamžik, kdy se ustálil zdravotní stav poškozeného, ale moment vzniku bolesti, která mohla vzniknout jako přímý následek poškození zdraví při úrazovém ději, jako důsledek léčení či při odstraňování následků poškození zdraví.

3.2.2. Promlčení nároku

Okamžik ustálení zdravotního stavu má dvě zásadní funkce – je to okamžik, kdy je možné poprvé stanovit a bodově ohodnotit rozsah vzniklé škody a dále je to okamžik, kdy počíná běžet promlčecí lhůta poškozeného k uplatnění nároku na náhradu škody vůči škůdci. Je to moment, kdy jsou již k dispozici objektivní skutkové okolnosti, z nichž lze škodu a její rozsah posoudit.

S okamžikem ustálení zdravotního stavu tedy souvisí počátek běhu promlčecí doby ve vztahu k nárokům na bolestné a ZSU. Nebylo by totiž vůči poškozenému spravedlivé, aby promlčecí doba běžela od okamžiku vzniku škody na zdraví (rozuměj okamžik škodné události), neboť k promlčení by tak mohlo dojít často ještě před tím, než je vůbec možné posoudit rozsah bolesti a ZSU.

Při hledání odpovědi na otázku promlčení nároků na odškodnění bolesti a ZSU již musíme nahlédnout do prováděcí vyhlášky. Jelikož k odškodnění škody na zdraví je nutno stanovit její rozsah a jelikož se jedná o otázku odborného posouzení, je možné odškodnění provést pouze na základě lékařského posudku. Teprve lékařský posudek je způsobilý dát odpovědi na základní otázky – je možné poškození na zdraví již ohodnotit body?, je možné stanovit rozsah poškození, které je již trvalého charakteru?, je tedy zdravotní stav poškozeného (alespoň v posuzované oblasti) již ustálený? Teprve když odpovědi jsou kladné, přistoupí lékař (zpravidla ošetřující lékař poškozeného) k vypracování lékařského posudku, který musí mít pro účely odškodnění bolesti a ZSU náležitosti dle § 8 vyhlášky. Vyhláška zároveň stanoví, kdy je možné takový posudek vydat, kdy je tedy možné jej po lékaři žádat.

U bolestného je to možné v okamžiku, kdy je možno zdravotní stav poškozeného považovat za ustálený a vyhláška tento moment nijak neupřesňuje či nelimituje. Je tedy pouze na posouzení lékaře, kdy je ochoten, s vědomím všech důsledků, takový lékařský posudek vyhotovit a bolestné bodově ohodnotit.

U ZSU je toto období upraveno tak, že posudek je možné vydat zpravidla až po jednom roce poté, kdy ke škodě došlo. U ZSU je tedy upraven nejbližší okamžik ohodnocení

poškození, když zpravidla nebude možné ZSU posoudit dříve než 1 rok od úrazu. Na opačnou stranu však žádné omezení stanoveno není, tedy lze si představit, že posudek lékaře vydá např. až po několika letech. I zde hraje roli zejména ustálení zdravotního stavu, které posoudí ošetřující lékař.

Bez ohledu na to, zda škoda na zdraví vzniká v okamžiku samotného poškození zdraví nebo až v okamžiku možného posouzení rozsahu vzniklé škody, je zřejmé, že teprve v okamžiku, kdy došlo k ustálení zdravotního stavu poškozeného a byl vydán lékařský posudek stanovující rozsah poškození, je možné přistoupit k odškodnění této újmy. Proto teprve v tento okamžik ustálení zdravotního stavu, který by měl bezprostředně předcházet bodovému ohodnocení rozsahu poškození, je možné úspěšně uplatnit nárok na náhradu škody na zdraví, neboť toto je již možné vyjádřit v penězích.

Teprve od okamžiku ustálení zdravotního stavu proto běží promlčecí doba poškozeného, během které může úspěšně uplatnit svůj nárok. Délka promlčecí doby pak může být různá, a to v závislosti na tom, co poškozený uplatňuje a po kom. Jestliže uplatňuje škodu na odpovědném subjektu, bude se jednat o obecnou promlčecí dobu v délce 2 maximálně 3 let, podle toho, zda půjde o promlčecí dobu subjektivní či objektivní. Pokud se bude (např. v případě dopravní nehody) poškozený domáhat pojistného plnění na pojišťovně, která plní povinnost nahradit škodu z titulu pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem motorového vozidla, bude promlčecí doba 3letá od okamžiku ustálení zdravotního stavu (ačkoliv je jinak promlčecí doba v případech uplatňování pojistného plnění počítána odlišně – promlčecí doba je 3letá a počíná běžet 1 rok po pojistné události, tedy po vzniku škody na zdraví).

Při posuzování samotných nároků na náhradu bolesti a ZSU je nutno mít na paměti, že je pro ně typické, že jejich jednotlivé složky se projevují jako samostatné dílčí nároky odvíjející se od odlišného skutkového závěru, když s touto jejich samostatností je nutné počítat i při posuzování námitky promlčení¹⁰. K této problematice se Nejvyšší soud ČR vyjádřil v Rozsudku sp. zn. 25 Cdo 2414/2010 ze dne 26. 8. 2010, který byl uveřejněn s následující právní větou: *„Vznikla-li bolest ve fázi léčení a odstraňování následků celkové sepse organismu, nikoliv v souvislosti s následným poškozením sluchu, je z hlediska počátku běhu subjektivní promlčecí doby významné nikoliv ustálení celkového zdravotního stavu, odvozané od ukončení léčby sluchu, nýbrž ustálení stavu poškozeného z hlediska bolesti utrpěné při léčbě sepse.“* Citovaný Rozsudek NS ČR dále v této souvislosti konstatoval

následující: „U práva na náhradu škody je podle právní úpravy § 106 odst. 1 OZ stanovena pouze promlčecí doba subjektivní, která je dvouletá, a jejíž počátek se váže k okamžiku, kdy poškozený nabyl vědomost o tom, že na jeho úkor došlo ke škodě a kdo za ni odpovídá. To předpokládá, že se poškozený dozvěděl jak o odpovědném subjektu, tak i o tom, že mu vznikla majetková újma určitého druhu i rozsahu, kterou je možné objektivně vyjádřit v penězích, aby poškozený mohl svůj nárok na náhradu škody uplatnit u soudu. Z důvodu složitého komplexu poškození zdraví a jeho následků je třeba pečlivě rozlišovat jednotlivé dílčí nároky a jejich skutkový základ.“⁸

3.2.3. Zánik nároku

Občanský zákoník explicitně upravuje zánik práva na bolestné a na náhradu za ztížení společenského uplatnění, když toto právo zanikne ve smyslu § 579 OZ smrtí věřitele, tedy smrtí poškozeného.

V souvislosti s tímto ustanovením je nutné odpovědět na související otázku, zda zánikem práva věřitele zaniká i případný nárok pozůstalých na toto odškodnění. Nezajímavé není ani srovnání zániku tohoto práva poškozeného dle OZ, poškozeného z pracovního úrazu nebo nemoci z povolání dle starého zákoníku práce č. 65/1965Sb. a poškozeného z pracovního úrazu nebo nemoci z povolání dle nového zákoníku práce č. 262/2006Sb.

Samotné znění OZ odpovídá na zmíněnou otázku, když právo na bolestné a na náhradu za ztížení společenského uplatnění je právo výslovně vázané a omezené jen na osobu věřitele a na dědice věřitele tato práva nepřechází - § 579 odst. 2 OZ. V rozsahu, v jakém nebyla tato práva za života poškozeného uspokojena, zanikají, a to bez ohledu na skutečnost, zda byla uplatněna za života poškozeného, zda o nich bylo ještě před smrtí poškozeného pravomocně rozhodnuto, či zda byla dlužníkem co do důvodu i výše uznána.^{9, 10}

V případě, že o nároku na náhradu za bolest a ZSU probíhá občanské soudní řízení, v jehož průběhu poškozený, zde v pozici žalobce, zemře, soud je nucen řízení zastavit.¹⁰

---

⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 25 Cdo 1240/2009

⁹ Švestka, J. Dvořák, J a kol. Občanské právo hmotné 2. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2009, s. 552

¹⁰ Komentář Občanského zákoníku, ust. § 579, dostupné z www.beck-online.cz

Při uvažování o zániku nároku na odškodnění bolesti a ZSU je nutné zohlednit základní povahu tohoto nároku, tedy tu skutečnost, že se jedná o osobnostní práva vázaná na konkrétní fyzickou osobu. V případě smrti této fyzické osoby/věřitele je pak logické, že jeho dědici na tuto náhradu již nárok nemají, neboť zanikl subjekt, jehož osobnostní sféra (zdraví) bylo narušeno. Naopak v případě smrti škůdce/dlužníka stále existuje oprávněný subjekt, kterému byla škoda způsobena, zásah do jeho osobnostních práv zánikem dlužníka nezanikl, a proto se jeví spravedlivé, že povinnost z dlužníka na jeho právního nástupce či dědice přechází - § 579 odst. 1 OZ.

3.2.3.1. Zánik nároku z pracovně právního vztahu

Právní úprava obsažená v § 260 zákoníku práce č. 65/1965 Sb. jednoznačně stanovila, že: „*Smrtí zaměstnance nárok na náhradu za bolest a za ztížení společenského uplatnění zaniká*“; což korespondovalo s obecnou úpravou obsaženou v OZ. Touto zákonnou definicí byla také vyloučena nesourodost právních úprav a byla tak založena právní jistota a konzistence právní úpravy napříč právními odvětvími. V neposlední řadě byl tímto zněním naplněn smysl a účel jednorázového odškodnění bolesti a ZSU jako nároku osobnostního.

Nový zákoník práce č. 262/2006 Sb. přistoupil k odlišné právní úpravě a zásadní rozdíl spočívá v tom, že ZP již období 1. odstavce § 260 starého ZP neobsahuje¹¹ a ust. § 328 stanoví, že: „*Peněžité práva zaměstnance jeho smrtí nezanikají*“. Po účinnosti nového zákoníku práce v roce 2007 vznikla výlukou explicitní úpravy o zániku nároků na náhradu bolestného a ZSU diskuse o tom, jaký byl úmysl zákonodárce a zda zmíněné nároky zanikají či nezanikají. Jistě lze najít mnoho argumentů pro oba pohledy – na jednu stranu nový zákoník práce výrazně upřednostňoval zájmy zaměstnance nad zájmy zaměstnavatele, čemuž odpovídala i úprava zmíněné problematiky. Přejít na dědice poškozeného zaměstnance pak zároveň zajistí, že nedojde k situaci, že prodlení dlužníka (zaměstnavatele) v kombinaci s úmrtím zaměstnance nepovede k úsporám na straně zaměstnavatele z důvodu zániku pohledávky smrtí zaměstnance.¹¹ Lze si poměrně jednoduše představit, že existuje určitý druh zaměstnavatelů, kteří by obstrukce s výplatou náhrady za bolestné a ZSU

---

¹¹ Pichrt, J. Zanikají smrtí zaměstnance pohledávky na náhradu za bolest a za ztížení společenského uplatnění? Praha: Bulletin advokacie, 2009, č. 7

schovávali za neprokázání existence nároku, avšak jednání by směřovalo k tomu, co nejvíce oddálit nutnost výplaty této náhrady motivované možným zánikem pohledávky v případě smrti zaměstnance.

Na stranu druhou však nová úprava znamenala významnou diskontinuitu právní úpravy ve vztahu k původnímu zákoníku práce, znamená nesourodost úpravy nároku ve smyslu nároku občanskoprávního a pracovněprávního a zejména nárok na náhradu bolestného a ZSU označuje za nárok peněžitý a nikoliv nárok osobnostní, tedy za nárok zcela odlišného charakteru.

Již komentář k ZP ust. § 328 ZP vykládá tak, že od 1. 1. 2007 platí zánik peněžitých pohledávek i pro pohledávky na náhradu za bolest a ZSU a definitivní interpretaci, která ukončila diskuse mezi odbornou veřejností, učinil Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 21 Cdo 936/2010 ze dne 7. 4. 2011.

Rozsudek byl publikován s touto právní větou: *„Právo zaměstnance na náhradu za bolest a ztížení společenského uplatnění, které vzniklo po 1. 1. 2007, smrtí zaměstnance nezaniká; v plné výši se stává předmětem dědického řízení a přechází na toho, komu tato pohledávka podle výsledku dědického řízení připadla“.*¹²

Předmětem sporu byly 2 zásadní otázky: 1. zda smrtí zaměstnance nárok na náhradu za bolest a ZSU zaniká či nezaniká, 2. výklad ustanovení zákoníku práce o peněžitých právech zaměstnance. Za nedostatečné by bylo možné považovat skutečnost, že se Nejvyšší soud ČR nezabýval povahou nároku na odškodnění bolesti a ZSU z toho pohledu, zda se jedná skutečně o peněžitý nárok či zda se jedná o osobnostní originární nárok, který je sice vyjádřitelný penězi, ale má charakter nemajetkové újmy. Nejvyšší soud ČR tak zcela neodpověděl na kritiku diskontinuitní právní úpravy nového ZP – poskytnutí odškodnění bolestného a ZSU dědicům je v rozporu s účelem této náhrady škody, když ta má odškodňovat pouze poškozeného, jehož osobnostní sféra byla narušena, jemuž vznikla bolest či jehož společenské uplatnění bylo ztíženo.

Nejvyšší soud ČR konstatoval, že:

---

¹² Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 21 Cdo 936/2010

„Je mimo pochybnost, že smrtí zaměstnance zanikají základní pracovněprávní vztahy, tedy i pracovní poměr, neboť sjednaný pracovně právní závazek zaměstnance smí být splněn jen osobně a nemůže přejít na někoho jiného. Ze základního pracovněprávního poměru ovšem mohou vznikat jednotlivé (odvozené) pracovněprávní závazkové vztahy, jejichž předmětem jsou peněžité nebo nepeněžité plnění. Nepeněžité závazky jsou vždy vázány na osobu zaměstnance a nelze je převést na jiného; nepeněžité pohledávky (práva) z pracovněprávního vztahu proto také bez výjimky zanikají smrtí zaměstnance. Práva a povinnosti, které vznikly (odvozeně) ze základních pracovněprávních vztahů, mohou přejít na jiného, jen jestliže v době smrti zaměstnance ještě trvaly a jestliže se projevují v podobě peněžitých práv (pohledávek) zaměstnance nebo zaměstnavatele.

Z výše citovaných ustanovení je zřejmé, že podle dřívější právní úpravy účinné do 31. 12. 2006 z peněžitých nároků zaměstnance jeho smrtí zanikaly nároky na náhradu za bolest a za ztížení společenského uplatnění. K jejich zániku docházelo bez ohledu na to, že zaměstnavatel písemně uznal jejich důvod i výši, že byly přiznány vykonatelným soudním rozhodnutím nebo že k jejich vymození byl nařízen výkon rozhodnutí. Ostatní peněžité nároky zaměstnance jeho smrtí nezanikaly a zásadně přecházely na jeho dědice, popřípadě stát, jestliže dědictví nenabyl žádný dědic, anebo při předluženém dědictví na toho, komu pohledávka při vypořádání nebo likvidaci dědictví připadla.

Podle nové právní úpravy účinné od 1. 1. 2007 peněžité práva (pohledávky na peněžité plnění) zaměstnance jeho smrtí zásadně (bez výjimky) nezanikají. Okolnost, že v ustanovení § 328 odst. 1 zák. práce (ve znění účinném od 1. 1. 2007) „chybí“ oproti dosavadní právní úpravě zmínka o osudu nároků na náhradu za bolest a ztížení společenského uplatnění, zřejmě znamená, že to, že „peněžité práva zaměstnance jeho smrtí nezanikají“, platí od 1. 1. 2007 i o pohledávkách na náhradu za bolest a ztížení společenského uplatnění. Smrtí zaměstnance tedy veškeré peněžité pohledávky, které má zaměstnanec podle zákoníku práce nebo jiných právních předpisů, kolektivní smlouvy, vnitřních předpisů nebo smlouvy (dohody) za zaměstnavatelem, nabývají jeho dědici (k tomu, kdo je dědicem srov. § 473 až § 480 obč. zák., § 175q odst. 1 o.s.ř.), popřípadě vypravitel pohřbu zaměstnance.“¹³

---

¹³ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 21 Cdo 936/2010

3.2.4. Ustálení zdravotního stavu

Samotný text vyhlášky, ale i výše uvedený výklad, věnuje pozornost tzv. ustálení zdravotního stavu, když tento okamžik je považován za první okamžik, kdy je možné vyčíslit rozsah vzniklé škody a tedy je to de facto momentem, kdy samotná škoda vzniká. Proto je jistě zapotřebí problematice ustálení zdravotního stavu věnovat pozornost jako samostatnému tématu.

Účinná vyhláška výslovně zmiňuje ustálení zdravotního stavu pouze v souvislosti s odškodněním bolesti, když § 8 odst. 2 vyhlášky říká, že lékařský posudek se u bolesti vydává, jakmile je možno zdravotní stav považovat za ustálený. Vyhláška tedy dává ustálení zdravotního stavu do souvislosti s možností vydat posudek o bolestném – bylo by tedy chybné toto ustanovení interpretovat tak, že samotná vyhláška váže vznik bolesti k ustálení zdravotního stavu.

Ustálení zdravotního stavu je však i přes výše uvedené významnou skutečností, a to z toho důvodu, že jejím okamžikem škoda v podobě bolesti a ZSU vzniká (bez ohledu na znění vyhlášky) a stejným okamžikem také začíná plynout promlčecí doba k uplatnění nároku u soudu.

Ustálení zdravotního stavu jako okamžik vzniku bolestného či ZSU hraje (spíš však hrálo) významnou roli také z důvodu aplikace správné vyhlášky při odškodňování. Okamžik vzniku bolesti či ZSU je totiž dle § 9 vyhlášky rozhodující pro aplikaci vhodného právního předpisu. Dnes, cca 12 let po účinnosti vyhlášky 440/2001 Sb., není tento význam třeba toliko zdůrazňovat, protože si lze již těžko představit, že by došlo k odškodnění bolesti či ZSU dle staré vyhlášky – takový nárok by byl již dávno promlčen. Nicméně v polovině 1. desetiletí 21. století byl tento moment velmi zásadní.

Při posuzování skutečnosti, zda lze zdravotní stav poškozeného považovat za ustálený či nikoliv je důležité také najít odpověď na otázku, zda ustálení zdravotního stavu vztahovat na každé zdravotní postižení (rovnající se různým položkám bodového ohodnocení přílohy vyhlášky) samostatně či zda je nutnou podmínkou bodového ohodnocení bolesti či ZSU ustálení zdravotního stavu jako komplexního celku, lidského organismu. V případě posuzování ustálení zdravotního stavu po částech dle dílčích poškození by to znamenalo nespočetné množství posudků, které by ohodnocovali každou dílčí škodu zvlášť a znamenalo

by to také běh nespočetného množství promlčecích lhůt, když ke každému dílčímu poškození by běžela zvláštní promlčecí doba.

Odpověď nám dává opět Nejvyšší soud ČR, když závěr je takový, že zdravotní stav poškozeného a lidský organismus je nutno považovat za jeden celek a jednotlivá poškození nelze posuzovat odděleně. Domnívám se, že praxe při odškodňování je však často odlišná a existuje velké množství lékařských posudků, které bodově ohodnotí některá poškození a u některých konstatují, že u konkrétního poškození k ustálení stavu dosud nedošlo, a proto není jejich bodové ohodnocení možné. Na základě takových dílčích posudků pak dochází k částečnému odškodnění poškození, které je později ještě doplněno dalším odškodněním po dalším ustálení zdravotního stavu.

Je třeba ale zároveň konstatovat, že případně v budoucnu vzniklé další poškození, tedy další bolest či další ZSU, které nemohlo být původně předpokládáno, nemůže a nemá vliv na vznik původního poškození. Takové situace jsou upraveny § 4 a 5 vyhlášky jako tzv. nová bolest či nové ZSU.

Rozsudek NS ČR sp. zn. 25 Cdo 333/2005

„Pro aplikaci vyhlášky č. 440/2001 Sb. o odškodnění bolesti a ztížení společenského uplatnění, je při odškodnění bolesti rozhodující doba vzniku bolesti, tedy zda bolest vznikla po 1. 1. 2002, a to bez ohledu na to, zda byla způsobena přímo při úrazovém ději nebo až jako důsledek léčení, popř. při odstraňování následků poškození zdraví“.

Rozsudek NS ČR sp. zn. 21 Cdo 149/2009

„Zdravotní stav poškozeného po úrazu, nemoci z povolání nebo jiném poškození na zdraví, popřípadě po jejich zhoršení, je třeba chápat jako jeden celek, z něhož nelze jednotlivá dílčí poškození oddělovat; lze jej považovat za ustálený po skončení kontinuálně probíhající léčby předpokládaného vývoje následků zdravotního poškození.“

Okolnost, kdy došlo k ustálení zdravotního stavu poškozeného, je třeba hodnotit komplexně, nikoliv zvlášť pro jednotlivé lékařské obory, na které se lékařská věda formálně dělí. Je-li k posouzení této skutkové otázky zapotřebí odborných znalostí z více lékařských oborů (specializací), je v občanském soudním řízení možné ustanovit buď znalce, do jehož odpovědi posuzovaná otázka spadá převážně, anebo znalce, jehož odpovědi má všeobecné zaměření s tím, že znalci je povoleno přibrání konzultanta z příslušného oboru“.

z odůvodnění:

„Ztížení společenského uplatnění tedy vzniká - jinými slovy řečeno - v době, kdy se zdravotní stav poškozeného zaměstnance po léčení natolik ustálil, že bylo patrné, zda a v jakém rozsahu ke ztížení jeho uplatnění v životě a ve společnosti došlo, a kdy lze tedy na základě skutkových okolností, které má lékař k dispozici, objektivně provést jeho hodnocení.

Ztížení společenského uplatnění je třeba hodnotit komplexně, napříč jednotlivými lékařskými specializacemi tak, aby ztížení, či ztráta uplatnění poškozeného v životě a ve společnosti byla vystižena úplně a beze zbytku... Oproti tomu v případě neskončené léčby, přestože by již bylo možné hodnotit některé dílčí položky ZSU, ale celková léčba dosud není skončena a kontinuálně pokračuje léčení předpokládaného vývoje následků zdravotního poškození, nemůže být přijat závěr o ustálení zdravotního stavu poškozeného, který by měl za následek vznik nároku na ZSU“.

Rozsudek NS ČR sp. zn. 21 Cdo 752/2010

„Zdravotní stav poškozeného po úrazu, nemoci z povolání nebo jiném poškození na zdraví lze považovat za ustálený po skončení kontinuálně probíhající léčby předpokládaného vývoje následků zdravotního poškození. Na ustálení zdravotního stavu poškozeného nelze usuzovat zpětně z poznatků o vývoji zdravotního stavu získaných po skončení léčby v dalším období na základě zhoršení, které nebylo původně předpokládáno. Dojde-li po skončení léčby ke zhoršení následků zdravotního poškození, které nemuselo být původně předpokládáno, není to důvodem k závěru o tom, že zdravotní stav poškozeného při dřívějším hodnocení nebyl ustálen, nýbrž je to důvodem k odškodnění nastalého nepředpokládaného zhoršení zdravotního stavu. S touto relativní samostatností vzniku nároku na odškodnění ztížení společenského uplatnění a vzniku nároku na odškodnění nastalého zhoršení tohoto ztížení společenského uplatnění, které při dřívějším hodnocení nebylo předpokládáno, je třeba počítat i při úvaze o důvodnosti vznesené námitky promlčení. Proto při úvaze o počátku běhu promlčecí lhůty u takových poškození zdraví, která jsou ve stálé progresi, takže okamžik ustálení zdravotního stavu jako takového u nich vlastně nemůže nikdy nastat, je třeba zaměřit pozornost nikoli abstraktně na ustálení zdravotního stavu obecně jako takového, nýbrž na to, kdy se zdravotní stav poškozeného ustálil natolik, aby bylo možné poprvé konkrétně hodnotit ztížení společenského uplatnění vyjádřené jednotlivými položkami přílohy č. 2 vyhlášky“.

z odůvodnění:

„Možnost lékaře považovat zdravotní stav poškozeného za ustálený není tedy podmíněna tím, zda v budoucnu po skončení léčby případně nastanou komplikace, které v daném okamžiku nepředpokládal“.

IV. Vyhláška ministerstva zdravotnictví č. 440/2001 Sb.

Vyhláška obsahuje základní definice termínu „bolesti“ a „ztížení společenského uplatnění“, které jsou alfou a omegou celé problematiky odškodňování škod na zdraví. Ačkoliv je aplikace vyhlášky založena na delegaci OZ, který na vyhlášku přímo odkazuje, stanoví vyhláška výši náhrady za bolest a ZSU způsobené nejen poškozením zdraví ve smyslu OZ, ale aplikace přichází v úvahu také v souvislosti s pracovními úrazy a nemocemi z povolání. Vyhláška navazuje na původní vyhlášku o odškodňování bolesti a ztížení společenského uplatnění č. 32/1965 Sb., koncepce vyhlášky zůstala dosud nezměněna, když hlavní změnu doznala zejména výše finanční náhrady odpovídající jednomu bodu dle přílohy vyhlášky a limity celkové poskytnuté náhrady – původní výše 10,- Kčs se v roce 1981 zvýšila na 15,- Kčs za 1 bod a v roce 1993 na dvojnásobnou hodnotu 30,- Kčs. Na dvojnásobek byly novelou vyhlášky č. 54/1993 Sb. z roku 1965 navýšeny i horní maxima poskytovaných náhrad. Skoková změna v tomto smyslu nadešla s účinností nové vyhlášky v roce 2002, kdy hodnota bodu byla zvýšena na čtyřnásobek. Srovnání vyhlášky „nové“ a „staré“ je samostatnou kapitolou této práce.

Vyhláška vychází z principu přepočitatelnosti zdravotní újmy na peněžitou částku prostřednictvím lékařského posudku – ten má co nejpřesněji určit diagnózu či omezení, ke kterým je na základě příloh vyhlášky přiděleno určité penzum bodového ohodnocení, které je převoditelné přímo na peníze.¹⁴

4.1. Základní ustanovení a zákonné definice

Bolestí se rozumí *bolest způsobená škodou na zdraví, jejím léčením nebo odstraňováním*, když za bolest se považuje *tělesné a duševní strádání způsobené škodou na zdraví*. Ztížení společenského uplatnění pak vyhláška upravuje tak, že se jedná o *následky škody na zdraví, které jsou trvalého rázu a mají prokazatelně nepříznivý vliv na uplatnění poškozeného v životě a ve společnosti, na uspokojování životních a společenských potřeb, včetně výkonu dosavadního povolání nebo přípravy na budoucí povolání, dalšího vzdělávání a možnosti uplatnit se v životě rodinném, politickém, kulturním a sportovním, a to s ohledem na věk poškozeného v době vzniku škody na zdraví*.

---

¹⁴ Vojtek, P. Odškodňování bolesti a ztížení společenského uplatnění

Z uvedených zákonných definicí je zřejmé, že zákonodárce mnohem precizněji definuje ztížení společenského uplatnění, což lze považovat za pochopitelné, vzhledem k určité neuchopitelnosti a nezměřitelnosti škody na zdraví v podobě ZSU.

4.1.1. Trvalý charakter následků škody na zdraví

Velmi důležitá, ale poměrně nenápadná je část ust. § 3 odst. 1 vyhlášky, která uvádí, že náhrada ZSU je případná v okamžiku, kdy následky škody na zdraví jsou trvalého rázu. Jestliže tak u poškozeného dojde např. k psychické újmě, která je však pouze přechodná, nárok na odškodnění nevznikne. Nedostatek tohoto ustanovení je možno spatřovat v tom, že zákonodárce nedefinuje, co je trvalou újmou a co je ještě újmou dočasnou, nestaví žádné mantinely mezi těmito časovými úseky, kdy je otázkou, zda několik let trvajících např. duševní porucha je poruchou trvalou či dočasnou. Vzniká tak problém s tím, že dočasnost poruchy se může projevit až posléze, když ZSU bylo jako poškození trvalého rázu již odškodněno. Toto ustanovení tak poskytuje široký prostor pro lékařské vyjádření, kdy si posuzující lékař musí být vědom důsledků svého posouzení nejenom ve vztahu ke konkrétní diagnóze a bodovému ohodnocení postižení poškozeného, ale také toho, jak významný vliv na celou náhradu ZSU má stanovení trvalosti či dočasnosti vzniklé újmy.

K této problematice se okrajově vyjádřil Nejvyšší soud ČR rozsudku sp. zn. 25 Cdo 1240/2009, který se meritorně zabýval absolutní objektivní odpovědností zdravotnického zařízení za škodu dle § 421a) OZ. Věcně se jednalo o nárok na mimořádné navýšení ZSU dle §7 odst. 3 vyhlášky, když u poškozené došlo k dočasnému poškození duševního zdraví v podobě posttraumatické stresové poruchy. Soud 1. stupně žalobu zamítl, neboť ustanovení §7 odst. 3 vyhlášky umožňuje poskytnout odškodnění, pouze pokud je trvalého rázu. Jestliže pak znalec uvedl, že poškození je dočasného charakteru, trvalo asi 4 měsíce, další 4 měsíce postupně co do projevů slábla a v současnosti (listopad 2007) zanikla, nelze odškodnění za ZSU přiznat, neboť se jedná pouze o dočasné poškození zdraví. K odvolání žalobkyně odvolací soud rozsudek soudu 1. stupně potvrdil, avšak ze zcela jiných důvodů – konstatoval, že nalézací soud chybně aplikoval § 421a) OZ, když v posuzovaném případě je třeba skutkově věc posuzovat podle §420 OZ. Dovolací soud následně označil rozhodnutí odvolacího soudu jako rozhodnutí spočívající na nesprávném právním posouzení věci, v rozporu s hmotným právem a publikovanou judikaturou. Věc uzavřel s tím, že ačkoliv upravuje § 421 a) OZ absolutní objektivní odpovědnost, i v případě její aplikace musí být splněny předpoklady

odpovědnosti za škodu a žalobkyně tyto musí prokázat. Věc vrátil odvolacímu soudu zpět s tím, že se musí zejména zabývat tou otázkou, zda škoda na zdraví, která žalobkyni vznikla, byla ve smyslu vyhlášky rázu trvalého či dočasného.¹⁵

4.2. Srovnání vyhlášky č. 32/1965 Sb. a vyhlášky č. 440/2001 Sb.

„Nová“ vyhláška č. 440/2001 Sb. nabyla účinnosti 1. 1. 2002 tedy po více než 45 letech platnosti původní vyhlášky a velmi významnou a na první pohled zřejmou změnou bylo navýšení hodnoty bodu z původních 30,- Kčs na 120,- Kč. Byla to také změna nutná, neboť původní hodnota bodu naprosto nereflektovala změnu cenové hladiny v souvislosti s politickými změnami přelomu 80. a 90. let 20. století a neodpovídala tehdejšími mzdovými poměry.

Výraznou a i pro laickou veřejnost viditelnou změnou bylo zrušení limitů maximální možné výše poskytnutého odškodnění. S pohledem dnešních stížností odborné veřejnosti na omezující kritéria příloh vyhlášky, které hodnotí poškození lidského zdraví příliš formalisticky a na základě určitého „číselníku“ je fascinující, že hodnocení dle dřívější vyhlášky bylo ještě více omezující. Poskytované odškodnění tak v žádném případě nemohlo odpovídat dnešnímu základnímu požadavku na výši odškodnění, požadavku přiměřenosti náhrady k rozsahu poškození.

Obecně lze konstatovat, že nová vyhláška znamenala pro poškozené výrazné polepšení, neboť pravidla odškodňování uvolnila, odstranila stávající limity poskytovaných náhrad a zejména přiblížila hodnotu bodu reálným cenám.

Ale pěkně popořádku.

4.2.1. Bolestné – základní definice, negativní vymezení

Definice bolesti obsažená v nyní účinné vyhlášce se od původní definice téměř neliší. Nynější vyhláška pouze základní definici rozvádí tak, že za bolest se považuje každé tělesné a duševní strádání poškozeného, když toto doplnění nemá žádné významné důsledky pro samotnou aplikaci vyhlášky.

---

¹⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 25 Cdo 1240/2009

4.2.1.1. Princip přiměřenosti

Za pozornost ale jistě stojí ustanovení, které říká: „*Odškodnění za bolest musí být přiměřené povaze poškození na zdraví a průběhu léčení*“. Domnívám se, že tato prostá větička předběhla o několik desetiletí Ústavní soud, který svým nálezem III. ÚS 350/03 uvedl do praktického života princip proporcionality, který by měl existovat mezi rozsahem vzniklé škody a poskytnutou náhradou.

Ústavní soud dovodil následující: „*Moderním ústavním nepsaným pravidlem, které podle dnes již konstantní judikatury Ústavní soud rovněž aplikuje, je princip proporcionality, který náleží mezi obecné zásady právní, jež sice nejsou v právních předpisech výslovně obsaženy, avšak v evropské právní kultuře se bezezbytku uplatňují (k tomu srov. např. nález pléna Ústavního soudu ve věci sp. zn. Pl. ÚS 33/97 in Ústavní soud České republiky: Sbírka nálezů a usnesení - svazek 9., č. 163, Praha 1998). Ústavní soud se tak přihlásil k evropské právní kultuře i k jejím ústavním tradicím. Ve světle těchto obecných zásad právních také interpretuje ústavní předpisy, především Listinu základních práv a svobod. Taková interpretace se pak promítá i do výkladu jednotlivých právních předpisů, tzn. v tomto případě těch, které upravují výši přiznané náhrady za způsobenou škodu na zdraví (náhrady za ztížení společenského uplatnění). Porušením pravidla proporcionality může dojít k zásahu do ústavně zaručených práv, a to konkrétně práva na soudní ochranu (čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod).*

Ústavnímu soudu, z hlediska jeho postavení jako soudního orgánu ochrany ústavnosti (čl. 83 Ústavy ČR), sice nepřísluší konstatovat, v jaké konkrétní výši by náhrada za ztížení společenského uplatnění měla být přiznána, tzn. jaký by měl být násobek podle § 7 odst. 3 předmětné vyhlášky, vycházet je však nutno z principu proporcionality. Jinými slovy řečeno, obecné soudy při posuzování mimořádných případů mají určitý prostor k úvaze, jakého násobku použijí. Z hlediska ochrany ústavnosti však musí dbát o to, aby přiznaná výše náhrady za ztížení společenského uplatnění byla založena na objektivních a rozumných důvodech a aby mezi touto přiznanou výší (peněžní částkou) a způsobenou škodou (újmou) - "zničením" jedné ledviny, existoval vztah přiměřenosti.“

4.2.1.2. Negativní vymezení

Již § 2 vyhlášky je však částečně odlišný, když původní vyhláška č. 32/1965 Sb. kromě pozitivního vymezení pojmu bolest tuto definovala také negativně a stanovila, že *odškodnění za bolest nenáleží:*

- 1) *za jednoduché duševní reakce na postižení organismu, které jsou přechodného rázu,*
- 2) *za krátkodobé změny v organismu, které není třeba léčit, případně je nelze objektivně ani zjistit a*
- 3) *bolest budoucí a bolest vznikající ze změn předtím již existujících.*

Toto ustanovení do jisté míry garantovalo, že odškodnění bude poskytováno pouze za škodu, která dosahuje určité intenzity a bylo takto minimálně ztíženo fungování bolesti. Na druhou stranu lze takto stanovenou úpravu považovat do určité míry za diskriminační, neboť poškozený, které spadal pod toto ustanovení, byl diskriminován oproti poškozeným, jejichž škoda na zdraví byla větší. Rozdíl v rozsahu poškození a odraz tohoto rozdílu by však měl být dle mého názoru patrný pouze z výše odškodného a nikoliv ze skutečnosti, že některý poškozený není odškodněn vůbec.

Výše citované ustanovení bylo doplněno dalším odstavce, který stanovil další minimální limit, když jej nebylo dosaženo, odškodnění nebylo poskytnuto. Ustanovení stanovilo, že *bolest se neodškodňuje, nedosáhne-li úhrnné hodnocení bolesti z téhož poškození alespoň 30 bodů.*

4.2.2. Ztížení společenského uplatnění – základní definice, negativní vymezení

Na rozdíl od úpravy bolestného v původní a nové vyhlášce je nová úprava ZSU odlišná od úpravy původní, ať už se týká základní definice samotného ZSU či jeho charakteru. I když ponechám stranou dobou vzniku vyhlášky zatížené vymezení pojmu ZSU i jako nepříznivé důsledky pro plnění společenských úkolů poškozeného, je třeba dodat, že současné vymezení ZSU je oproti původnímu širší a kromě omezení v uspokojování životních a společenských potřeb současná vyhláška chápe ZSU i jako omezení ve sféře vzdělávání a výkonu profese, v životě rodinném, politickém, kulturním a sportovním. Stejně jako u bolesti

i náhrada za ZSU byla v původní vyhlášce koncipována jako náhrada, která měla být přiměřená povaze následků a jejich předpokládanému vývoji, a která tedy odpovídala dnes běžně používané zásadě přiměřenosti.

Nová vyhláška oproti původní úpravě dává základní rozsah náhrady škody do souvislosti s věkem poškozeného v době vzniku škody. Do určité míry tím tato úprava otevřela dveře prostému vypočítání výše náhrady škody, kdy mnoho poškozených, zejména jejich advokátů, stanoví výši přeměřeného odškodnění aritmeticky – věk poškozeného v době vzniku škody – výše měsíčního příjmu či předpokládaného měsíčního příjmu – výše měsíčních nákladů na život poškozeného – předpokládaná délka života. Často je proto náhrada škody uplatňována tak, že žalobce požaduje náhradu v rozsahu – částka měsíčně x počet měsíců, které poškozený pravděpodobně „odžije“. Tento postup je však dle mého názoru nesprávný, neboť věk poškozeného by měl být zohledněn v již zmiňované přiměřenosti náhrady.

Ani stará vyhláška však proměnnou konstantu věku nenechala stranou. Jako podpůrný ukazatel sloužil věk poškozeného k tomu, aby na jeho základě bylo či nebylo odškodnění zvýšeno až na dvojnásobek, a to ve vztahu k předpokladům uplatnění, který poškozený měl v rodině, společnosti, sportu. Ust. § 6 původní vyhlášky tak umožňovalo odškodnění navýšit, když se nejednalo o tzv. mimořádné navýšení.

4.2.2.1. Negativní vymezení

Původní vyhláška negativně vymezovala i okolnosti ZSU. Vymezovala situace, při kterých odškodnění ZSU nenáleží:

1) za poškození přechodného rázu, které vede jen k dočasnému ztížení společenského uplatnění, ze které se považuje i nepříznivý zdravotní stav, s jehož zlepšením lze podle poznatků lékařské vědy počítat v době kratší jednoho roku a

2) za menší jizvy, drobné kosmetické vady a chorobné změny lehčího rázu, které nemohou vést k výraznějšímu omezení společenského uplatnění.

I dnešní vyhláška je plná pojmů, u kterých chybí jejich přesná definice, a které je proto nutno vykládat do určité míry intuitivně. Zmíněné ustanovení, které opět konkrétní skupinu poškozených vylučuje ze skupiny odškodňovaných, obsahuje další pojmy, které lze

interpretovat mnoha způsoby, např. menší jizvy, drobné kosmetické vady a chorobné změny lehčího rázu. U těchto základních pojmů však absence jejich taxativního vymezení nebyla namístě, protože tím vznikl prostor pro pochybnosti a prostor pro účelové posouzení posuzujících lékařů či účelový výklad právní.

Další omezení odškodnění ZSU bylo opět stejné jako u bolesti a aby mohla být újma odškodněna, muselo bodové ohodnocení činit minimálně 30 bodů.

4.2.3. Navýšení odškodnění

§ 6 původní vyhlášky umožňoval navýšení odškodnění ZSU na dvojnásobek v závislosti na věku poškozeného. Dalším atributem, který v rámci navýšení odškodnění ZSU hrál roli, bylo pohlaví poškozeného. To zřejmě reflektovalo tehdejší stav společnosti, kdy každé pohlaví mělo v běžném životě své typické role a nebylo obvyklé, aby ženy plnily mužské role a naopak, jak je tomu v současnosti. Vzhledem k typizovanému postavení příslušníků každého pohlaví ve společnosti a k přidělení rolí, které ve společnosti hráli, bylo možno stejné poškození u muže a ženy posuzovat obecně odlišně – stejné poškození u muže mohlo být vnímáno jako významnější než totožné poškození u ženy a naopak. Současná vyhlášky pohlaví poškozeného za jedno z hledisek odškodňování výslovně neoznačuje, nicméně to neznamená, že jej není možné v konkrétním případě při stanovení výše náhrady škody za ZSU zvažovat – hlediska uvedená v § 3 vyhlášky jsou pouze demonstrativního charakteru a je možné je neomezeně rozšiřovat.¹⁶

Tak například Rozsudek NS ČR sp. zn. 25 Cdo 2597/2006 uvedl v právní větě, že: *„Zákon nevylučuje, aby při posouzení zohydření tělesného vzhledu bylo přihlédnuto i k tomu, že tyto újmy tíživěji dopadají na dívku – ženu.“*

Takový výklad zákona je tím pochopitelnější, pokud se jedná o poškození, které jakýmkoliv způsobem omezuje, komplikuje či vylučuje reprodukční schopnost poškozeného, kdy je na místě oprávněná domněnka, že takové poškození bude ženou vnímáno jako větší újma než mužem.

---

¹⁶ Komentář Občanského zákoníku, ust. § 444, dostupné z www.beck-online.cz

I dnes účinný § 6 vyhlášky upravuje navyšování odškodnění, které není mimořádným navyšením, nicméně koncepce takového navyšení je diametrálně odlišná a týká se nejenom bolestného, ale i ZSU. Navyšení je závislé na rozhodnutí posuzujícího lékaře, který již v posudku, kterým bolestné či ZSU hodnotí, stanoví, zda je navyšení ve smyslu § 6 vyhlášky na místě. Ta velmi precizně definuje podmínky, za kterých je možné k takovému navyšení přistoupit a také přesně stanoví limity navyšení – maximálně dvojnásobek u bolestného, maximálně 50 % u ZSU. Bolestné je takto navyšeno v případech, kdy škoda na zdraví vyžadovala náročný či mimořádně náročný způsob léčení, ZSU za předpokladu, že škoda vedla ke zvlášť těžkým následkům. Oproti § 4 odst. 2 písm. b) původní vyhlášky pak dnešní vyhláška tyto pojmy alespoň demonstrativně vykládá.

Ustanovení, které je dnes v § 6 obsaženo, bylo původně obsaženo v příloze vyhlášky a i v této příloze bylo demonstrativně uvedeno, v jakých případech lze odškodnění navyšit.

4.2.4. Výše odškodnění bolesti a ZSU, mimořádné navyšení odškodnění

Stejně jako u původní vyhlášky, tak i u nové lze její § 7 považovat v určitých souvislostech za základ celého odškodňování a to hned ze dvou důvodů. V první řadě toto ustanovení stanoví hodnotu bodu, v druhé řadě stanoví princip mimořádného navyšení odškodnění bolesti a ZSU.

4.2.4.1. Hodnota bodu, limity odškodnění

Vzhledem k vývoji hodnoty bodu a vzhledem k tomu, že poškozené vždy nejvíc zajímá výše odškodnění, které bude k jejich škodě poskytnuto, troufám si říci, že na toto ustanovení byla vždy zaměřena nejvyšší pozornost veřejnosti. Pro lepší názornost následuje přehledné zobrazení vývoje hodnoty bodu v čase, včetně vývoje limitů poskytovaných náhrad. Pro zasazení hodnoty bodu do běžné reality je přehled doplněn i o výši průměrné mzdy v daném období účinnosti vyhlášky.

Zmíněné limity poskytovaných náhrad byly typické pouze pro původní vyhlášku a jakkoli by bylo logické, aby tyto byly odstraněny v souvislosti s nastolenými ekonomickými změnami 90. let 20. století, byly účinné až do vzniku nové vyhlášky z roku 2001. Zejména v 90. letech 20. století tak ze současného pohledu vznikala obrovská disproporce mezi

poskytovaným odškodněním, rozsahem vzniklé újmy, a to zejména ve vztahu k ekonomickým změnám ve společnosti – výši průměrného výdělku, nákladům na zajištění běžných potřeb atp.

Spatřuji výrazný rozpor v původní právní úpravě, která zároveň stanoví, že výše odškodnění musí být přiměřená povaze následků a jejich předpokládanému vývoji, avšak na druhou stranu obsahuje limitující ustanovení, která by měla být překonávána pouze ve zcela výjimečných případech hodných mimořádného zřetele. Ustanovení týkající se principu přiměřenosti musíme dle mého názoru brát jako principiální ustanovení, které však nemohlo být nikdy řádně naplněno, neboť taxativně dané limity výše odškodnění to neumožňovaly.

Tento rozpor mohl mít pouze dvě možná východiska – 1) aby byl princip přiměřenosti naplňován, muselo by být velmi významně užíváno institutu mimořádného navýšení odškodnění. Pokud by tomu tak bylo, princip proporcionality by byl naplňován a zároveň by byly dodržovány maximální limity odškodnění. Pravděpodobnější se však zdá být ta varianta, že princip proporcionality existoval pouze „na papíře“ a skutečného naplnění došel až se zmiňovaným nálezem Ústavního soudu.

4.2.4.2. Srovnávací tabulka hodnoty bodu a limitů odškodnění

účinnost	hodnota bodu	max. výše odškodnění	max. výše bolestného	průměrná hrubá mzda*
1. 4. 1965 – 31. 8. 1967	10,- Kč	40 000,- Kčs	12 000,- Kčs	1 453,- Kčs (rok 1965)
1. 9. 1967 - 31. 8. 1981	10,- Kčs	40 000,- Kčs	12 000,- Kčs	1 915,- (1970); 2 313,- (1975); 2 656,- (1980)
1. 9. 1981 - 28. 1. 1993	15,- Kč	60 000,- Kčs	18 000,- Kčs	2 920,- (1985); 3 286,- (1990);
29. 1. 1993 - 31. 12. 2001	30,- Kč	120 000,- Kč	36 000,- Kčs	8 172,- (1995); 13 499,- (2000)
od 1. 1. 2002	120,- Kč	---	---	15 711,- (2002)

* hrubá měsíční mzda zaměstnanců v civilním sektoru národního hospodářství – zdroj ČSÚ

4.2.4.3. Mimořádné navýšení odškodnění

Snad nejvýznamnějším a nejčastěji citovaným ustanovením celé vyhlášky (staré i nové) je ustanovení § 7 odst. 3 vyhlášky, které stanoví podmínky, za kterých je možné přiznat poškozeným tzv. mimořádnou náhradu za vzniklou škodu. Podmínka je definována poměrně vzhledem k nicméně interpretace je poměrně složitá a nejednoznačná zejména v závislosti na tom, která strana tuto podmínku vykládá, zda se jedná o poškozeného nebo o škůdce.

Mimořádné navýšení je tak zpravidla možné na základě rozhodnutí soudu (ačkoliv nevidím žádných překážek, proč by i ohledně mimořádného navýšení nemohly být uzavírány například dohody o narovnání, samozřejmě za předpokladu, že mezi škůdcem a poškozeným vzniklo ohledně mimořádného navýšení odškodnění shoda) tehdy, jestliže se jedná o zvlášť výjimečný případ hodný mimořádného zřetele. Ačkoliv se jedná o ustanovení velice stručné, skrývá v sobě nekonečné množství interpretačních a aplikačních variant, o kterých bude podrobně pojednáno v další části textu.

Vzhledem ke skutečnosti, že nová vyhláška nestanoví maximální limity poskytovaných náhrad, co se základního bodového ohodnocení týká, není limitně omezeno ani mimořádné navýšení odškodnění – jediným limitujícím kritériem je proporcionalita mezi vzniklou škodou a výší odškodnění. Původní vyhláška obsahující limitující ustanovení v § 7 odst. 3 tyto limity výslovně umožňuje překročit. Je nicméně zřejmé, že vzhledem k limitované základní výši bodového ohodnocení bylo tímto nepřírozeně omezováno i mimořádné navýšení odškodnění.

4.3. Bodové ohodnocení bolesti a ZSU

V předchozí části textu byly zdůrazněny důležité rozdíly v současné a minulé právní úpravě dané problematiky. Obě právní úpravy jsou v zásadě koncipovány stejně s tím, že ve větších či menších detailech jsou odlišné, což do určité míry odpovídá období účinnosti každé z nich. Na druhou stranu však obě vyhlášky právě ve zmíněných koncepčních a zásadních momentech vykazují vzájemnou shodu. Ta je dána i v souvislosti se stanovováním výše bodového ohodnocení – s postupem hodnocení, s ustálením zdravotního stavu, se způsobem jak hodnotit určité anomální či nestandardní stavy jako např. vznik další bolesti či dalšího ZSU s časovým odstupem od vzniku škody.

4.3.1. Posuzování bolesti a ZSU

Obě vyhlášky shodně stanoví postup, jak škodu na zdraví posoudit, ať už ve smyslu bolesti či ve smyslu ZSU. U obou dvou množin se odškodnění určuje podle sazeb, které jsou obsaženy v přílohách vyhlášky s tím, že základním předpokladem pro odškodnění je vymezení rozsahu škody v lékařském posudku. Jak stará, tak i nová vyhláška je doplněna přílohami a stejně tak obě vyhlášky vyžadují existenci lékařského posudku. V detailech jsou právní úpravy odlišné, když stará vyhláška obsahuje daleko širší spektrum lékařů či zdravotnických zařízení, která jsou oprávněna zdravotní posudek vydat. Stará vyhláška byla také oproti nové doplněna pouze jedinou přílohou, která obsahovala sazby za bolest a ZSU.

Shodná však byla právní úprava v souvislosti s posouzením takové škody, která nebyla výslovně v příloze vyhlášky ohodnocena. V tom případě stará i nová úprava shodně stanovila ve vztahu k bolesti i ZSU, že není-li bodové ohodnocení posuzované škody uvedeno v přílohách vyhlášky, použije se bodové ohodnocení za škodu na zdraví, s níž lze posuzovanou škodu nejspíš srovnávat.

4.3.1.1. Nová bolest, další bolest (ZSU)

Obě vyhlášky upravují postup hodnocení bolesti či ZSU, které vznikají až s časovým odstupem od prvotního poškození. Jedná se o tzv. novou či další bolest (ZSU).

Původní vyhláška problematiku další bolesti omezila na další operaci, která se provede po skončení původního léčení – za předpokladu, že má příčinu v původním poškození zdraví. V takovém případě náleží za takovou bolest v podobě operace další odškodnění jako za poškození, se kterým lze tuto operaci nejspíše srovnávat.

Ačkoliv je při hodnocení ZSU vždy uvažováno s předpokládaným vývojem poškození, vznik dalšího ZSU s časovým odstupem nelze nikdy vyloučit. Další ZSU je upraveno tím způsobem, že jestliže bylo společenské uplatnění poškozeného již omezeno předchozími změnami zdravotního stavu, hodnotí a odškodní se pouze ty následky, které vznikly v důsledku posuzovaného poškození zdraví. Jestliže pak byl poškozený pro dřívější ztížení společenského uplatnění již odškodněn a odškodňuje se nově vzniklé ZSU, odečte se z bodového hodnocení odpovídajícímu současnému ZSU původně přiznaná částka. Při hodnocení nového ZSU je třeba srovnat možnosti poškozeného uplatnit se v životě

v současnosti se stavem před tímto zhoršením – nikoliv se stavem před vznikem škody jako takové, neboť se odškodňuje nový nárok spočívající ve změně zdravotního stavu po jeho předchozím ustálení.¹⁷

Nová vyhláška dosavadní úpravu z velké části převzala, zejména ohledně ZSU. Ustanovení je pouze preciznější, ale smysl a způsob odškodnění nového ZSU zůstal stejný. Při hodnocení ZSU se tedy hodnotí jenom důsledky související s posuzovanou škodou, dříve poskytnuté odškodnění za tutéž škodu se od nového hodnocení odečítá a odškodnění je v tomto smyslu nižší. Řádné dodržování tohoto principu však zabezpečuje, že celkem poskytnutá náhrada by měla vždy korespondovat s aktuálním rozsahem škody vzniklé v důsledku škodní události.

Úprava další bolesti je koncipována nově a je odlišná. Jestliže po stabilizaci bolesti vyvstane nutnost provést operaci poškozeného, která nebyla předpokládána, která však opět musí souviset s původní škodou, hodnotí se taková operace jako nově vzniklá bolest. Ustanovení § 4 odst. 4 nové vyhlášky tak v podstatě umožňuje opakované hodnocení stejné bolesti.

Rozsudek Nejvyššího soud ČR sp. zn. 25 Cdo 991/2006

„Pro určení výše nového nároku na náhradu za ztížení společenského uplatnění při následném zhoršení již ustáleného zdravotního stavu je rozhodující porovnání omezených či ztracených možností společenského uplatnění v době před zhoršením zdravotního stavu se stavem nynějším“.

4.3.1.2. Anatomická či funkční ztráta

Pro postup při hodnocení škody na zdraví je velmi významné ustanovení § 6 odst. 2 vyhlášky, když původní vyhláška upravovala stejnou problematiku ve své příloze. Jedná se o situaci, kdy došlo ke škodě na zdraví, kterou lze hodnotit podle více položek poškození zdraví. V takovém případě se bodové ohodnocení těchto položek sčítá. Pokud se však jedná o poškození stejného orgánu, nesmí součet bodového ohodnocení převýšit bodové ohodnocení za anatomickou či funkční ztrátu takového orgánu.

---

¹⁷ Komentář Občanského zákoníku, ust. § 444, dostupné z www.beck-online.cz

Toto ustanovení je vlastně jediným limitujícím ustanovením nové vyhlášky. Jeho obsažení ve vyhlášce je opět poměrně logické. Ačkoliv je škoda na zdraví pojem těžko uchopitelný a těžko vyčíslitelný, je nutné při její kvantifikaci vycházet ze skutečnosti, že za poškození orgánu, jehož funkčnost je například částečně omezena nebo vyloučena nemůže být poskytnuta vyšší náhrada škody než v situaci, kdyby poškozený o orgán zcela přišel či byl tento zcela nefunkční.

4.3.1.3. Lékaři oprávnění k vydání lékařského posudku

Jak je již uvedeno výše, stará vyhláška obsahuje mnohem širší spektrum zařízení, které bylo oprávněno vydat lékařský posudek hodnotící bolest a ZSU. Jednalo se tak o dílenského nebo obvodního lékaře, pokud byl poškozený léčen v lůžkovém zařízení, potom posudek byl povinen vydat lékař takového lůžkového zařízení. K podání posudku byl příslušný také lékař zdravotnického zařízení ústavů železničního zdravotnictví a zařízení ministerstev vnitra a národní obrany, byl – li u těchto poškozený léčen. Oprávnění v případě nemocí z povolání příslušelo výhradně lékařům kliniky nemocí z povolání, případně vojenské nemocnici. Tato barvitost je poplatná dané době a respektuje strukturu tehdejšího zdravotnického systému.

V současnosti zpracovává lékařský posudek posuzující lékař, který je ošetřujícím lékařem poškozeného a v případě nemoci z povolání lékař zdravotnického zařízení oprávněného k posuzování nemocí z povolání. Z tohoto ustanovení plyne, že poškození nemusí vynakládat vysoké sumy za vyhotovení posudku soudními znalci, ale naprosto dostačující pro prokázání výše jejich nároku je posudek jejich ošetřujícího lékaře (to je také častý důvod toho, proč škůdci či pojišťovny poskytující pojistné plnění za škůdce odmítají poskytnout náhradu za vypracované znalecké posudky, neboť jejich existence není bezpodmínečně nutná, resp. zákon/vyhláška je nevyžaduje).

4.3.1.4. Přílohy vyhlášek

Obě vyhlášky jsou doplněny přílohami, které stanoví sazby bodového ohodnocení. Stará vyhláška byla doprovázena pouze jedinou přílohou, která kromě sazeb bodového ohodnocení obsahovala také úpravu zásad pro hodnocení odškodnění a postup při vydávání posudků, které jsou dnes obsaženy v samotné vyhlášce. Následoval oddíl B přílohy, který ve 4

částech obsahoval sazby bodového ohodnocení pro 1) bolest při úrazech, 2) ZSU při úrazech, 3) bolest při nemocích z povolání a otravách, 4) ZSU při nemocích z povolání a otravách. Pohledem zdravotnického laika pak lze konstatovat, že uspořádání jednotlivých položek v příloze staré vyhlášky je na první pohled přehlednější a logičtěji řazené.

Je zřejmé, že nová vyhláška a její přílohy musí reagovat na pokrok, který medicína od roku 1965 učinila a i z toho důvodu jsou přílohy předpisu z roku 2001 mnohem rozsáhlejší. Řazení do 4 základních kategorií však bylo zachováno.

4.3.2. Náležitosti posudku

Původní vyhláška stanovila, že posudek musí být vydán písemně, musí být doručen poškozenému a musí z něj být patrné, jak lékař dospěl ke svým závěrům, detaily byly obsaženy v příloze – posudek musel též obsahovat osobní údaje poškozeného, objektivní nález, jednotlivé diagnózy a čísla položek, podle nichž bolest a ZSU hodnotil. V posudku měl lékař také stručně uvést důvody provedení zvýšení nebo snížení počtu bodů, důvody jiných závěrů hodnocení, v čem spočívá ZSU, jakému počtu bodů by odpovídal stav poškozeného po provedení lékařského zákroku. Z výše uvedeného plyne, že znalecký posudek vypracovaný tak, aby vyhovoval právní úpravě, byl menším slohovým cvičením.

Významný rozdíl spočívá v tom, že lékařský posudek se neměl oproti současnosti vyjadřovat k navýšení odškodnění dle § 6 vyhlášky, vzhledem k odlišné koncepci těchto ustanovení ve vyhláškách je však toto opatření logické.

V současnosti je stručně stanoveno, že se v lékařském posudku uvádí postupy, kterými posuzující lékař dospěl k závěru svého hodnocení, položky příloh a odůvodnění případného zvýšení ohodnocení nad limity uvedené v přílohách. Lékařský posudek musí být opatřen jménem a podpisem lékaře, razítkem zdravotnického zařízení a proti podpisu musí být také doručen poškozenému.

4.3.2.1. Postup při vydávání posudku

Vyhláška z roku 1965 oproti nové stanovila okruh subjektů, které mohou žádat o vydání posudku. Byl jím samozřejmě zejména poškozený, ale také subjekt odpovědný za

škodu na zdraví a šlo-li o pracovní úraz nebo o nemoc z povolání, byl k tomu oprávněn také závodní výbor organizace Revolučního odborového hnutí. Dnešní vyhláška tyto osoby neupravuje, neboť v ovzduší povinnosti mlčenlivosti na straně jedné a ochrany osobních údajů na straně druhé jsou tyto možnosti ze zákona významně omezeny, resp. vázány na případný souhlas poškozeného.

Vyhláška 440/2001 Sb. stanoví, co se při určování bodového ohodnocení bolesti a ZSU hodnotí, vyhláška z roku 1965 tato pravidla obsahuje ve své příloze, která je paradoxně opět rozsáhlejší a zachází do větších detailů.

Nová vyhláška u bolesti říká, že se hodnotí akutní fáze bolesti, když lékař je povinen vycházet z podrobných písemných informací a přihlížet k rozsahu a způsobu poškození zdraví, k průběhu léčení, k náročnosti léčby a ke vzniklým komplikacím. U ZSU se pak hodnotí závažnost škody, její předpokládaný vývoj a průběh léčení.

Stará vyhláška předně uvádí, že za bolest se považují i psychické změny a poruchy, které u poškozeného nastaly – úprava na tehdejší dobu odvážná, kdy psychicky nemocný člověk byl obvykle spíše než za nemocného považován za blázna. Další ustanovení poměrně rigidně definují, jak je posuzující lékař povinen které poškození hodnotit a stanoví další omezující limity odškodnění, což platí o hodnocení bolesti a ZSU zároveň. Ač by se tedy mohla jevit původní úprava propracovanější, tak tato propracovanost spočívá zejména v rozsáhlém omezování hodnocení škod na zdraví, které samo o sobě musí v tomto smyslu popírat vyhláškou proklamovaný princip přiměřenosti odškodnění.

4.3.2.2. Náprava následků škody na zdraví

Stará vyhláška obsahuje v § 10 v dnešní době již neexistující variantu posouzení škody na zdraví lékařem, který byl ve smyslu tohoto ustanovení oprávněn konstatovat, že škodu na zdraví, která ztěžuje společenské uplatnění poškozeného, lze napravit jednoduchým lékařským zákrokem, který není ani nebezpečný ani bolestivý. V takovém případě lékař upozorní poškozeného na tuto možnost a v posudku uvede předpokládané bodové ohodnocení stavu poškozeného po tomto zákroku. Netradičnost této úpravy měla za následek pouze velmi výjimečný postup v souladu s tímto ustanovením – jeho naplnění bylo již od počátku omezeno povahou vzniklé škody jako škody na zdraví, kterou často nelze reparovat. Aplikace

tak přicházela v úvahu v případě běžných zlomenin a běžných úrazů, které u poškozeného nezanechávaly trvalé následky.

4.3.2.3. Stabilizace bolesti, ustálení zdravotního stavu

Obě vyhlášky shodně váží možnost bodového ohodnocení vzniklé škody až k okamžiku časově vzdálenému od vzniku škodní události.

V souladu s právní teorií je tedy možno bodově ohodnotit bolest až v době tzv. stabilizace bolesti neboť teprve v okamžiku, kdy je stav stabilní, lze stanovit rozsah vzniklé škody a lze tedy konstatovat, že škoda vznikla (ačkoliv dle mého názoru škoda vznikla již v okamžiku vzniku škodné události). Vznik škody navázaný na stabilizaci bolesti a možnost její kvantifikace je dle mého názoru vhodný prostředek, který je nezbytný pro následné právní posouzení vzniklé škody a jejího rozsahu a pro právní řešení a následné finanční odškodnění vzniklé škody. Považuji jej proto za právní berlu, která vnáší do problematiky odškodňování řád, nicméně z laického pohledu není dle mého názoru nutné nejprve škodu kvantifikovat, abychom mohli říci: „Ano, škoda vznikla“.

V právním prostředí však platí, že škoda vzniká v okamžiku, kdy je možné vyjádřit její rozsah a tomu je tak v okamžiku stabilizace bolesti – jedná se o odborné lékařské posouzení, když pouze lékař může konstatovat, že bolest je stabilizována.

Na ustanovení týkající se stabilizace bolesti navazuje ustanovení upravující okamžik, kdy je lékař oprávněn vydat lékařský posudek za účelem stanovení výše odškodnění. U bolesti je možno znalecký posudek vydat v okamžiku, kdy je možno stav poškozeného považovat za ustálený – tedy v době stabilizace bolesti. U ZSU je možno posudek vydat zpravidla až po jednom roce poté, kdy došlo ke škodě na zdraví.

Z výše uvedeného je zřejmé, že bez ustálení zdravotní stavu, resp. dříve než 1 rok od vzniku škodné události, nelze lékařský posudek vydat a nelze tedy škodu považovat za existující. Z toho důvodu ji nelze ani odškodnit – škoda neexistuje a její výši je možno stanovit jen na základě bodového ohodnocení v lékařském posudku.

4.4. Předchozí právní úprava

Na území českých zemí bylo občanské soužití (tedy i odpovědnost za škodu a její náhrada) od počátku 19. století upraveno rakouským ABGB – Všeobecným občanským zákoníkem, na jehož odkaz bude navazovat nový Občanský zákoník, jehož účinnost je plánována od 1. 1. 2014.

ABGB byl recepčním zákonem č. 11/1918 Sb. převzat do právního řádu nově vzniklého Československa, resp. vzhledem k dualitní právní úpravě byl účinný pouze na území Čech, Moravy a Slezska, na Slovensku platilo nadále uherské zvykové právo.

Platnost ABGB na našem území byla ukončena tzv. středním Občanským zákoníkem, zákonem č. 141/1950 Sb., na který navázal v roce 1964 Občanský zákoník dodnes platný s jeho prováděcí vyhláškou.

4.4.1. Všeobecný občanský zákoník

Oddíl první Všeobecného občanského zákoníku č. 946/1811 sb. z. s. ve znění zákona č. 266/1948 Sb. ve své hlavě třicáté platné do 31. 12. 1950 upravoval náhradu škody. Hlava byla nazvána O právu na náhradu škody a zadostiučinění a v § 1323 – 1335 obsahovala úpravu náhrady škody, když § 1325-1328 se týkal speciálně náhrady škody při poškození na těle.

Podle VOZ byl subjekt odpovědný za vzniklou škodu na zdraví povinen poškozenému uhradit dnešní terminologií náklady na léčení, ztrátu na výdělku včetně ztráty na výdělku po skončení pracovní neschopnosti a bolestné v přiměřené výši. Zejména, ne však výlučně, pokud se jedná o ženu, která byla zohyžděna, musí se při stanovení výše odškodnění k této skutečnosti přihlídnout, a to za předpokladu, že toto zohyždění brání lepšímu zaopatření poškozené. § 1328 upravoval odškodnění pozůstalých v případě smrti poškozeného. Úprava byla tedy stručná, ale je zřejmé, že zajišťovala základní satisfakci poškozeného v podstatě stejným způsobem, jak je tomu dnes, ačkoliv výslovně neuvažovala o ztížení společenského uplatnění – to bylo zabezpečeno odškodněním v případě nemožnosti dosáhnout lepšího zaopatření, ačkoliv se jednalo o ustanovení restriktivně omezeno pouze na zohyždění.

4.4.2. Občanský zákoník č. 141/1950 Sb.

Tzv. střední Občanský zákoník v hlavě 16. upravoval Závazky k náhradě škody, kdy v případě ublížení na zdraví byl škůdce povinen nahradit náklady na léčení, ušlý a v budoucnu ucházející výdělek, přiměřené bolestné a odškodnění za zohyzdění, která překáží životnímu uplatnění poškozeného. Úprava terminologicky i principiálně navazuje na VOZ a je tedy již bez pochyb, že „odškodnění za zohyzdění“ bylo v podstatě náhradou za dnešní ztížení společenského uplatnění, bylo však omezeno právě na podmínku zohyzdění.

Tento omezující nedostatek byl však vyloučen soudní judikaturou, když např. Rozsudek Krajského soudu v Uherském Hradišti sp. zn. 3 Co 596/1956 termín zohyzdění výkladem rozšířil a konstatoval, že: *„Zohyzděním ve smyslu §355 OZ je nutno rozumět zohyzdění trvalejšího rázu, které omezuje poškozeného v normální náplni života tím, že jej vylučuje z uplatnění ve společnosti, ve sportu, v kulturním životě apod. Tak je tomu, i když se následky poranění projevují spíše v celém počínání a chování poškozeného (grimasy, porucha chůze, způsob jednání s lidmi), než v tělesném zohyzdění.“*

Zajímavou úpravu obsahovalo ust. § 358, které stanovilo, že v případech zvláštního zřetele hodných může soud náhradu škody přiměřeně snížit, přitom přihlédne zejména k poměrům stran, k významu škody a její náhrady, k osobním vlastnostem škůdce a k povaze a míře zavinění. Taková koncepce je v naprostém protikladu k úpravě, která následovala, a která do budoucna vždy upravovala moderační právo soudu v opačném smyslu, když výši odškodnění je možné přiměřeně zvyšovat a nikoliv naopak.

Tato ustanovení byla součástí právního řádu až do roku 1964, kdy byl přijat OZ.

4.4.3. Vyhláška 45/1964 Sb.

Po přijetí Občanského zákoníku v roce 1964 k němu byla přijata prováděcí vyhláška č. 45/1964 Sb., která svým § 16 prováděla § 444 OZ, a která v podstatě odkazovala na pracovní právní předpisy. Říkala, že náhrada za bolest a ZSU se určí podle pracovních právních předpisů upravujících odpovědnost při pracovních úrazech a nemocích z povolání. Věcně pouze stanovila maximální částku odškodnění – odškodnění mohlo být přiznáno maximálně ve výši 40 000,- Kčs, z toho bolestné nesmělo přesáhnout 12 000,- Kčs. Následující ustanovení pak umožňovalo tuto maximální náhradu přiměřeně zvýšit, a to pouze ve zvlášť výjimečných

případech hodných mimořádného zřetele. Úprava to tedy byla stručná, která byla následně rozvinuta samostatnou vyhláškou z roku 1965.

V. Návrh na zrušení vyhlášky 440/2001 Sb.

Vyhláška je do určité míry kontroverzní součástí právního řádu nejen z pohledu subjektů, kterých se dotýká jako subjektů oprávněných z titulu náhrady škody na zdraví a jejich právních zástupců, ale i subjektu, který o výši náhrady škody mnohdy rozhoduje, a proto tuto vyhlášku interpretuje a aplikuje na konkrétní případy.

O této skutečnosti svědčí dle mého názoru i rozhodnutí Ústavního soudu ze dne 16. 10. 2007 (Pl. ÚS 50/05), kterým Ústavní soud zamítl návrh Obvodního soudu pro Prahu 1 na zrušení § 444 odst. 2 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Obvodní soud pro Prahu 1 jako navrhovatel uváděl, že při řízení o náhradu škody, které je u něj vedeno, má aplikovat ust. § 444 OZ a s ním související vyhlášku 440/2001 Sb., neboť předmětem tohoto řízení je nárok poškozeného na mimořádné navýšení náhrady škody (ztížení společenského uplatnění) na trojnásobek ve smyslu § 7 odst. 3 vyhlášky. Dále konstatoval, že právní řád neumožňuje, aby navrhl zrušení předpisu nižší právní síly pro rozpor s ústavním pořádkem, a proto navrhuje zrušení § 444 odst. OZ. Protože však citované ustanovení na prováděcí vyhlášku přímo odkazuje, je dle jeho názoru nutno zabývat se i charakterem a ústavní konformitou vyhlášky, která tvoří s § 444 odst. 2 OZ legislativní celek a má-li soud aplikovat zákon, který zcela a bez dalšího odkazuje na vyhlášku, musí se logicky zabývat i tím, zda není v rozporu s ústavním pořádkem i aplikovaná vyhláška.

Obvodní soud pro Prahu 1 svůj návrh odůvodnil tím, že dle jeho názoru je celý systém odškodňování bolesti a ztížení společenského uplatnění nedůstojný, odporující principům, které je nutno ctít v demokratické společnosti, a to zejména vzhledem k principu vyhlášky, která je založena na konstrukci násobků vypočtených podle počtu bodů stanovených ministerstvem, která zavazuje jak soudní znalce, tak následně i soudy. Takovou úpravu považoval navrhovatel za neuctivou k právům člověka, a tedy v rozporu s ust. čl. 1 odst. 1 Ústavy. Způsob odškodňování pak považoval za nedůstojný zejména proto, že umožňuje navýšení odškodnění ve smyslu vyhlášky pouze v případech zvlášť výjimečných hodných mimořádného zřetele. Mezi dalšími námitkami uvedl, že ustanovení OZ ve spojení s vyhláškou je také v rozporu s čl. 6 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, protože poškozenému náleží odškodnění ve výši, kterou nelze považovat za takovou, aby preventivně chránila lidské zdraví, a tedy i život, a protože není důstojné, aby odškodnění nemohlo být přiznáno občanům, který před vznikem škody nedosahovali mimořádných výkonů. Domníval

se, že konečná výše poskytovaných náhrad snižuje lidskou důstojnost a byl také názoru, že uvedená úprava je v rozporu s čl. 3 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, protože rozlišuje mezi poškozenými různého věku. Navrhovatel zastával stanovisko, že uvedené nedostatky a rozpory s ústavním pořádkem nelze odstranit ústavně konformním výkladem zákona.

Ústavní soud návrh Obvodního soudu pro Prahu 1 zamítl, když v odůvodnění mimo jiné odkázal na vyjádření Senátu ČR k návrhu. Senát ČR obecně poukázal na skutečnost, že úprava ve vyhlášce obsažená je prostorem pro delegovanou normotvorbu, když zákonodárce není oprávněn tvořit a normovat společenskou realitu do posledního detailu. Zákonodárce při normotvorbě § 444 odst. 2 stanovil, co má být a zmocnil výkonnou moc státu k tomu, aby vůli zákonodárce realizoval prováděcím předpisem. Senát ČR konstatoval, že nepovažuje dotčená ustanovení za konstrukci, která by soud vylučovala z účinné ochrany základních práv a svobod a doplnil, že ve smyslu Ústavy ČR je soudce vázán zákonem a mezinárodní smlouvou, která je součástí právního řádu, když touto konstrukcí je soudci umožněno, aby posoudil soulad jiného právního předpisu se zákonem, a je tím také oprávněn podzákonný předpis, který považuje za rozporný se zákonem, nepoužít. Ze zásady *iura novit curia* Senát ČR dovozuje, že pokud soudce došel k závěru, že podzákonný právní předpis je v rozporu se zákonem, má právo či spíše povinnost takovou podzákonnou normu na rozhodovaný případ neaplikovat a ochranu poškozeného poskytnout jiným způsobem. V případě takového nepoužití podzákonného předpisu je však soudce samozřejmě povinen v rozhodnutí přesvědčivě zdůvodnit své postupy. Závěrem Senát ČR zejména zdůraznil, že soud má ve smyslu § 7 odst. 3 možnost výši odškodnění přiměřeně zvýšit, přičemž se v odůvodněných případech může odchýlit od ustálené soudní praxe.

Ústavní soud zjistil, že návrh není důvodný, a to z několika důvodů. V první řadě je soud oprávněn podat návrh na zrušení takového zákona, který má být aplikován při řešení probíhajícího sporu. V tomto případě byl v probíhajícímu sporu předmětem konkrétní aplikace §7 odst. 3 vyhlášky, jejíž zrušení navrženo nebylo a ani nemohlo být. Následně ÚS navrhovateli zejména vytkl, že tomuto chybí dostatečná odvaha posoudit žalobu ve smyslu principu přiměřenosti výše odškodnění. ÚS poukazuje na možnost soudu překročit bodové ohodnocení a přihlédnout k mimořádným okolnostem případu, když judikatura nevyklučuje, aby soud neshledal existenci podmínek pro zvýšení odškodnění v projednávaném sporu a odkazuje na princip proporcionality, v rámci kterého musí dbát na to, aby přiznaná výše náhrady za ZSU byla založena na objektivních a rozumných důvodech, a aby mezi přiznanou částkou odškodnění a způsobenou újmou existoval vztah přiměřenosti.

Ústavní soud uzavřel, že z obsahového hlediska je nutné návrh OS Praha 1 považovat za návrh na zrušení vyhlášky 440/2001 Sb., přičemž navrhovatel není k takovému návrhu aktivně legitimován.

K návrhu zaujaly odlišné stanovisko soudkyně Ústavního soudu Eliška Wagnerová a Vlasta Formánková, avšak tato odlišná stanoviska byla spíše procesního charakteru a žádným způsobem se nevyjadřovala věcně k ustanovení OZ a vyhlášky.

VI. Mimořádné navýšení odškodnění bolesti a ZSU

Základem pro tzv. mimořádné navýšení odškodnění bolesti a ZSU je již několikrát zmiňované ustanovení §7 odst. 3 vyhlášky, který říká: „*Ve zvlášť výjimečných případech hodných mimořádného zřetele může soud výši odškodnění stanovenou podle této vyhlášky přiměřeně zvýšit.*” Ustanovení je stručné a na první pohled jasné, nicméně v praxi je jeho výklad provázen často nejasnostmi a jeho aplikace je poměrně komplikovaná, o čemž svědčí i výše rozebíraný nálezk Ústavního soudu.

Ze samotného textu uvedeného ustanovení zjistí i laik čtyři základní skutečnosti, které hrají v navyšování odškodnění roli. Tyto skutečnosti jsou pak interpretovány rozsáhlou judikaturou, odbornými články a stanovisky. Základní prvky tohoto ustanovení jsou následující: 1) aby bylo možné ustanovení aplikovat, musí se jednat o zvlášť výjimečný případ, 2) kromě zvláštní výjimečnosti musí být tento případ také hodný mimořádného zřetele, 3) výši odškodnění může zvýšit soud, 4) odškodnění musí být zvýšeno přiměřeně.

Ihned z počátku si dovoluji oponovat účinné vyhlášce v tom smyslu, že o mimořádném navýšení bolesti či ZSU nemusí vždy rozhodovat soud. Je namístě, že vyhláška toto právo ponechává soudu, na druhou stranu je však zřejmé, že není v rozporu s jejím zněním, pokud poskytne škůdce (či pojišťovna) mimořádně navýšené odškodnění bez nutnosti prokazovat jeho oprávněnost v soudním řízení. Jde – li o škodu, u které i odpovědný subjekt uzná, že základní odškodnění dle bodového ohodnocení není odpovídající rozsahu poškození, je samozřejmě oprávněn mimořádné odškodnění poskytnout a soudní při se vyhnout. Je však otázka, zda mezi oprávněným a povinným subjektem dojde kromě shody ohledně nedostatečnosti odškodněním základní náhradou také ke shodě ohledně výše mimořádného navýšení. Pokud nikoliv, není jiná cesta než ta, že žalobce podá žalobu, kterou se dožaduje, aby byl škůdce povinen mimořádné odškodnění poskytnout, soud je pak v takovém případě nucen zaujmout stanovisko o přiměřené výši mimořádného odškodnění.

Navýšení odškodnění je možné pouze za předpokladu, kdy základní odškodnění na základě bodového ohodnocení ve znaleckém posudku či v lékařské zprávě zcela neodpovídá vzniklé škodě. Není možné však opomenout, že odškodnění ztížení společenského uplatnění již v základní výměře nahrazuje nepříznivé důsledky škody na zdraví a objektivní omezení možností poškozeného pro uplatnění v životě, ve společnosti, rodině, zaměstnání, politice či

sportu, a to včetně předpokládaného vývoje. Mimořádně zvýšení náhrady předpokládá existenci dalších okolností, zejména těch okolností, kdy následky škody na zdraví poškozeného téměř či úplně vyřadili z dosavadního života a jeho předpoklady společenského uplatnění v budoucnu jsou téměř ztraceny či zcela vyloučeny.

Při rozhodování pak musí soud vycházet z objektivních zjištění, praxe zejména porovnává společenské aktivity poškozeného před vznikem škody a možnost jejich naplňování po vzniklé škodě. Společenskými aktivitami se v této souvislosti uvažuje v podstatě o běžném životě poškozeného, o tom, jak byl výdělečně činný a jak byl aktivní v mimopracovním životě, zda sportoval, staral se o rodinu, byl aktivní v nějakém spolku či sdružení, jak žil kulturně apod. Zpravidla tedy soud zjišťuje zejména soukromé aktivity poškozeného, které činil před úrazem a zda tyto může vykonávat i po úraze či zda je v nich v důsledku úrazu zcela či částečně omezen.

V počátcích platnosti vyhlášky se za případ zvlášť závažný hodný mimořádného zřetele považovala v podstatě jen vážná poškození osob, jejichž dosavadní život byl také hodný mimořádného zřetele – tedy jednalo se o osoby, které svou činností vybočovaly z obvyklých činností provazovaných jako koníček. Výsledek byl ten, že mimořádné navýšení odškodnění připadalo v úvahu pouze pro osoby, které se nějakou činností zabývaly v podstatě profesionálně – vrcholoví sportovci, umělci, politici – a „běžný“ člověk vedoucí „obyčejný“ život byl tímto výkladem z mimořádného navýšení téměř vyloučen. Postupem času však i judikatura z tohoto přísného výkladu ustoupila a při rozhodování o mimořádném navýšení již bývá toto přiznáváno i v případech, že před poškozením vedl poškozený zcela běžný život, ze kterého je následně vyloučen zcela nebo zčásti.

Je třeba v této souvislosti podotknout, že odškodnění by mělo být přiznáno pouze za předpokladu, že je u soudu prokázáno, že poškozený je z některých činností opravdu vyloučen či jejich výkon je omezen, když toto omezení či vyloučení musí být v příčinné souvislosti se škodnou událostí. Odškodnění by nemělo být přiznáno dle mého názoru například za předpokladu, kdy poškozený uvede, že již nehraje tenis, protože ho po úraze přestal bavit. Přihlíženo by mělo být k aktivitám, které objektivně nemůže poškozený vykonávat, ne které vykonávat může, ale z jakýchkoliv důvodů nevykonává.

S mimořádným navýšením bolestného a ZSU jsou také spojeny největší problémy rozhodovací praxe soudů, ačkoliv i dnes je možno vycházet z rozsudku NS ČR sp. zn. 1Cz60/88, který je základem pro dnešní judikaturu v dané problematice.

“Předpokladem přiměřeného zvýšení částky odpovídající základnímu počtu bodů zjištěnému lékařem (ve smyslu ustanovení § 6 odst. 2 vyhlášky č. 32/1965 Sb.) je existence takových skutečností, které umožňují závěr, že omezení poškozeného nelze vyjádřit jen základním odškodněním za bolest nebo ztížení společenského uplatnění, které již samo představuje náhradu za prokazatelné nepříznivé důsledky pro životní úkony poškozeného a pro uspokojování i plnění jeho životních a společenských potřeb a úkolů.”

6.1. Charakter ztížení společenského uplatnění

Ztížení společenského uplatnění je zákonný pojem a jako takový by měl být chápán jako východisko pro poskytování náhrad – jde o odškodnění nehmotné újmy, která se projevuje bez konkrétních finančních dopadů ve sféře poškozeného, která však poškozeného hendikepuje oproti dosavadnímu způsobu života, dosavadní aktivity omezuje, ztěžuje či zcela eliminuje. Jedná se o těžko postižitelné ztížení života poškozeného, které má být reparováno penězi.¹⁸

Je nutno poukázat také na relativně neurčitý charakter hypotézy ust. §7 odst. 3 vyhlášky, když hypotéza tohoto ustanovení není stanovena přímo právním předpisem, ale závisí na úvaze soudu, který v každém jednotlivém případě sám vymezuje hypotézu právní normy ze širokého okruhu okolností.¹⁹

Charakter zákonného ustanovení stejně jako obsahová náplň ZSU klade na soudy vysoké nároky, když jsou nuceni v každém individuálním případě vybrat, které okolnosti jsou pro daný případ rozhodující a do jaké míry mají skutková tvrzení význam pro právní posouzení konkrétního nároku.

---

¹⁸ Vojtek, P. Odškodňování bolesti a ztížení společenského uplatnění

¹⁹ Tomančáková, B. Kolikrát ještě budeme diskutovat kolik za lidské utrpení? Právní rozhledy, 2009 č. 3

6.2. Rozsah a výše náhrady

Jak již bylo uvedeno, výše náhrady by měla odpovídat rozsahu vzniklé škody a mezi částkou odškodnění a vzniklou škodou by měl existovat princip proporcionality ve smyslu Nálezů Ústavního soudu ČR. Instancí, která o přiměřenosti náhrady rozhoduje, je soud, před kterým leží z mého pohledu velmi těžké rozhodnutí, když musí srovnávat dvě nesrovnatelné veličiny – škody na zdraví a finanční odškodnění, které má být za tuto škodu poskytnuto. Vodítkem nalézacímu soudu je samozřejmě judikatura Nejvyššího soudu ČR, ze které může čerpat a porovnávat rozsah poškození v různých případech, ale nad judikaturou NS ČR stojí povinnost každý případ zkoumat a posuzovat přísně individuálně – každý individuální život je naprosto odlišný od jiného, stejně tak i každé poškození je jiné a zejména každý jedinec se se svým poškozením vyrovnává jinak – ať už ve vztahu ke škodám na fyzické schránce či na mentálních schopnostech poškozeného.

Předchozí rozhodnutí NS ČR tak můžou být pro soud prvního stupně opravdu pouze vodítkem, ale soud musí zkoumat konkrétní škodu a její důsledky u konkrétního poškozeného. Každý jedinec je obdařen odlišnou schopností regenerace a odlišnou schopností vyrovnat se s nepříznivými okolnostmi, které jej v životě potkají. Lze si tedy představit, že člověk „od přírody“ optimistického založení se se svým poškozením vyrovná výrazně lépe než rozený pesimista. Stejně poškození u jedince odhodlaného se se svým osudem poprat může být hodnoceno jinak než u člověka, který svou náturou není schopen svému poškození účinně čelit. Soud by měl tedy hodnotit nikoliv samotné poškození ve smyslu lékařském, ale důsledky tohoto poškození pro život každého individua, které mohou být diametrálně odlišné.

Ve smyslu výše uvedeného by se mohlo zdát, že nastavený způsob odškodňování je nespravedlivý, neboť z lékařského pohledu stejně poškozená osoba, která se se svým omezením lépe vyrovná je ve výsledku z důvodu svého přístupu „škodná“ výsledným mimořádným navýšením odškodnění ve srovnání s osobou, která se se svým poškozením nevyrovnala. Osobně bych tuto skutečnost nevnímala takto kriticky – hodnocení škody by mělo být přiměřené rozsahu ZSU a pokud se někdo se svým osudem vyrovnal lépe a jeho ZSU je proto menší, i odškodnění bude nižší. Na druhou stranu pak u z lékařského pohledu osoby poškozené ve stejném rozsahu, která se s důsledky nevyrovná nebo vyrovná hůře, je zřejmé, že ZSU je (z důvodu subjektivního přístupu) větší, a proto i výše odškodnění musí být vyšší. Zjednodušeně lze i mezi těmito dvěma případy nalézt rovnováhu – osoba stejně poškozená, která se s poškozením vyrovná lépe, má jako „benefit“ zachovaný život vyšší

kvality, na druhou stranu osoba, která se se svým poškozením vyrovná hůře, má jako svůj „benefit“ vyšší finanční odškodnění. Je tak zachován princip přiměřenosti jak mezi rozsahem poškození a výši odškodnění, tak i mezi výši odškodnění jednotlivých poškozených.

Vzhledem k výše uvedenému by soud měl při svém rozhodování důsledně zkoumat, zda žalobní tvrzení poškozených jsou pravdivá, protože při rozhodování o výši mimořádného navýšení bolesti a ZSU není rozhodující zdravotnická dokumentace, ale skutečný život, který poškozený vede a jeho kvalita. Nelze tedy vycházet pouze z diagnózy uvedené ve znaleckém posudku, ale je nutné si uvědomit, že každý jedinec se s různou diagnózou vyrovná různě a důsledky pro jeho společenské uplatnění mohou být také různé. Z praxe jsou bohužel známy případy, kdy osoba vážně poškozená na zdraví této skutečnosti využívá a svůj vážný zdravotní stav „přibarví“ ještě více a snaží se na svém ZSU vydělat. V mnoha případech se na taková lživá tvrzení nikdy nepřijde, ale pokud ano, tak kromě ostudy, kterou poškozený u soudu utrpí, následuje zpravidla i zamítavý rozsudek. O tom v další části práce.

Dalším momentem, který může být pro soud při rozhodování o mimořádném navýšení ZSU pomocným argumentem a často tomu tak bývá, je skutečnost, zda základní bodové ohodnocení poškozeného bylo ve znaleckém posudku navýšeno dle § 6 vyhlášky. Výklad pak může být a také je různý. Navýšení dle § 6 bývá vykládáno jako jednoznačný ukazatel toho, že základní navýšení není dostatečné a soudu často zjednoduší rozhodování o tom, zda další mimořádné navýšení je či není na místě. Opačným pohledem pak lze ve znaleckém posudku obsažené navýšení dle § 6 vykládat tak, že když bylo základní ohodnocení již navýšeno dle § 6, je již dostatečné a není důvod pro další mimořádné navyšování. Judikatura je v tomto hledisku nejednotná, stejně jako je nejednotná v pohledu na to, zda v případě mimořádného navyšování vycházet z prostého základu bodového ohodnocení či jako základ pro navyšování považovat znaleckým posudkem stanovené navýšené ohodnocení dle § 6 vyhlášky. Druhá nejednotnost byla z mého pohledu již vyřešena několikrát zmiňovaným nálezem ÚS ČR, když dle něho není rozhodující, zda navýšení je poskytováno ze základu či ze zvýšeného základu. Stejně tak není rozhodující ani násobek, který navýšení vyjadřuje - u tohoto bývají také časté interpretační a početní problémy; někdy je dvojnásobným navýšením myšleno v podstatě jednonásobné navýšení základu, tedy odškodnění základu + stejná částka ještě jednou; v jiných případech je dvojnásobkem myšlen základ + stejná částka ještě dvakrát, mým vnímáním tedy trojnásobek. Rozhodující by měla být finální částka odškodnění, která by měla být přiměřená ve vztahu k rozsahu poškození, resp. ve vztahu k rozsahu ztížení společenského

uplatnění. Násobky navyšování jsou vlastně pouze pomocnou berličkou rozhodování soudu a pomocníkem, jak rozsah poškození vyjádřit, nicméně nemají oporu v právním řádu, který o násobcích rozhodování vůbec nehovoří. Je třeba však dodat, že vyjádření celkové náhrady pomocí několikanásobku bodového ohodnocení není ani v rozporu se zákonem a není proto důvod, proč jej ztracovat, zejména jsou – li respektovány základní zásady mimořádného zvyšování odškodnění a splňuje-li zároveň absolutní částka odškodnění požadavek přiměřenosti.²⁰

6.3. Princip přiměřenosti

Ani nálezy Ústavního soudu III. ÚS 350/03, který formuloval princip proporcionality, nic nenamítá proti metodě používání násobků při odškodňování jako pravidla či pomůcky při odškodňování, z čehož je zřejmé, že postup je souladu s ústavním pořádkem – za předpokladu výsledné proporcionality mezi vzniklou škodou a rozsahem poskytnutého odškodnění.

V souvislosti s principem proporcionality je třeba také zamyslet se nad tím, zda má být tento princip vztahován jen ke vztahu: rozsah poškození – rozsah odškodnění či zda by neměla být přiměřenost zachována také z pohledu škůdce odpovědného za vzniklou škodu. Částka přisouzená poškozenému by jistě neměla mít likvidační charakter pro škůdce, neboť by nebylo v zájmu poškozeného, aby byl škůdce pro nezvladatelnou finanční zátěž natolik omezen, že by ztratil schopnost uhradit škodu alespoň v nižším rozsahu.

Bylo by možno přiměřenost odvíjet od solventnosti odpovědného subjektu za vzniklou škodu, a proto například při vzniku škody jako důsledku dopravní nehody, kdy odpovědným subjektem, který je na základě zákona č. 168/1999 Sb. povinen poskytnout pojistné plnění, je pojišťovna, by nevznikl žádný problém s ohledem na přiměřenost škody a její náhrady, neboť pojišťovna je jistě schopna odškodnění v řádu milionů korun uhradit bez větších problémů. Těžkosti by ovšem nastali v totožném případě, pokud by odpovědným subjektem byla fyzická osoba s průměrným výdělkem. Taková osoba by odškodnění v řádu milionů korun splácela doživotně a dost možná by za celý život mimořádně navýšené odškodnění nesplatila.

---

²⁰ Odškodňování bolesti a ztížení společenského uplatnění, JUDr. Petr Vojtek

Žádné zákonné ustanovení s výjimkou § 450 OZ přitom neumožňuje při stanovení výše náhrady škody činit rozdíly mezi škůdci a přihlížet k jejich poměrům, když takový postup by byl na hranici kolize s principem rovnosti.²¹

Ze soudní praxe je však zřejmé, že princip přiměřenosti není ve vztahu ke škůdci aplikován, když rozsah náhrady škody v mimořádných případech dosahuje částek kolem cca 10 milionů korun, které běžná fyzická osoba s průměrnými příjmy není schopna během celého života poškozenému poskytnout. Pokud by tomu tak mělo být, musela by výše náhrady i v těch nejzávažnějších poškození zdraví dosahovat částek řádově nižších, právě proto, aby pro povinné subjekty neměla částka odškodnění, které je povinen poskytnout, likvidační charakter. Z důvodu zachování principu rovnosti by pak odškodnění ve stejné výši měli být povinny poskytovat např. i povinné pojišťovny. V takovém případě pak ale samozřejmě není naplněn princip přiměřenosti mezi poškozením a náhradou škody, když tento vztah je v rámci přiměřenosti odškodnění vztahem primárním.

6.4. Splatnost náhrady

Ust. §7 odst. 3 výslovně uvádí, že soud je oprávněn výši odškodnění přiměřeně zvýšit. Tato zákonná dikce neurčuje pouze subjekt, který ve věci rozhoduje, ale její obsah v podstatě znamená, že do okamžiku pravomocného soudního rozhodnutí se škůdce či jiný povinný subjekt nemůže dostat s výplatou takového odškodnění do prodlení. Rozhodnutí soudu má charakter konstitutivního rozhodnutí a povinnost uhradit zvýšené odškodnění teprve vytváří a nerozhoduje, že tato povinnost existovala již před tímto rozhodnutím. Do prodlení se tak škůdce může dostat nejdříve marným uplynutím lhůty k plnění uvedené v pravomocném soudním rozhodnutí.²²

6.5. Předpoklady pro postup dle §7 odst. 3 vyhlášky

Samotné znění ustanovení §7 odst. 3 vyhlášky naznačuje, jaké jsou předpoklady pro postup dle této zákonné dikce. Základním předpokladem je zvláště závažný případ hodný

---

²¹ Odškodňování bolesti a ztížení společenského uplatnění, JUDr. Petr Vojtek

²² Komentář Občanského zákoníku, ust. § 444, dostupné z www.beck-online.cz

mimořádného zřetele, přičemž je třeba mít na paměti, že výše odškodnění za ZSU určená na základě celkového bodového ohodnocení stanoveného lékařem představuje již sama o sobě náhradu za následky škody na zdraví, které jsou trvalého rázu a mají prokazatelně nepříznivý vliv na uplatnění poškozeného v životě.²³

Jak již bylo řečeno výše, výši základního bodového ohodnocení určí lékař v lékařském posudku, a to s přihlédnutím k ust. § 6 vyhlášky, který stanoví další kritéria pro stanovení výše bodového ohodnocení v jednotlivých případech – umožňuje zohlednit individuální okolnosti každého případu. To je proces určování základního bodového ohodnocení lékařem.

Pro posouzení věci z hlediska mimořádného navýšení je však zapotřebí zjistit, zda a v čem je projednáváný případ zvlášť výjimečný a hodný mimořádného zřetele natolik, že základní ohodnocení, byť zvýšené dle § 6 vyhlášky, zcela nevystihuje utrpené tělesné a duševní strádání.

Právní věta Rozsudku Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 21 Cdo 1004/2010 týkající se předpokladů mimořádného zvýšení odškodnění bolesti uvádí:

“Ustanovení § 7 odst. 3 vyhlášky zakládá právo soudu přiměřeně zvýšit částku odpovídající základnímu počtu bodů stanoveného lékařem jak v případě odškodnění ztížení společenského uplatnění, tak i v případě odškodnění bolesti. Soud tedy může posoudit bolestivost vyššími částkami, než určil lékař a zvýšit bolestné podle § 7 odst. 3 vyhlášky, pokud „základní“ bodové hodnocení, k němuž lékař dospěl i s využitím všech možností zvýšení podle § 6 odst. 1 písm. a) a b) vyhlášky, nevyjadřuje dostatečně tělesné a duševní strádání způsobené poškozenému.”

Je tedy zřejmé, že soud při rozhodování o mimořádnosti poškození vychází ze závěrů znaleckých posudků, které byly v řízení provedeny, nicméně závěry znaleckého posudku jsou pouhými podklady pro rozhodnutí soudu, soud na jejich základě nerozhoduje a je povinen sám zhodnotit závěry posudku a sám posoudit, zda se z hlediska obvyklých poškození jedná v konkrétním případě o případ zvlášť závažný hodný mimořádného zřetele. Rozhodnutí tak vychází zejména ze soudní praxe každého rozhodujícího soudce, když ta je korigována

---

²³ Stanovisko občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu České republiky ze dne 12. 1. 2011 k výkladu stanovení výše odškodnění za ztížení společenského uplatnění

přezkumem Nejvyššího soudu ČR – závěry o mimořádném navýšení ve výsledku zpravidla odpovídají konstantním závěrům Nejvyššího soudu ČR, ať už se týká otázky, zda bolestné či ZSU mimořádné navýšit či nikoliv nebo otázky jaký násobek navýšení zvolit.

Předpokladům či kritériím, za kterých je na místě postupovat ve smyslu § 7 odst. 3 vyhlášky, se věnoval Ústavní soud v nálezu sp. zn. III. ÚS 350/03, když skutkový základ spočíval v odumření pravé ledviny žalobkyně v důsledku provedení operace (následky operace z roku 1984 se projeví v roce 1993). Ústavní soud konstatoval, že si „lze stěžít představit lepší příklad případu hodného mimořádného zřetele dle § 7 odst. 3 vyhlášky, než je nevratné a trvalé poškození zdraví, v důsledku něhož došlo k omezení funkčnosti jednoho z nejvýznamnějších orgánů v lidském těle jako celku, a to nesprávným a neprofesionálním postupem operátora.“ V návaznosti na to následně ÚS formuloval základní kritéria, na základě kterých by mělo být o případném mimořádném navyšování odškodnění rozhodováno:

- 1) fakt, zda byly poškozeny životně důležité orgány
- 2) skutečnost, zda je škodu možno eliminovat či vyléčit (nutnost pravidelných návštěv u lékaře, riziko dalších operačních zákroků, závislost na přístrojovém vybavení)
- 3) míra zavinění škůdce (operátora)

Nález Ústavního soudu je tedy z důvodu definování takových kritérií také možno považovat, stejně jako vyhlášku samotnou, jako vodítko pro soud při rozhodování o vhodnosti mimořádného navýšení odškodnění.

6.6. Stanovisko občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu České republiky ze dne 12. 1. 2011

Kromě rozhodovacích pravomocí, kterými Nejvyšší soud ČR disponuje, je jednou z jeho významných funkcí také sledování a vyhodnocování pravomocných rozhodnutí soudů nižších stupňů. Při výkonu této agendy v oblasti odškodňování bolesti a ZSU zjistil, že obecné soudy nepostupují při výkladu vyhlášky 440/2001 Sb. jednotně, a že určitou nejednotnost je možné vysledovat i v judikatorní praxi samotných senátů NS ČR. Z uvedeného důvodu NS ČR vydal za účelem sjednocení rozhodovací praxe své stanovisko, ve kterém zdůraznil dosavadní názory NS ČR a vyjádřil se k základním problematickým otázkám s odškodňováním bolesti a ZSU souvisejícím.

Základní teze, která byla tímto stanoviskem zdůrazněna, pouze potvrzuje dosavadní stanoviska vyjádřená v několika rozhodnutích soudů všech instancí. Jedná se o základní princip vyhlášky vyjadřující doporučený postup při mimořádném navyšování odškodňování bolesti a ZSU: „Výše odškodnění za ZSU na základě celkového bodového ohodnocení stanoveného lékařem představuje již sama o sobě náhradu za následky škody na zdraví, které jsou trvalého rázu a mají prokazatelně nepříznivý vliv na uplatnění poškozeného v životě a ve společnosti.“²⁴ Přiznání odškodnění v základní výměře tedy samo o sobě předpokládá, že poškozený je vlivem následků utrpěného úrazu omezen ve svých možnostech uplatnit se v životě a ve společnosti. (NS ČR sp. zn. 21 Cdo 244/2007)

Tímto je v podstatě řečeno, že nejedná-li se o v § 7 odst. 3 vyhlášky výslovně uvedené poškození zvlášť závažné hodné mimořádného zřetele, tak je takové poškození odškodněno poskytnutým plněním na základě znaleckého posudku vyhotoveného v souladu s vyhláškou. Je tedy zdůrazněna skutečnost, že základní (příp. dle § 6 navýšené) plnění je dostatečné do té míry, dokud poškození nevykazuje znaky uvedené v § 7. Stejně tak toto „základní“ odškodnění zohledňuje skutečnost, že se může jednat o trvalé následky a také zohledňuje jejich možný vývoj.

Stanovisko NS ČR se samozřejmě vyjádřilo i k aplikaci samotného nejproblematictějšího § 7 odst. 3 vyhlášky, když však ani v této otázce vyjevený názor NS ČR není nikterak nový a v zásadě pouze zdůrazňuje dosud aplikované principy. NS ČR opakovaně zdůrazňuje zejména předpoklady zvýšení odškodnění dle § 7 odst. 3 vyhlášky, když toto zvýšení má být přiměřené, avšak pouze za předpokladu existence takových výjimečných skutečností, které umožňují závěr, že zejména vzhledem k uplatnění poškozeného v životě a ve společnosti, i s ohledem na věk poškozeného v době vzniku škody na zdraví i na jeho předpokládaném uplatnění v životě, nelze omezení poškozeného vyjádřit jen základním odškodněním. Přiměřenost odškodnění zůstává jednotící zásadou a úvaha soudu je dále rámcově omezena právním předpisem, který výslovně stanoví předpoklady pro vznik nároku na navýšení odškodnění.

V soudní praxi je při rozhodování o tom, zda je mimořádné navýšení odškodnění bolesti a ZSU na místě, třeba nejprve uzavřít, zda jsou spojeny předpoklady pro takové

---

²⁴ Stanovisko NS ČR ze dne 12. 1. 2011 sp. zn. Cjpn 203/2010

navýšení, tedy zda se jedná o případ mimořádného zřetele hodný a o zvlášť závažné poškození zdraví. Soudy při tomto posuzování postupují tak, že porovnávají dosavadní úroveň života poškozeného a tuto úroveň po vzniku škody. Zjišťují, jaký vedl poškozený život před vznikem škody – jaký byl jeho život profesní/studijní, rodinný a zejména volnočasový; jak aktivně se poškozený věnoval různým činnostem a co bylo běžnou náplní jeho života. Následně soud zjišťuje, jaký je život poškozeného po jeho poškození, jakým aktivitám se věnuje, resp. jakým aktivitám se nevěnuje a z jakého důvodu. Je třeba připomenout, že není možné pouze prostě nastavit rovnítko mezi tím, že poškozený např. před úrazem každý den plaval a po úrazu každý den neplave. Ačkoliv se jedná o velmi zjednodušený příklad, jde v zásadě u všech aktivit ne o pouhé srovnání činností před a po, ale mělo by být kromě jejich vzájemného srovnání, resp. prokázání skutečnosti, že po úraze jsou u poškozeného některé aktivity omezeny či zcela vyloučeny, prokázáno také to, že mezi úrazem a omezením či vyloučením určitých aktivit z života poškozeného existuje příčinná souvislost. Není možné např. nevíli poškozeného nadále chodit plavat (protože např. stoupla cena permanentek) zaměňovat s jeho nemožností chodit plavat, která by nastala v důsledku jeho poškození.

Postup soudů, kdy tyto porovnávají běžný způsob života poškozeného před a po úraze tedy je jistě správný a jediný možný, nicméně i v takto citlivých otázkách týkajících se lidského zdraví jednotlivce není možné zapomenout na základní předpoklady odpovědnosti za škodu, kterou je existence příčinné souvislosti mezi protiprávním jednáním škůdce a vzniklou škodou (v případě § 7 odst. 3 vyhlášky škodou zvlášť závažnou hodnou mimořádného zřetele).

Na tomto místě je také třeba doplnit, že hodnocení existence předpokladů postupu dle § 7 odst. 3 doznalo v posledních letech výrazné změny. Není tak dávno tomu, kdy postup dle § 7 odst. 3 přicházel v úvahu skutečně pouze výjimečně za předpokladu důvodů mimořádného zřetele hodného, kdy sportovní, kulturní či jiné zapojení poškozeného před úrazem bylo zcela mimořádné a na vysoké úrovni (NS ČR sp. zn. 1 Cz 60/88). V souladu s takovým výkladem byla praxe omezena na navyšování odškodnění pouze u osob, které se některé z aktivit věnovaly vrcholově – profesionální sportovci, umělci apod. Tento postup byl však poměrně krátkozraký, neboť za této konstelace na mimořádné navýšení odškodnění dosáhlo pouze naprosté minimum poškozených. Takové zákonné ustanovení, jehož aplikace je omezena pouze na minimální množství adresátů, pak nemá žádnou relevanci.

Zároveň lze tento původní výklad chápat jako chybný i z dalšího důvodu. Pokud totiž bylo mimořádné navýšení odškodnění přiznáváno pouze výše zmíněným profesionálním sportovcům či umělcům ve všech sférách, bylo omezováno pouze do oblasti omezení či vyloučení aktivit v rámci profese a ostatní sféry života jednotlivce byly zcela opomenuty. V důsledku to mohlo vést až k diskriminaci jednotlivých poškozených před zákonem, ačkoliv z relativně objektivních důvodů – poškozený profesionální sprinter po amputaci dolní končetiny teoreticky nárok na mimořádné navýšení odškodnění v mezích takto chápaného principu má, běžný člověk, který „pouze“ rekreačně sportuje nikoliv. Existence objektivního důvodu na straně sportovce je jistě z lidského hlediska pochopitelná, nicméně odškodnění by v takovém případě mělo mimo jiné pocházet spíše z nároku na náhradu za ztrátu na výdělku než z čehokoliv jiného, resp. by oběma výše nastíněným osobám mělo být poskytnuto srovnatelné odškodnění. Jednoznačně je tedy na místě, že předpoklady mimořádného navýšení odškodnění byly uvolněny, a že na toto dosáhne širší spektrum poškozených.

V opozici k výše uvedenému srovnávacímu příkladu dvou poškozených s amputovanou končetinou a názoru, že by jim mělo být poskytnuto shodné odškodnění, pak stojí stanovisko, že kromě principu proporcionality je nutné každý případ posuzovat individuálně. Vzhledem k tomu, že se jedná o osobnostní nárok fyzické osoby, který je spojen zejména se zásahem do integrity každého jednotlivce, je třeba poškození každého posuzovat individuálně. Každý organismus reaguje na různé poranění různě jak po stránce fyzické, tak po stránce psychické. Je velmi pravděpodobné, že shodné zranění bude u více fyzických osob, alespoň ohledně bolestného, ohodnoceno znaleckým posudkem obdobně (ačkoliv ani v takovém případě není vyloučena odlišná reakce odlišných organismů). Tedy základní bodové ohodnocení vycházející ze sazeb uvedených v přílohách vyhlášky bude u obdobných poškození srovnatelný. Co se týká mimořádného navýšení odškodnění – ať už bolesti či ZSU – bude situace zcela odlišná. V tomto případě bude soud zkoumat důsledky zvláště u každého jednotlivce, přičemž reakce na shodná poranění mohou být u různých osob úplně jiná. Záviset to bude zejména na schopnosti každého jednotlivce snášet bolest a vyrovnat se s nepříznivými důsledky poškození zdraví. Rozený pesimista se tedy bude se stejným trvalým poškozením vyrovnávat zcela jinak než optimisticky založený člověk, který bude odhodlán se svým osudem bojovat. Přístup každého poškozeného se odráží v jeho zdravotním stavu a je proto nutné vždy pečlivě zkoumat konkrétní negativní důsledky škody na zdraví u každého jednotlivce a není vhodné vycházet ze samotné diagnózy a na jejím základě činit závěry o vhodnosti či nutnosti postupovat ve smyslu § 7 odst. 3 vyhlášky.

6.7. Základní sazba bodového ohodnocení pro mimořádné navýšení bolestného a ZSU Vliv navýšení bodového ohodnocení dle § 6 vyhlášky na mimořádné navýšení dle § 7 odst. 3 vyhlášky

Poměrně zásadní otázkou související s mimořádným navyšování odškodnění bolesti a ZSU je problematika určení tzv. základu, který je ve výsledku navyšován a od kterého se soud při rozhodování o konkrétní částce odškodnění odráží.

Při respektování zásady proporcionality stanovené Ústavním soudem, nemá určení „základu“ již natolik zásadní význam jako dříve, neboť rozhodující není, jaká částka se bude navyšovat, jakým násobkem se bude navyšovat a zda bude či nebude bráno v potaz navýšení dle znaleckého posudku. Rozhodující je pouze nutnost zachování přiměřenosti mezi vzniklou škodou a výší poskytnutého odškodnění.

Zásadně do této otázky zasáhl výše zmíněný nálezn Ústavního soudu III. ÚS 350/03, nicméně zmíněným tématem se samozřejmě v mnoha rozhodnutích zabýval i NS ČR. Např. podle rozsudku NS ČR sp. zn. 25 Cdo 2370/2007 je: *“Zvýšení odškodnění podle § 6 odst. 1 písm. c) vyhlášky součástí bodového ohodnocení stanoveného v lékařském posudku, který je základem pro stanovení výše odškodnění ve smyslu § 7 odst. 1 vyhlášky, když takto stanovenou výší odškodnění pak může soud postupem podle § 7 odst. 3 vyhlášky v odůvodněných případech zvýšit“*. Z toho jednoznačně plyne, že názor NS ČR byl v tomto rozhodnutí přikloněn ke konstrukci, kdy základem pro navýšení odškodnění je celkové bodové ohodnocení obsažené v lékařském posudku. NS ČR doplnil, že: *„Nelze odvolacímu soudu vytýkat nesprávnost názoru, že při zvýšení náhrady podle § 7 odst. 3 se vychází z náhrady vyčíslené podle bodového ohodnocení ZSU včetně jeho zvýšení podle § 6 odst. 1 písm. c) vyhlášky, neboť takto stanoveného bodové ohodnocení je základem pro stanovení finanční výše odškodnění“*.

V dnešní době se však domnívám, že soudy se řídí spíše principem proporcionality a otázku, co je nutno považovat za základ bodového ohodnocení, který se má navyšovat dle § 7 odst. 3, ponechávají nezodpovězenou, resp. se touto jako nepodstatnou nezabývají. Tomu nasvědčuje i rozsudek NS ČR sp. zn. 25 Cdo 2258/2008: *„Právní předpis nepředepisoval a nepředepisuje určitý počet násobků základního ohodnocení, nýbrž je přenecháno soudu, aby v každém jednotlivém případě uvážil, jaké zvýšení náhrady za ztížení společenského uplatnění („ZSU“) je v konkrétním případě přiměřené. Z uvedených zásad vychází i odvolacím soudem*

citovaný rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 25 Cdo 1279/2005, přičemž v něm vyslovený závěr o tom, že výpočet odškodnění ZSU tzv. násobkem se odvíjí od základní výměry odškodnění určené podle § 3 odst. 1 vyhlášky č. 440/2001 Sb. nelze absolutizovat. Jde o jeden z možných způsobů vyčíslení náhrady, nikoli však jediný, přičemž samotné určení odškodnění tzv. násobkem je jen užitečnou pracovní pomůckou, kterou právní praxe vytvořila (bez výslovné opory v právních předpisech) za účelem standardizace postupu při určování částek odškodnění ve srovnatelných případech.

Podstatné však v zásadě není, zda za základ násobků je zvoleno základní bodové ohodnocení dle § 3 odst. 1 vyhlášky anebo bodové ohodnocení zvýšené dle § 6 odst. 1 písm. c) vyhlášky, nýbrž pouze to, zda finální částka odškodnění je s ohledem na následky poškození zdraví pro uplatnění poškozeného ve všech sférách života přiměřené, a to zejména se zřetelem k významu zdraví v hierarchii obecně uznávaných hodnot, k potřebě naplnění satisfakční i preventivní funkce náhrady a k požadavku srovnatelnosti s výší náhrad jiných nemateriálních újem přiznávaných soudy“.

Stejné stanovisko je obsaženo i v Rozsudku NS ČR sp. zn. 25 Cdo 4670/2007, který říká, že: „Nejde totiž jen o četnost násobku základního bodového ohodnocení, neboť násobení základu je sice přehlednou metodou vyjádření rozsahu zvýšení, není však v předpise výslovně upraveným a tedy ani jediným způsobem, jak se dobrat zvýšené náhrady; podstatná je tedy celková výše odškodnění s ohledem na proporcionalitu mezi částkou náhrady škody a způsobenou újmou“.

Je pravdou, že princip přiměřenosti lze považovat za nadřazený princip, a proto není třeba detailně zkoumat, z jakého základu navýšení odškodnění vychází. Nález Ústavního soudu dal soudcům nalézacího soudu de facto k dispozici velmi prospěšnou pomůcku, která může řízení o mimořádné navýšení odškodnění bolesti či ZSU výrazně zjednodušit a zkrátit. Na nález Ústavního soudu se NS ČR ve svých rozhodnutích logicky výslovně odvolává, viz např. Rozsudek NS ČR sp. zn. 25 Cdo 2596/ 2006: „Odškodnění za následky poškození zdraví, které žalobkyně utrpěla při samém vstupu do života, musí též odpovídat principu proporcionality, z něhož vyplývá požadavek, aby výše odškodnění bolestného a ztížení společenského uplatnění byla přiměřená způsobeným následkům a jiným peněžitým náhradám (srov. rozhodnutí Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 350/03)“.

V roce 2007 bylo zamýšleno ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek publikovat rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 25 Cdo 1279/2005, který se danou problematikou

zabýval a konstatoval, že: „Výpočet odškodnění podle § 7 odst. 3 vyhlášky č. 440/2001 Sb. , tzv. násobkem se odvíjí od základní výměry odškodnění, určené podle § 3 odst. 1 vyhlášky, tedy od bodového ohodnocení škody na zdraví podle příloh č. 2 a 4 vyhlášky“. O začlenění tohoto rozsudku do tzv. zelené sbírky nakonec nebylo ani hlasováno, když příčinou byl zejména výše zmiňovaný konflikt přístupu k tomu, odkud odvíjet použití tzv. násobků při mimořádném navýšení odškodnění. Uzavřeno bylo s tím, že se nejedná o zásadní rozpor, neboť metoda násobků není ve vyhlášce výslovně zakotvena a důležitá je výsledná částka odškodnění, která by měla být poměřována požadavkem na přiměřené odškodnění utrpěných následků.²⁵

6.8. Vliv navýšení bodového ohodnocení dle § 6 vyhlášky na mimořádné navýšení dle § 7 odst. 3 vyhlášky

Navýšení odškodnění dle § 6 vyhlášky, které může být obsaženo v lékařském posudku, je moment, který je často poškozenými využíván k tvrzení, že jestliže sám posuzující lékař odškodnění dle § 6 navýšil, je dán téměř automaticky také nárok na mimořádné navýšení odškodnění dle § 7. K této zkratkovité interpretaci existuje jednoduchý argument – jestliže základní odškodnění již bylo navýšeno dle § 6, muselo toto navýšení včetně základního bodového ohodnocení dostatečně a komplexně pokrýt veškerá vzniklá poškození a tyto dostatečně odškodnit a není proto již účelné a oprávněné další navyšování dle § 7.

Vzhledem k nejednoznačné rozhodovací praxi soudů se i k této problematice vyjádřil Nejvyšší soud ČR ve svém stanovisku z 12. 1. 2011. NS ČR v tomto konstatoval, že: „Možnost přiměřeného zvýšení náhrady za ZSU soudem podle ust. § 7 dost. 3 vyhlášky není podmíněna tím, zda lékař ve svém posudku dospěl k závěru, že poškození zdraví postiženého vedlo ke zvlášť těžkým následkům ve smyslu ust. § 6 vyhlášky“. Z povahy věci totiž vyplývá, že navýšení odškodnění dle § 6 vyhlášky přímo v lékařském posudku se může týkat jen odborného lékařského hodnocení následků škody na zdraví z hlediska jejich intenzity, zda tedy škoda na zdraví vedle ke zvlášť těžkým následkům, které postiženého podstatně omezují

---

²⁵ Přehled rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, která nebyla v roce 2007 schválena k publikaci ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, [Soudní rozhledy 2/2008, s. 41] – Petr Vojtek

nebo významně mění jeho uplatnění v životě.²⁶ Toto bodové hodnocení se nevztahuje k širšímu okruhu skutkových okolností z toho pohledu, zda se jedná o zcela výjimečný případ hodný mimořádného zřetele. Jestliže lékař při bodovém hodnocení v lékařském posudku nenavýší body dle § 6 vyhlášky, znamená to pouze tu skutečnost, že zranění poškozeného nedosáhlo intenzity požadované vyhláškou a nelze jej posoudit jako zvlášť těžké. V žádném případě však nelze následně dovozovat, že je tím vyloučena aplikace § 7 odst. 3, neboť i následky, které nelze ve smyslu intenzity zranění považovat za zvlášť těžké, mohou být za určitých okolností hodnoceny jako zvlášť závažné a hodné mimořádného zřetele.²⁶

Pokud by právní předpis podmiňoval (či a contrario vylučoval) aplikaci § 7 odst. 3 vyhlášky předchozí aplikací § 6, vedla by tato vázanost k tomu, že v případě vyloučení aplikace § 6 v lékařském posudku, by byl soud při rozhodování o postupu dle § 7 odst. 3 vyloučen z rozhodování, a to i za předpokladu, že jinak by skutková zjištění odůvodňovala postup soudu dle § 7. Bylo by tak neoprávněně zasahováno do pravomoci, která je dána pouze moci soudní a jednalo by se zároveň o postup, který by byl v rozporu se samotným zněním § 7 odst. 3. O mimořádném navyšování by totiž nerozhodoval soud, ale fakticky lékař v lékařském posudku.

Ve stejném duchu se vyjádřil i rozsudek NS ČR sp. zn. 21 Cdo 2581/2009 ze dne 15. 6. 2010, jehož právní věta zdůrazňuje následující pravidlo: *„Možnost přiměřeného zvýšení odškodnění tížžení společenského uplatnění soudem podle ustanovení § 7 odst. 3 vyhlášky č. 440/2001 Sb. ve výjimečných případech hodných mimořádného zřetele není podmíněna tím, zda lékař ve svém posudku dospěl k závěru, že poškození zdraví postiženého vedlo ke zvlášť těžkým následkům ve smyslu § 6 odst. 1 písm. c) vyhlášky č. 440/2001 Sb.“* Nejvyšší soud doplnil, že: *“Ustanovení § 7 odst. 3, které umožňuje soudu mimořádné zvýšení odškodnění ZSU, patří k právním normám s relativně neurčitou hypotézou, tj. k právním normám, jejichž hypotéza není stanovena přímo právním předpisem, ale závisí v každém jednotlivém případě na úvaze soudu. Uvedené ustanovení tak přenechává soudu, aby v každém jednotlivém případě sám vymezil hypotézu právní normy ze širokého, předem neomezeného okruhu okolností, tedy aby sám podle svého uvážení posoudil, jaké zvýšení je v konkrétní posuzované věci „přiměřené“.“*

---

²⁶ Stanovisko NS ČR ze dne 12. 1. 2011 sp.zn. Cpjn 203/2010

6.9. Kumulace položek, kombinace položek

Vzájemná kumulace a kombinace položek bodového ohodnocení dle příloh č. 1 – č. 4 vyhlášky se v praxi ukazuje být otázkou, která se neobejde bez problémů jak interpretačních tak také aplikačních. Ačkoliv se v zásadě jedná o odborné otázky, jejichž rozluštění by mělo být výsadním právem lékařů vyhotovujících lékařský posudek, případně znalců pracujících na znaleckém posudku, nezřídka se i tyto otázky během soudního řízení projednávají jako skutkové otázky. Je zřejmé, že poslední slovo zpravidla má znalecký posudek, avšak lze si představit i variantu, kdy je nutné skutkové závěry znaleckého posudku korigovat právním výkladem vyhlášky a skutkové závěry dát s tímto závazným právním předpisem do souladu.

6.9.1. Bolestné

Samotná vyhláška v § 6 upravuje možnost vzájemné kumulace položek obsažených ve vyhlášce a umožňuje škodu na zdraví hodnotit podle více položek poškození zdraví s tím, že bodové ohodnocení těchto položek se sčítá. Toto ustanovení obsahuje také zásadní omezující pravidlo – jestliže se jedná o poškození téhož orgánu, nesmí součet bodového ohodnocení převýšit bodové ohodnocení za jeho anatomickou ztrátu. Právě v souvislosti s tímto zákonem daným limitem souvisí regulativ soudu, který je fakticky oprávněn zasáhnout do závěrů lékařské zprávy nebo znaleckého posudku, pokud tento bodově ohodnotil určité poškození nad rámec tohoto pravidla. Další omezení bodového ohodnocení určitého poškození obsahují samotné přílohy vyhlášky – např. položka S01 – Rána hlavy je rozvinuta do celkem 10 dílčích položek, jejichž celkový součet (při maximálním bodového ohodnocení) činí 126 bodů, nicméně položka 5017 odškodňuje Mnohočetné rány hlavy jako součet bodů příslušných položek, nejvýše však 80 bodů.

Při pohledu do příloh vyhlášky je možné zjistit, že u každého orgánu přichází v úvahu použití mnoha různých položek, když není samozřejmě vyloučeno, jejich současné použití ve vztahu k poškozenému orgánu. Ke každému orgánu ale také existuje položka, která ohodnocuje anatomickou ztrátu tohoto orgánu, když si lze pouze těžko představit, že existuje horší varianta poškození, než je ztráta některého orgánu. Z tohoto důvodu je možné „běžné“ poranění hodnotit maximálně bodově do částky ztráty takového orgánu, neboť v opačném případě by se jednalo o výraznou disproporci.

6.9.2. Ztížení společenského uplatnění

Výrazně problematičtější otázkou je možnost kombinace položek týkajících se ZSU, zejména souvisejících s psychiatrickým poškozením. Problémy mají svůj základ v samotné povaze poškození, neboť hodnocení ZSU u psychických následků úrazů a zejména úrazů, které nepostihují hlavu, jsou často velmi obtížné, neboť příznaky uváděné posuzovanou osobou jsou ve velké míře poznamenány jejím subjektivním zpracováním.²⁷

Zpravidla se jedná o velmi složité případy, které kladou na lékaře či znalce vysoké nároky, neboť tito jsou nuceni pečlivě rozlišovat příznaky organické od reaktivních, což je předpoklad umožňující hodnocení jednotlivých příznaků podle více položek vyhlášky.

Největší problém daného okruhu činí zpravidla současná aplikace položek ztížení společenského uplatnění č. 014, 015, 016 a 017, tedy položek posuzujících psychické důsledky, které poškození zdraví poškozenému zanechalo.

Položkou 014 se hodnotí „vážné mozkové a duševní poruchy po těžkém poranění hlavy“, položkou 015 „vážné duševní poruchy po jiných těžkých poraněních kromě poranění hlavy“, položkou 016 „vážné duševní poruchy vzniklé působením otřesných zážitků nebo jiných nepříznivých psychologických činitelů a tísnivých situací“ a položkou 017 „potíže po těžkých zraněních jiných částí těla bez bližšího objektivního nálezu“. Ze samotného označení jednotlivých položek je zřejmé, že se jedná o poškození, jejichž projevy jsou téměř totožné, avšak jejich příčina je odlišná. A právě ta skutečnost, že projevy poškození hodnotitelné dle těchto položek jsou shodné, vede často k nesprávnému závěru, že nelze vedle sebe kumulativně aplikovat uvedené položky, neboť by došlo k dvojímu bodovému ohodnocení téhož poškození, resp. že použití jedné položky vylučuje použití druhé. To by však popíralo běžnou zkušenost, že jeden orgán včetně mozku může trpět dvěma, případně více různými poškozeními.²⁷

Při hodnocení psychických následků úrazů, které nepostihují mozek, existuje značná nejednotnost znalců. Reakcím na závažný úraz je vyhrazena položka 016 a lze tak dovodit, že položkou 015 můžeme hodnotit jen psychické poruchy symptomatického rázu. Mezi ty lze zařadit zejména stavy doprovázené trvalou bolestí, která vede k poruchám spánku, celkové vyčerpanosti a afektivním poruchám. Na druhou stranu tam, kde je patrná fobická

---

²⁷ Psychické následky úrazů a hodnocení ZSU – Pavlovský P., Šrutová L.

symptomatika v důsledku traumatizujícího zážitku, je plně na místě použití položky 016. Snadnější je potom posuzování psychických následků těžkých úrazů hlavy, když vyhláška má na mysli úraz postihující mozek ve smyslu kontuze či komoce.²⁷

Vzájemnou možností kumulace uvedených položek se zabývala i judikatura NS ČR. Zmiňme např. Rozsudek NS ČR sp. zn. 25 Cdo 968/2008, jehož právní věta uzavřela, že: „Vzájemná kumulace položky 014 a 016 není vyloučena“. Dovolací soud také konstatoval, že: „Rozpor mezi znalci v otázce, zda některé položky jsou již zahrnuty v bodovém hodnocení podle položek jiných, představuje právní otázku, k jejímuž řešení je příslušný soud, a proto nemůže být důvodem k nařízení revizního znaleckého posudku“. K duplicitní aplikaci položek 014 a 016 pak NS ČR uvedl: „Názor žalované, že řada položek byla přiznána duplicitně, neboť žalobce utrpěl při dopravní nehodě pouze poranění hlavy a zlomeninu klíční kosti a neutrpěl žádné jiné přímé poranění zraku nebo artikulačního ústrojí anebo porušení míchy v důsledku poranění páteře, vyplývá z nepřesného vyhodnocení nálezkové části znaleckého posudku a nepřiměřeně restriktivního výkladu vyhlášky. Nesprávnost názoru, že nelze následky hodnotit současně podle položky 014 (vážné mozkové a duševní poruchy po těžkém poranění hlavy) a položky 016 (vážné duševní poruchy vzniklé působením otřesných zážitků nebo jiných nepříznivých psychologických činitelů a tísnivých situací) je zřejmá již na základě prostého porovnání rozdílného znění obou položek, jež zahrnují především rozdílný původ poškození zdraví (poranění hlavy oproti otřesným zážitkům a jiným psychologickým činitelům), přičemž u téže osoby se nepochybně může projevit poškození zdraví podřaditelné pod jednu či druhou položku, ale též se u ní mohou poškození zdraví podřaditelné uvedeným dvěma položkám kumulovat, k čemuž dle závěrů znaleckého posudku došlo i v případě žalobce.“

6.10. Aplikace staré a nové vyhlášky

S počátkem roku 2002 spojeným s účinností vyhlášky č. 440/2001 Sb. vznikl problém spočívající v nutnosti posuzování a rozhodování, který právní předpis je nutno na konkrétní případ škody na zdraví aplikovat. Částečně aplikační nejasnost vyřešilo znění § 9 nové vyhlášky, které stanoví, že bolest a ZSU vzniklé přede dnem nabytí účinnosti této vyhlášky, se posuzují podle dosavadních právních předpisů, z čehož logicky plyne, že bolest a ZSU vzniklé po 1. 1. 2002 se posuzují podle nového právního předpisu. Pro správné rozhodnutí, kterou z vyhlášek je na daný případ nutné aplikovat je třeba nejprve stanovit okamžik vzniku

bolesti, resp. ZSU – pro rozhodnutí jakou vyhlášku při posuzování zdravotní stavu použít není rozhodující okamžik ustálení zdravotního stavu, ke kterému je možné vydat lékařský posudek, ale skutečný okamžik, kdy škoda vznikla, tedy kdy se škoda projevila na zdraví poškozeného takovým způsobem, že bylo možno stanovit její rozsah a tento bodově ohodnotit.

Toto stanovisko plyne např. z Rozsudku NS ČR sp. zn. 25 Cdo 333/2005, který mimo jiné uvedl, že: *„Nelze proto přisvědčit názoru, že pro posouzení, podle které vyhlášky má být poskytnuto odškodnění bolesti, je rozhodující doba, kdy se ustálil zdravotní stav žalobkyně, popř. kdy došlo ke stabilizaci jejího celkového zdravotního stavu, nýbrž ve smyslu § 9 vyhl. č. 440/2001 Sb. je rozhodující doba vzniku její bolesti. Vznik bolesti, jež má být odškodněna, předpokládá, že konkrétní bolest dosáhla určité fáze či intenzity, kterou lze již odškodnit, tedy vznik bolesti se váže k počátku, kdy se bolest stala odškodnitelnou“.*

Je více než pravděpodobné, že vznik bolesti a vznik ztížení společenského uplatnění nastane v jiný okamžik, přičemž u bolesti je nutné ještě pamatovat na to, že bolestí je jednak bolest, která vznikala jako přímý následek poškození zdraví při úrazovém ději a dále se může jednat také o bolest, která vznikla až jako důsledek léčení či až při odstraňování následků poškození zdraví.

Varianta, kdy ke vzniku bolesti (či ZSU) a jejich zhoršení dojde za účinnosti stejné vyhlášky (bez ohledu na to, zda se jednalo o vyhlášku starou či se jedná o vyhlášku novou), je aplikačně jednoduchá a v obou případech je odškodňování poskytováno podle stejné vyhlášky, se stejnou cenovou hladinou jednoho bodu. Nejkomplikovanější a také dnes nejrealnější možností je varianta, kdy ke vzniku bolesti či ZSU došlo za účinnosti původní vyhlášky (původní bolestné či ZSU také bylo podle původní vyhlášky poskytnuto), avšak ke zhoršení zdravotního stavu a tedy ke vzniku nové bolesti či nového ZSU dojde za účinnosti nové vyhlášky.

Situace je komplikovaná zejména z toho důvodu, že nelze odškodnit prostý bodový rozdíl mezi hodnocením odpovídajícím zhoršenému zdravotnímu stavu podle nové vyhlášky a hodnocením odpovídajícím původnímu zdravotnímu stavu podle staré vyhlášky, neboť nelze body stanovené podle staré vyhlášky odečítat od bodů stanovených podle staré vyhlášky, a to z několika důvodů. Hlavním důvodem je na první pohled zřejmý rozdíl mezi hodnotou bodu dle staré a nové vyhlášky, který je ještě zvýrazněn tím, že určitému zdravotnímu stavu odpovídá podle obou vyhlášek odlišný počet bodů, jejichž směšování by vedlo k nesprávným a mnohdy paradoxním závěrům.

Správný postup kombinovaného hodnocení zdravotního poškození zároveň dle staré a dle nové vyhlášky je poměrně komplikovaný, nicméně lze vytvořit „matematický“ vzoreček, který jej usnadní. Je nutné bodově ohodnotit původní zdravotní stav dle staré vyhlášky (a) a současný zdravotní stav dle nové vyhlášky (C) a dále bodovou hodnotu zdravotního stavu ke dni 31. 12. 2001 podle staré vyhlášky (b) a bodovou hodnotu zdravotního stavu ke dni 1. 1. 2001 podle nové vyhlášky (B). Hodnocení zhoršení zdravotního stavu vyjádřeného v bodech dle nové vyhlášky se pak vypočítá takto: $(b-a) \times 30 + (C-B) \times 120$.²⁹

Ačkoliv v hodnocení dle staré a nové vyhlášky existuje výrazná disproporce vzniklá změnou hodnoty bodu dle vyhlášky, není možné původně nízkou hodnotu bodu dle staré vyhlášky jakkoli uměle „dohánět“ či tuto nízkou výše vynahrazovat aplikací § 6 případně § 7 vyhlášky v rozporu se samotnou vyhláškou. Obě možnosti navýšení bodového ohodnocení (jak postup dle § 6, tak i dle § 7) má jasný důvod a účel a ten nelze jakkoli zaměňovat. Soudy tak nejsou povolány zvyšovat podle § 7 odst. 3 vyhlášky č. 32/1965 Sb. výši náhrady na ztížení společenského uplatnění, ohodnocenou sazbou 30 Kč za 1 bod, z toho důvodu, že tato sazba zastarala, s přihlédnutím k nové výši sazby za jeden bod 120 Kč podle nové vyhlášky, pokud na posuzovaný případ dopadá stará a nikoliv nová vyhláška.²⁸

6.11. Mimořádné odškodnění bolesti

Vyhláška v § 7 odst. 3 umožňuje mimořádně zvýšit již přiznané odškodnění, když žádným způsobem mimořádné navýšení odškodnění neomezuje pouze na mimořádné navýšení ZSU, ale je samozřejmě možné a také nikterak neobvyklé mimořádně navýšit také odškodnění za bolest.

Takové zvýšení je samozřejmě možné pouze za určitých podmínek, zejména se musí jednat stejně jako u mimořádného navýšení ZSU o případ mimořádný, který je hodný zvláštního zřetele. Nárok musí být také prokázán, když proto musí být v rámci řízení provedeny důkazy směřující právě k mimořádnosti vzniklé škody ve vztahu ke vzniklé bolesti.

---

²⁸ JUDr. Petr Vojtek - poznámka k rozsudku KS Ústí nad Labem sp.zn. 10 co 349/2003 in JUDr. Martin Mikyska, Nad jedním rozhodnutím Ústavního soudu

Již v tomto okamžiku nastávají jisté komplikace, neboť o mimořádném navýšení je oprávněn rozhodovat pouze soud, avšak při posouzení mimořádnosti způsobené bolesti lze předpokládat, že posoudit tuto mimořádnost není možné bez hlubších znalostí lékařských. Na druhou stranu však znalec ve znaleckém posudku není oprávněn k mimořádnosti vzniklé bolesti se vyjadřovat, resp. doporučovat postup soudu ve smyslu § 7 odst. 3, neboť je otázkou právního posouzení, zda případ je či není hodný mimořádného zřetele.

Soud je tak postaven před rozhodování právní otázky, k jejímuž rozhodnutí jsou ale bezpochyby potřebné odborné znalosti. V takovém případě je pak na místě rozhodování o mimořádnosti posuzovat v souladu se závěry znaleckého posudku, který se k této problematice vyhotoví.

Rozsudek NS ČR sp. zn. 21 Cdo 1004/2010

„Okolnost, že - jak také uvádí odvolací soud - „bolestné není schopen soud posoudit sám“, není důvodem k tomu, aby poškozený, který utrpěl tělesné a duševní strádání způsobené škodou na zdraví, byl při uplatňování nároku na odškodnění bolesti zbaven práva na soudní ochranu. Protože, jak z ustanovení § 7 odst. 3 vyplývá, soudu přísluší zvažovat, zda bolest, kterou poškozený utrpěl v příčinné souvislosti s poškozením zdraví, představuje ve srovnání s jinými obdobnými případy zvlášť výjimečný případ hodný mimořádného zřetele (třeba rovněž s přihlédnutím k verifikovanému subjektivnímu vnímání úrovně bolesti poškozeným oproti jiným případům), znamená odvolacím soudem uváděná okolnost jedině, že rozhodnutí soudu závisí na posouzení skutečností, k nimž je třeba odborných znalostí (srov. § 127 odst. 1 o.s.ř.).

Je však skutečností, že znalci náleží posouzení věci z odborného hlediska, zda nad rámec skutečností významných pro hodnocení podle ustanovení § 4 odst. 1 vyhlášky jsou zde okolnosti (při porovnání s jinými obdobnými případy téhož typu, i s případným přihlédnutím k osobnosti poškozeného), které se vymykají z typového rámce obdobných případů, a které by mohly nasvědčovat, že se jedná o zvlášť výjimečný případ hodný mimořádného zřetele. Soudu potom přísluší, aby po zhodnocení důkazu znaleckým posudkem a jím uváděných skutečností (okolností), s přihlédnutím ke všemu, co v řízení vyšlo najevo (§ 132 o.s.ř.) sám ve smyslu ustanovení § 7 odst. 3 vyhlášky uvážil, zda posuzovanou věc považuje z hlediska výše odškodnění bolesti za zvlášť výjimečný případ hodný mimořádného zřetele, a v kladném případě, jaké zvýšení považuje za přiměřené.

Pro posouzení věci z hledisek ustanovení § 7 odst. 3 vyhlášky, však je zapotřebí zjištění, zda a v čem je projednáváný případ zvlášť výjimečný a hodný mimořádného zřetele natolik, že pouhé základní ohodnocení nevystihuje utrpené tělesné a duševní strádání. Uvedený závěr však není možné učinit abstraktně pouze na podkladě úvah o konkrétní projednávané věci, nýbrž jen určitou její „objektivizací“, tedy zejména jejím porovnáním s jinými obdobnými případy“.

Ve smyslu citovaného rozsudku Nejvyššího soudu je tedy nutné, aby nalézací soud posoudil (a odůvodnil) zda a v čem je projednáváný případ zvlášť výjimečný a hodný mimořádného zřetele, když by měl vycházet z odborného stanoviska znalcem, které by však nemělo být jediným podkladem pro takové mimořádné navýšení odškodnění bolesti. Mělo by být provedeno i jiné dokazování k tomuto nároku, když však zpravidla v řízení poškozený uplatňuje současně nárok na mimořádné navýšení odškodnění ZSU a bolesti a dokazování je zpravidla omezeno na nárok týkající se ZSU. Není však na místě po takto provedeném dokazování nárok na mimořádné navýšení odškodnění bolesti přiznat, neboť pro jeho přiznání musí být prokázána jeho existence (existence mimořádnosti) a musí být náležitě odůvodněn.

6.11.1. Případy z praxe

Příklad 1

V souvislosti s výše uvedeným je dle mého názoru zcela nedostatečné odůvodnění rozhodnutí Obvodního soudu pro Prahu 10, sp. zn. 26 C 17/2011 týkající se mimořádného navýšení odškodnění bolesti, když toto je omezeno na níže uvedený odstavec: „*S ohledem opakované operace a způsobu léčení, kdy je nepochybné, že žalobkyně v průběhu léčení byla opakovaně vystavena traumatizujícím zážitkům, soud dospěl k závěru, že jsou dány předpoklady pro zvýšení bolestného dle ust. § 7 odst. 3 vyhl. č. 440/2001 Sb. na desetinásobek (soud dospěl k závěru, že ani zvýšení bodového ohodnocení ve smyslu ust. § 6 odst. 3 písm. b/ cit. vyhlášky nebylo dostatečné k odškodnění žalobkyně v souvislosti s traumatizujícími zážitky v důsledku opakovaných operací a způsobu léčení), a proto soud žalobkyni přisoudil částku ve výši 3 322 000,- Kč.“*

K danému případu je nutno dodat, že k nároku na mimořádné navýšení odškodnění bolesti nebyly provedeny žádné důkazy, když veškeré prováděné důkazní prostředky

směřovaly k nároku na mimořádné navýšení odškodnění ZSU. Toto shledal i odvolací soud, když k odvolání obou účastníků řízení Rozsudek soudu 1. stupně zrušil a věc vrátil k novému projednání.

Pro přiblížení daného příkladu je třeba zmínit, že poškozená utrpěla jako spolujezdec při vážné dopravní nehodě četná poranění, když jí bylo přiznáno základní bodové ohodnocení bolesti včetně navýšení ve smyslu § 6 odst. 1 písm. b) vyhlášky ve výši 528 920,- Kč. Poškozená byla v důsledku škody na zdraví nucena přerušit studium, které následně úspěšně ukončila, když je schopna výkonu povolání, na které se studiem připravovala, není osobou zdravotně znevýhodněnou a není poživatelkou sociálních dávek ani invalidního důchodu.

Příklad č. 2

Zcela odlišný je pak případ poškozeného, který jako řidič motocyklu utrpěl vážná poranění při nezaviněné dopravní nehodě s tím, že bolestné ve smyslu ust. § 444 OZ a vyhlášky bylo stanoveno počtem bodů 2.595 + navýšení o 100 %, tj. celkem 5.190 bodů.

Poškozený utrpěl velmi závažná a bolestivá zranění mimo jiné zhmoždění mozku, traumatické subarachnoidální krvácení, zlomeninu pánve, zlomeninu báze lebeční, zhmoždění plic apod., trpí organickým psychosyndromem, spastickou kvadruplegií.

Tento poškozený prostřednictvím svého soudem ustanoveného opatrovníka požadoval mimořádné navýšení odškodnění bolesti ve výši jednonásobku přiznaného odškodnění, kdy vzhledem k znaleckým posudkem prokázaným skutečnostem nebylo na místě nárok projednávat v soudním řízení, které bylo u Obvodního soudu pro Prahu 1 zahájeno pod sp. zn. 30 C 353/2011, a nárok poškozeného byl uspokojen mimosoudně.

VII. Důkazní prostředky

Jednou z běžných typů žalob, o kterých je v civilním soudním řízení rozhodováno, jsou žaloby o náhradu škody, když jejich předmětem bývá kromě nároků na náhradu škody v podobě nároků na odškodnění bolesti a ztížení společenského uplatnění, nároků na náhradu ztráty na výdělku po dobu a po skončení pracovní neschopnosti, nároků na odškodnění věcné škody a účelně vynaložených nákladů spojených s léčením také nárok na mimořádné navýšení odškodnění ztížení společenského uplatnění a bolesti.

Poslední dva nároky se od zbývajících liší svou koncepcí v tom smyslu, že rozhodnout o těchto nárocích je ve smyslu vyhlášky oprávněn pouze soud, který může ve zvlášť závažných případech hodných mimořádného zřetele odškodnění navýšit.

Z tohoto ustanovení vyhlášky by bylo možné dovodit, že o ostatních nárocích je oprávněn rozhodovat i jiný subjekt, což by nebyl výklad správný. Závazně je vždy oprávněn rozhodnout pouze soud, ale u „základních“ nároků, vyjma mimořádného navyšování ZSU a bolestného, lze předpokládat, že pouze na základě předložených listinných důkazů, o jejichž pravosti a autentičnosti není pochyb (znalecké posudky, lékařské zprávy, potvrzení úřadu práce apod.), může být nárok odškodněn mimosoudně bez meritorního soudního rozhodnutí.

Znění vyhlášky tento postup v podstatě vylučuje ohledně mimořádného navýšení odškodnění bolesti a ZSU, nicméně domnívám se, že je vždy pouze na vůli zúčastněných stran, zda se i ohledně mimořádného navýšení bolesti a ZSU dohodnou mimosoudně či nikoliv. Dle mého názoru lze totiž i ohledně tohoto nároku bez jakýchkoliv problémů uzavřít platnou Dohodu o narovnání, která vztahy mezi škůdcem (pojišťovnou) a poškozeným narovná. Domnívám se, že zejména s blížící se účinností nového občanského zákoníku bude uzavírání mimosoudních dohod týkajících se odškodnění škod na zdraví na pořadu dne.

Stejně jako se liší koncepce výše uvedených dílčích nároků souvisejících se škodou na zdraví, liší se i důkazní prostředky, kterými jsou uvedené nároky prokazovány, ať už stranou žalující (poškozený) nebo protidůkazy strany žalované (škůdce, pojišťovny). V prvním případě budou nároky prokazována zejména listinnými důkazy – lékařské zprávy a posudky, doklady prokazující ztrátu na výdělku, pobírané nemocenské či jiné sociální dávky, případně v úvahu připadá dále výslech znalce. Poměrně ojediněle pak budou prováděny svědecké výpovědi či účastnický výslech – samozřejmě pokud se bude jednat o výši nároku a vyřešen

bude základ nároku v podobě určení samotné odpovědnosti za vzniklou škodu a určení existence příčinné souvislosti mezi vzniklou škodou a jednáním škůdce, pokud nepůjde o objektivní odpovědnost.

7.1. Účastnická výpověď poškozeného, svědecká výpověď

Při prokazování nároku na mimořádné navýšení odškodnění zejména ZSU, ale i bolestného, jsou využívány právě výše zmíněné důkazní prostředky, které ustupují v jiných případech do pozadí. Poškozený tak svůj nárok prokazuje zejména svou účastnickou výpovědí, pokud rozsah jeho poškození takovou výpověď umožňuje. V okamžiku, kdy je předmětem řízení právě mimořádné navýšení odškodnění bolesti či ZSU, bývá účastnická výpověď žalobce dokonce jedním z prvních důkazů, který bývá prováděn, a to i přesto, že občanský soudní řád tento důkazní prostředek zamýšlí použít až v momentě, když dokazovanou skutečnost nelze prokázat jinak, což je vzhledem k povaze nároku přiléhavé. Často proto bývá účastnická výpověď žalobce/poškozeného provedena ještě před dalšími důkazy, např. svědeckými výpověďmi.

Vhodnost takového důkazního prostředku, který fakticky nelze nahradit jiným důkazem, je zřejmá z okolnosti, jaké skutečnosti poškozený v řízení tvrdí a prokazuje, tedy jaký musí existovat skutkový stav, aby bylo možno žalobě na mimořádné navýšení odškodnění vyhovět.

Vyhláška 440/2001 Sb. v ust. § 7 odst. 3 konstatuje, že mimořádné navýšení odškodnění bolesti či ZSU je možné, jestliže se jedná o mimořádný případ hodný zvláštního zřetele, když je nutno v úvahu vzít skutečnost, že odškodnění v základní výměře dle bodového ohodnocení ve smyslu příloh vyhlášky uvažuje vznik trvalých následků u poškozeného, jeho trvalé omezení ve společnosti a v životě, včetně předpokládaného vývoje takového omezení. U mimořádného navýšení odškodnění je pak nutné, aby poškozený prokázal mimořádnost svého případu nikoli ve smyslu mimořádného rozsahu jeho poškození jako takového, ale mimořádné okolnosti svědčící tomu, že vzniklým poškozením bylo jeho uplatnění ve společnosti a v životě ztíženo výrazněji zejména ve vztahu k jeho předchozímu uplatnění v životě a ve společnosti.

„Pro postup podle § 7 odst. 3 vyhlášky č. 440/2001 Sb. nestačí samotná okolnost, že v konkrétním případě došlo u poškozeného ke zvlášť těžkým následkům škody na zdraví (které podstatně omezují nebo významně mění anebo znemožňují další uplatnění v životě). Pro použití citovaného ustanovení je nezbytné, aby se navíc jednalo o zvlášť výjimečný případ hodný mimořádného zřetele, kdy možnosti poškozeného jsou velmi výrazně omezeny či zcela ztraceny ve srovnání s vysokou a mimořádnou úrovní kvality jeho života v době před vznikem škody“.

Při prokazování, resp. posuzování existence podmínek pro aplikaci § 7 odst. 3 vyhlášky je nutné mít na paměti, že různí jedinci se se stejným poškozením vyrovnávají odlišně a předmětem mimořádného odškodnění není samotné poškození a jeho rozsah, ale právě schopnost každého poškozeného s daným poškozením se vyrovnat, zapojit se do běžného života, realizovat se v zaměstnání, ve společnosti, praktikovat své koníčky.

Předmětem dokazování při rozhodování o uvedeném nároku je z výše uvedených důvodů úroveň realizace vlastních potřeb poškozeného ve společnosti, a to ve všech sférách – rodinné, pracovní, společenské, sportovní, kulturní atd. Cílem dokazování je pak zejména snaha zjistit, jakým způsobem se uplatnění poškozeného ve společnosti po vzniku škody změnilo oproti jeho fungování před jejím vznikem, když prokázáno by mělo být zejména výrazné omezení či úplné vyloučení poškozeného z některých „běžných“ činností.

Ze strany žalobce je zřejmé, že tyto skutečnosti bude prokazovat zejména svou účastnickou výpovědí, případě svědeckými výpověďmi svých příbuzných, kamarádů, spolupracovníků, když vyjmenované důkazní prostředky jsou jistě bez dalšího způsobilé oprávněnost nároku prokázat. Jako podpůrní důkazy pak bývají prováděny důkazy listinné – doklady prokazující účast poškozeného v různých organizovaných činnostech – sportovní a jiné oddíly.

7.2. Výslech znalce

Dle mého názoru je pak naprosto mylné, prokazovat nárok na mimořádné navýšení ZSU znaleckým posudkem či výsledkem znalce, neboť předmětem dokazování jsou skutečnosti, ke kterým není třeba odborných znalostí a jedná se o otázku právní, kterou je

oprávněn posoudit pouze soud. Výslech znalce naopak připadá v úvahu v případě mimořádného navýšení bolesti, neboť v tomto případě se o odborné otázky jednat může. Rozhodování soudu o mimořádném navýšení bolestného však není tak časté jako o mimořádném navýšení ZSU, když žalobci svou pozornost směřují spíše na imaginárnější problematiku ZSU než exaktnější problematiku bolestného.

7.2.1. Důkaz lékařským (znaleckým) posudkem

Ačkoliv platí, jak uvedeno výše, že při rozhodování o mimořádném navýšení bolesti či ZSU nehraje znalecké posouzení zvlášť významnou roli, je toto posouzení naprosto nezbytné pro stanovení základu nároku. V první řadě je tedy pro odškodnění bolestného a ZSU nutno stanovit bodové ohodnocení bolesti a ZSU. Ve smyslu vyhlášky je k tomu oprávněn posuzující lékař, který je ošetřujícím lékařem. Vyhláška tedy nestanoví, jaký odborník ve smyslu lékařského odvětví je takový posudek oprávněn zpracovat, když velmi obvyklé je jeho zpracování praktickým lékařem bez specializace.

V některých případech specifického poškození zdraví je na místě, aby byl lékařský posudek vydán lékařem z daného odvětví (neurologie, psychiatrie apod.), když je ale potřeba mít stále na paměti, že se nejedná o podmínku danou vyhláškou, a že je nutné odlišovat 1) speciální posouzení zdravotního stavu včetně určení diagnózy a 2) přenesení určené diagnózy do podoby bodového ohodnocení ve smyslu vyhlášky.

OS Praha 1 – 25 C 312/2009

V uvedeném řízení soud neprovedl žalovaným předložený důkaz znaleckým posudkem doc. MUDr. Evžena Hrnčíře, CSc., MBA a ani důkaz výslechem tohoto znalce, když znalecký posudek tohoto znalce představoval polemiku s posudky, které byly v řízení zpracovány z pokynu soudu. Jako důvod pro neprovedení těchto důkazů soud uvedl, že doc. Hrnčíř není znalcem z medicinských oborů, do kterých spadá posouzení zdravotních následků žalobkyně, tj. psychiatrie, ORL, oční lékařství, neurologie a těžko tedy může jako znalec z oboru zdravotnictví, odvětví interní nemocnice se zvláštní specializací na choroby z povolání, odvětví hygiena se zvláštní specializací hygiena práce a odvětví pracovní úrazy a nemoci z povolání polemizovat s odbornými názory těchto znalců.

Proti uvedenému rozhodnutí ve věci samé se žalovaná odvolala, když argumentuje zejména odbornou polemikou doc. Hrnčíře a namítá neprovedení výše uvedených důkazů.

K věci samé se věcně vyjádřil znaleckým vyjádřením i doc. Hrnčíř, který konstatoval, že je obecně chybné odmítat bodové ohodnocení ZSU (nebo námitky vůči němu) s odůvodněním, že je činí lékař, které podle mínění soudu nemá kvalifikaci v lékařském oboru, kterého se podle názoru soudu příslušné zdravotní posouzení týká. V současné době se mnoha zdravotními poškozeními zabývá více lékařských oborů, když existují také obory interdisciplinární, jejichž součástí jsou určité části jiných lékařských oborů. Dle názoru znalce soud neuvážil, že stanovení bodového ohodnocení ZSU má dvě relativně samostatné části, které lze od sebe oddělit – 1) stanovení diagnózy a určení stupně závažnosti zjištěné nemoci, 2) posudková interpretace zjištěných nálezů podle právních předpisů. Lze připustit, že diagnostické závěry může činit kvalifikovaně pouze odborný lékař daného oboru, posouzení podle právních předpisů však může provést kterýkoliv lékař, který je seznámen s vyhláškou. Jestliže tedy nějaký lékař nezpochybňuje diagnostické závěry jiných odborníků, nýbrž jenom principy, podle kterých zjištěná onemocnění posuzovali, je nesprávné nerespektovat jeho stanovisko pouze s poukazem na to, že nemá stejnou kvalifikaci jako lékaři, kteří posudkovou interpretaci nezpochybněných diagnostických závěrů prováděli.²⁹

7.3. Důkazní prostředky škůdce/žalovaného

Pohledme na problematiku dokazování souvisejícího s výše uvedenými nároky také ze strany škůdce, jehož právem je v řízení tvrdit a prokazovat skutečnosti protichůdné k tvrzením strany žalující, tedy bránit se žalobním tvrzením protidůkazy. Z občanského soudního řádu vyplývá, že za důkaz může sloužit v řízení vše, čím lze zjistit skutkový stav věci. Spektrum důkazních prostředků není tedy žádným způsobem omezeno a civilní řízení nezná důkaz, který by bylo možno označit za důkaz nezákonný.

Ze samotné podstaty a povahy daného nároku vyplývají i možnosti obrany škůdce, jak se žalobním tvrzením bránit, resp. jakými důkazy prokazovat opak. A ze soudní praxe je zřejmé, že ne vždy jsou tvrzení poškozeného prokazována jeho účastnickou výpovědí nebo

---

²⁹ Znalecké vyjádření – doc. Hrnčíř

svědeckou výpovědí rodinných příslušníků či přátel pravdivá, a proto je v zájmu poškozeného bránit se, resp. snažit se dostupnými prostředky zjistit, jak skutečně je poškozený ze společnosti a ze života vyloučen či naopak.

7.3.1. Listinné důkazy – zdroj internet, sociální sítě

Možnosti žalované strany velmi nahrávají současné moderní technologie, zejména existence sociálních sítí, jakými jsou např. Facebook, Twitter apod., neboť tyto veřejně přístupné sítě obsahují osobní profily jednotlivých osob, které své profily dobrovolně uveřejňují a velmi často nejsou výjimkou ani samotní poškození, kteří se takto veřejně prezentují. Součástí takového osobního profilu bývají tzv. statusové informace o aktuálním stavu jedince, ale zejména i fotografie z rozličných společenských či sportovních událostí. Vzhledem k propojenosti sociálních sítí nemusí mít uveřejněn osobní profil samotný poškozený, ale stačí existence profilu osoby z blízkého okolí poškozeného, a společné zážitky, ze kterých existují společné fotografie, které jsou na sociální síť tzv. vystaveny, se stávají zážitky veřejně zpřístupněnými. Stejně tak síť internet sama o sobě, pomineme sociální sítě, je dalším prostorem pro získání relevantních informací o poškozeném a jeho životě, neboť v současné době má většina organizovaných společenství (oddílů, klubů apod.) vlastní internetové stránky informující o dění v daném spolku, včetně doprovodných fotografií.

Pokud pak žalovaná strana zjistí, že poškozený, který v řízení tvrdí, že po úrazu nemůže hrát fotbal a téměř se nevyskytuje ve společnosti, fotbal hraje, zajistí fotografie poškozeného ve fotbalovém dresu a dále fotografie, jak poškozený po fotbalovém utkání vesele rozjímá s přáteli u piva, je zřejmé, že takové fotografie jsou vhodným protidůkazem a měly by být jako důkaz v řízení navrženy a provedeny, neboť jednoznačně jejich prostřednictvím lze zjistit skutkový stav.

7.3.2. Audiovizuální nahrávka

V krajním případě může za důkaz sloužit také audiovizuální nahrávka, kterou lze prokázat skutečnosti stojící v rozporu s žalobním tvrzením, když dle mého názoru je takový důkazní prostředek v souladu s právním řádem a skutečnosti jím prokázané lze těžko zpochybnit.

Jedná se však o důkazní prostředek, který poškozené velmi často vyvádí z míry, neboť samozřejmě jediný způsob jak takový důkazní prostředek získat spočívá ve sledování poškozeného a v zaznamenání jeho činností na veřejnosti. Reakcí poškozených pak bývá obrana procesního charakteru v tvrzené nezákonnosti takového důkazního prostředku z důvodů zásahu do osobnostních práv poškozeného a z důvodu porušení povinnosti ochrany osobních údajů dle zákona č. 101/2000 Sb. Vzhledem ke skutečnosti, že zpravidla důkaz audiovizuální nahrávkou prokazuje předchozí lživá tvrzení žalobce, na které neexistuje relevantní protidůkaz žalobce, je jeho jedinou možnou obranou právě tato procesní obrana spočívající v námitkách k získání takového důkazů a v námitkách k jeho provedení jako důkazu.

Pořízení audiovizuálního záznamu je důkazním prostředkem, který lze chápat ve dvou rovinách – unesení důkazního břemene v rámci tvrzení žalované strany, že u poškozeného neexistují mimořádné okolnosti hodné zvláštního zřetele, ale také prokázání toho, zda se poškozený dopustil či nedopustil pojistného podvodu v případném následujícím trestním řízení.

Zůstaňme však v civilním procesu, kdy soud musí při rozhodování o provedení či neprovedení důkazu audiovizuálním záznamem zhodnotit a rozhodnout konflikt mezi právem na ochranu soukromého a rodinného života poškozeného/žalobce a práva na spravedlivý proces, resp. princip rovnosti zbraní účastníků řízení.

7.3.2.1. Hmotněprávní a procesní hledisko

Z hmotněprávního hlediska je v první řadě nutno posoudit, zda pořízení audiovizuální nahrávky, na které je poškozený zaznamenán při činnostech na veřejnosti, je zaznamenáním projevů osobní povahy ve smyslu § 12 OZ, a které proto smějí být pořízeny či použity pouze se svolením osoby, jejíž projevy jsou zaznamenány. Ačkoliv se názory různí, je nutno zachycení soukromých aktivit poškozeného, byť prováděných na veřejnosti, považovat za projevy osobní povahy. Základním argumentem podporujícím přípustnost takového důkazu je zákonná úřední licence upravená v ust. § 12 odst. 2 OZ, když svolení k pořízení či použití projevů osobní povahy a jejich záznamů není třeba, jestliže se jedná o úřední účel na základě zákona. Jestliže pak účelem pořízení takového záznamu je zákonem vyžadovaná povinnost důkazní, je dle mého názoru tato úřední licence zcela naplněna.

Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 30 Cdo 64/2004 byl publikován s touto právní větou: „*Zvukový záznam zachycující projevy, ke kterým dochází při výkonu povolání, při obchodní či veřejné činnosti, zpravidla nelze považovat za zaznamenání projevu osobní povahy; důkaz takovým záznamem v občanském soudním řízení proto není nepřijatelný*“. Následně byl však odmítnut jako vybočení z ustálené judikatury soudů a názor Nejvyššího soudu je tak prezentován např. v Rozsudku 21 Cdo 434/2010: „*Nedá-li fyzická osoba svolení k zaznamenání svého hlasu a nejde-li o některý z případů uvedených v § 12 odst. 2 a 3 ObčZ, kdy jejího svolení není třeba, je pořízení nebo použití takového zvukového záznamu porušením práva na ochranu její osobnosti. Je proto nepřijatelným důkaz záznamem rozhovoru, který byl pořízen bez vědomí všech hovořících osob*“. Výše uvedené však dle mého názoru stanovisku Nejvyššího soudu vyhovuje, když klíčem k přípustnosti či nepřijatelnosti daného důkazního prostředku je skutečnost, zda pořízení takového záznamu výlučně pro účely konkrétně probíhajícího civilního soudního řízení splňuje podmínky úřední licence či nikoliv.

Z procesního hlediska hraje nejvýznamnější roli v řízení povinnost tvrdit rozhodné skutečnosti a ve smyslu ust. § 120 občanského soudního řádu povinnost označit důkazy k prokázání svých tvrzení, přičemž jak již bylo výše uvedeno, důkazním prostředkem může být cokoli, co je způsobilé objasnit skutkový stav související s projednávanou věcí.

Pokud by byl důkaz audiovizuálním záznamem soudem označen za důkaz získaný v rozporu s právem na ochranu osobnosti, došlo by k potlačení jednoho ze základních principů občanského soudního řízení, principu materiální pravdy a také k porušení práva na spravedlivý proces, neboť účastník by nemohl prokázat tvrzené skutečnosti, když neexistuje žádný jiný způsob, jak by své tvrzení o chování a projevech poškozeného prokázal. Žalovaný by byl takovou interpretací OZ postaven do výrazně nevýhodnějšího postavení v řízení v porovnání s postavením žalobce. Žalovaný by nemohl naplnit svou důkazní povinnost, která tíží obě strany řízení, avšak pro každou ze stran má jiný obsah, podle toho, co která strana tvrdí. Pokud účastník řízení tvrdí, že se nějaká skutečnost stala, svědčí mu ohledně tohoto pozitivního tvrzení důkazní povinnost, jestliže však soud navržený důkaz nepřipustí a neprovede, ohrozí tím procesní zájem účastníka prokázat, že je pravda to, co tvrdí.

Princip rovnosti zbraní je nutno považovat za specifický projev zásady nediskriminace v hmotném právu, který v procesním právu vyplývá z principu spravedlnosti. Ten zajišťuje, že každá ze stran civilního procesu musí mít stejný prostor k přednesům a stejný prostor k hájení svých práv a prokazování svých tvrzení. Zajišťuje také, aby každému z účastníků byl

poskytnut prostor pro ochranu svých práv za podmínek, který ji neznevýhodňuje ve vztahu k protistraně. Pokud by tedy soud podmiňoval provedení důkazu audiovizuální nahrávkou jako rozhodujícího důkazu žalovaného výslovným souhlasem žalobce, představuje to pro žalovanou stranu zvláště znevýhodněné postavení v procesu a lze mít oprávněně za to, že tak dochází k porušení práva na spravedlivý proces, protože na procesní postavení stran v daném případě nelze ust. § 12 odst. 1 OZ aplikovat.

Na danou problematiku je třeba pohledět i nezaujatým, laickým pohledem a zamyslet se nad možnou procesní obranou žalovaného. Jestliže poškozený v řízení prokazuje mimořádnost svého poškození pomocí účastnické výpovědi, případně svědecké výpovědi, jedná se o skutečnosti osobní povahy, který tito tvrdí a jedná se zejména o subjektivní hodnocení rozhodných skutečností. Pokud se pak chce škůdce takovým tvrzením účinně bránit, nezbytně musí tvrdit a zejména prokazovat také skutečnosti osobní povahy, avšak objektivizovaně. Nelze si proto představit jiný důkaz než právě důkaz zaznamenávající jednání poškozeného v běžných životních situacích, jehož odlišnost od žalobních tvrzení je jediným důkazem schopným prokázat opak, tedy prokázat tvrzení žalované, že neexistuje mimořádná okolnost svědčící nároku poškozeného na mimořádné navýšení odškodnění ZSU či bolestného.

Z povahy věci je dle mého názoru možno být v řízení úspěšný pouze za předpokladu, že žalovaná strana prokáže opak žalobních tvrzení, což však nelze jiným způsobem než uvedenými důkazními prostředky.

Soud proto nemůže navrhovaný důkaz audiovizuálním záznamem paušálně vyloučit, ale musí vyvážit konflikt práva na ochranu osobnostních práv poškozeného a práva na spravedlivý proces, a to případ od případu, když omezení práva na ochranu osobnostních práv musí být zejména nezbytné a přiměřené. Nezbytnost v provedení takového důkazu je nutno spatřovat v tom, že tvrzenou skutečnost nelze (pokud opravdu nelze) prokázat jiným způsobem. Přiměřenost pak spočívá v tom, že činnosti zaznamenané audiovizuálním záznamem jsou výlučně činnosti, které poškozený vykonává na veřejnosti a za přítomnosti dalších osob – kolemjdoucích. Přiměřeným zásahem do osobnostních práv může být záznam poškozeného v průběhu nakupování, v průběhu sportovních aktivit na veřejném sportovišti apod., nepřiměřeným zásahem pak záznam činností, které lze objektivně považovat za intimní, a které jsou prováděny nikoli na veřejnosti.

Soud proto musí vždy postupovat podle okolností daného případu a vyvážit práva účastníků tak, aby nedošlo k procesnímu znevýhodnění žádné ze stran.³⁰

I. ÚS 2610/11

„Zamítnutí důkazních návrhů účastníků řízení je třeba adekvátně odůvodnit. Nevyhovění tomuto požadavku zatěžuje postup soudu nepřezkoumatelností, neboť vykazuje libovůli, a porušuje tak i čl. 2 odst. 2 Listiny základních práv a svobod; to může vést rovněž k porušení práva na rovnost účastníků řízení dle čl. 37 odst. 3 LZPS“.

7.3.2.2. Ochrana osobních údajů

Procesní obrana poškozeného proti provedení důkazu audiovizuálním záznamem může spočívat mimo jiné i v obraně související s porušením zákona o ochraně osobních údajů, když zajištění důkazu audiovizuálním záznamem nerealizuje sám škůdce, ale zpravidla škůdce/žalovaný prostřednictvím subjektu specializovaného na danou činnost. Jedná se o činnost soukromého detektiva oprávněného k dané činnosti na základě živnostenského oprávnění.

Obrana poškozeného je založena na nesouhlasu s postoupením osobních údajů takovému subjektu, když tvrdí, že činností soukromého detektiva dochází ke zpracování osobních údajů, k čemuž tento nemá oprávnění ve smyslu zákona o ochraně osobních údajů.

Je třeba zdůraznit, že poskytovatelům služeb soukromých detektivů právní řád zpracování osobních údajů přímo umožňuje, resp. nezakazuje, avšak každé (shromažďování, vyhledávání, používání, předávání apod.) osobních údajů musí být založeno na legálním titulu, kterým musí správce i zpracovatel disponovat. Při činnosti soukromých detektivů bude takovým legálním titulem zejména titul obsažen v ust. § 5 odst. 2 písm. e) zákona o ochraně osobních údajů, podle kterého lze osobní údaje zpracovávat bez souhlasu subjektu údajů v případě, že je zpracování nezbytné pro ochranu práv a právem chráněných zájmů správce, příjemce nebo jiné dotčené osoby (škůdce, pojišťovny).³¹

---

³⁰ Provedení důkazu audionahrávkou v občanském soudním řízení – JUDr. Tomáš Hlaváček

³¹ Úřad pro ochranu osobních údajů - Stanovisko č. 1/2010

Pokud se např. správce osobních údajů rozhodne zpracovávat osobní údaje třetí osoby (poškozeného), se kterou je ve sporu o náhradu škody prostřednictvím zpracovatele (soukromého detektiva), nelze v tomto jednání spatřovat žádné pochybení ve smyslu zákona o ochraně osobních údajů. Předání osobních údajů zpracovateli není vázáno na souhlas subjektu údajů (poškozeného) a právní titul je nutno odvodit od právního titulu svědčícímu správci ke zpracování jako celku.³²

K použitelnosti kamerových záznamů pořízených soukromými subjekty se vyjádřil i Nejvyšší správní soud ve svém Rozsudku sp. zn. 2As 45/2010, když žalobci se v dané věci nelíbilo, že v rámci přestupkového řízení byl uznán vinným, když jako důkaz prokazující jeho vinu posloužil záznam kamerového systému sportovní haly, tedy soukromého subjektu. Ačkoliv se jedná o případ vybočující z civilního sporného řízení, je vhodné toto rozhodnutí uvést, neboť se vyjadřuje k problematice související. Podle Nejvyššího správního soudu je možné takové záznamy principiálně použít, ale vždy je nutné o věci uvažovat ve smyslu níže uvedených principů:

- 1) Zda pořízený záznam může atakovat sféru osobnostních práv natáčených osob.*
- 2) Je-li splněna podmínka ad 1), je třeba posoudit, zda bylo do sféry osobnostních práv třetí osoby vstoupeno ze zákonem přípustných důvodů či nikoliv.*
- 3) I za situace, kdy byl posuzovaný záznam pořízen v rozporu s předpisy chránícími právo na soukromí a další osobnostní práva, není nutně jeho použitelnost pro potřeby dokazování zcela vyloučena.*

V těchto případech je ovšem nutno vždy přísně individuálně uvážit o legitimitě cíle, kterého má být prostřednictvím provedení tohoto důkazu dosaženo. Na straně druhé musí být posouzena přiměřenost užitého postupu. Jde tak nejen o posouzení konfliktu jednoho ze základních práv garantovaných Listinou - tedy práva na ochranu soukromí na straně jedné a zájmu společnosti na ochraně před deliktním jednáním, odhalení a potrestání takového jednání na straně druhé, ale především o konfrontaci práva na ochranu soukromí zaznamenané osoby s ústavně zaručenými právy osoby, která záznam pořídila. Například pro

---

³² Úřad pro ochranu osobních údajů – Zn. KNDC-4789/10-5/NON

potřeby případně uplatňovaného nároku na náhradu škody způsobené protiprávním jednáním, když v takovém případě pak lze záznamy použít.

Soud v tomto případě nastínil jistý test proporcionality, zahrnující zejména posouzení důvodů, pro které byl záznam proveden, zhodnocení intenzity potřeby použití právě tohoto prostředku k ochraně práv pořizovatele a okolností, za nichž byl záznam pořízen.³³

---

³³ Kamerové záznamy pořízené soukromými subjekty lze za určitých okolností použít jako důkaz v přestupkovém řízení – NSS ČR

VIII. Náhrada škody na zdraví, náhrada nemajetkové újmy

Poškození často operují při uplatňování svých nároků na náhrady škody na zdraví podle § 444 OZ také s variantou domoci se „zadostiučinění“ také prostřednictvím prostředků na ochranu osobnosti ve smyslu § 13 OZ. Poškození postupují různými způsoby, které se nabízejí – 1) uplatňují své nároky jako nároky na mimořádné navýšení ZSU a zároveň žalobou na ochranu osobnosti, 2) nároky uplatňují jako nárok na mimořádné navýšení ZSU a pokud je jejich žaloba neúspěšná, následně se pokouší získat odškodnění prostřednictvím žaloby na ochranu osobnosti a konečně 3) uplatňují své nároky jako nároky na ochranu osobnosti a v případě neúspěchu jako nárok na náhradu škody v podobě mimořádného navýšení odškodnění. Velmi často si však neuvědomují drobné nuance, které od sebe oba právní instituty odlišují, když zejména mají za to, že u obou nároků postačuje existence stejného skutkového stavu, a při uplatňování obou nároků tvrdí a prokazují naprosto shodné skutečnosti.

V praxi se tak daná problematika spočívající v duplicitním uplatňování shodného nároku prostřednictvím různých prostředků ochrany práva ukazuje jako zajímavé téma.

Nemajetková újma vzniká na základě protiprávního zásahu do osobnostních práv, když fyzická osoba má ve smyslu § 13 odst. 1 OZ právo domáhat se zejména, aby bylo od neoprávněných zásahů do práva na ochranu osobnosti upuštěno, aby byly odstraněny následky těchto zásahů a aby jí bylo dáno přiměřené zadostiučinění a není - li takové zadostiučinění dostačující, má fyzická osoba též právo na náhradu nemajetkové újmy v penězích, když výši náhrady určí soud s přihlédnutím k závažnosti vzniklé újmy a k okolnostem, za nichž k porušení práva došlo. V oblasti občanského práva je tak využívána satisfakční funkce peněz.³⁴

---

³⁴ Několik poznámek k aktuálním rozhodnutím soudů ve věci náhrady škody na zdraví a kompenzace imateriální újmy – Mgr. Adam Doležal, JUDr. Tomáš Doležal, Ph.D.

8.1. Promlčení nároku na náhradu nemajetkové újmy

Vztah mezi oběma právními instituty je zajímavý i z hlediska promlčení práva na náhradu škody, resp. na náhradu nemajetkové újmy, když názor odborných kruhů se z naprostého popření možnosti promlčení práva na náhradu nemajetkové újmy zcela odchýlil na opačnou stranu.

Judikatura se původně zcela přikláněla k výkladu náhrady za nemajetkovou újmu v tom smyslu, že se právo na náhradu nemajetkové újmy v penězích nepromlčuje na rozdíl od práva na náhradu škody na zdraví, které se promlčuje v obecné promlčecí lhůtě. Tento výklad pak vedl advokáty k postupu, kdy v případě marného uplynutí promlčecí lhůty k uplatnění nároku na náhradu škody následně stejný nárok uplatňovali z titulu nároku na náhradu nemajetkové újmy, když poukazovali právě na satisfakční funkci peněz a suplovali tak funkci institutu náhrady škody.³⁴

Důvody pro stanovisko nepromlčitelnosti nároku na náhradu nemajetkové újmy spočívaly v odlišné povaze daného nároku – jedná se o právo, které podává samostatnou a svébytnou úpravu zvláštních prostředků občanskoprávní ochrany osobnosti fyzické osoby, když právo na ochranu osobnosti fyzické osoby občanský zákoník upravuje jako jednotné právo, jehož úkolem je v rámci občanskoprávní oblasti zabezpečit respektování osobnosti fyzické osoby a její všestranný rozvoj. Smyslem náhrady nemajetkové újmy v penězích je pak dát do vztahu míru újmy na hodnotách lidské osobnosti s konkrétním finančním vyjádřením náhrady takovéto újmy. Nelze je proto jako právo ryze osobnostní povahy vydělit z okruhu nepromlčitelných nemajetkových práv, byť se satisfakce příslušné nemajetkové újmy fyzické osoby vyjadřuje prostřednictvím finančních prostředků. Protože pak jde o subjektivní osobní práva vzniklá postižené fyzické osobě neoprávněným zásahem do její osobnosti, jsou jako práva nemajetková nepromlčitelná, přičemž byl opakovaně zdůrazněn rozdíl mezi reparační a satisfakční funkcí u jednotlivých zmiňovaných práv.³⁴

Se zcela odlišným stanoviskem přišel svým rozsudkem sp. zn. 1 Co 63/2003 Vrchní soud v Olomouci, které rozhodl, že: *“Právo na náhradu nemajetkové újmy v penězích podle ustanovení § 13 odst. 2 obč. zák. je právem majetkové povahy, které se promlčuje v obecné promlčecí době“*.

Rozsudek VS v Olomouci sp. zn. 1 Co 63/2003

„Jednotné právo na ochranu osobnosti fyzické osoby je zabezpečováno řadou dílčích instrumentů, na které lze pohlížet relativně zcela samostatně. Z tohoto pohledu je také třeba přistupovat k řešení otázky, zda právo na náhradu nemajetkové újmy v penězích je prostředkem ochrany osobnosti fyzické osoby relativně samostatným a zda jde o majetkové právo či nikoliv.

Odvolací soud zastává názor, že právo na náhradu nemajetkové újmy v penězích podle ustanovení § 13 odst. 2 obč. zák. je jedním z dílčích a relativně samostatných prostředků ochrany jednotného práva a na ochranu osobnosti fyzické osoby, vzniká tehdy, kdy morální satisfakce jako ryze osobní právo k vyvážení a zmírnění nepříznivých následků protiprávního zásahu do osobnostních práv nepostačuje a byť jde o satisfakci v oblasti nemateriálních osobnostních práv (obdobně jako u bolestného a ztížení společenského uplatnění či u stanovení hodnoty autorského díla nebo předmětu průmyslového vlastnictví), jeho vyjádření peněžním ekvivalentem způsobuje, že jde o osobní právo majetkové povahy“.

K závěru, který učinil Vrchní soud v Olomouci, se následně přiklonilo i Občanskoprávní a obchodní kolegium Nejvyššího soudu a doporučilo rozsudek k publikaci, když však část odborné veřejnosti považuje závěr o promlčitelnosti práva na náhradu nemajetkové újmy v penězích za problematický.

8.2. Náhrada škody na zdraví a ochrana osobnosti

Jak již bylo uvedeno v úvodu tohoto článku, velmi často v praxi dochází k současnému uplatnění nároku na náhradu škody na zdraví a nároku na náhradu nemajetkové újmy, když základ pro oba nároky tvoří stejné skutečnosti a stejná tvrzení. Základem celého problému je de lege lata nedostatečné rozlišení obou institutů v OZ, když v rámci náhrady škody na zdraví jsou zakotveny i nároky související výhradně s nemajetkovou újmou.

Tento postup však nelze považovat za správný, neboť není v souladu s aktuální judikaturou soudů, ačkoli ani ta není v této problematice konstantní.

Vrchní soud v Olomouci Usnesením sp. zn. 1 Co 201/2007 konstatoval, že práva z odpovědnosti za škodu a z porušení osobnostních práv si zejména v dílčích nárocích na odškodnění bolesti a ZSU oproti právu na náhradu nemajetkové újmy konkurují, neboť jsou

hodnoceny na základě zčásti totožných a z části velmi příbuzných skutkových údajů. VS dále zdůraznil, že jde i přesto o instituty zcela samostatné, a proto je nezbytné vést v řízení účastníky tak, aby soudu poskytli dostatek důkazního materiálu umožňujícího odlišení těchto institutů. Takové odlišení nároků je důležité i z procesního hlediska, neboť totožnost rozhodných skutečností by znamenala existenci překážky litispence nebo rei iudicatae.³⁵

Procesní překážky jsou pak doprovázeny i překážkami hmotněprávními, neboť dvojitá odškodnění stejného nároku není přípustné ani účelné. Není možné nesystematicky navyšovat nároky z titulu náhrady škody za nemajetkovou újmu v podobě bolestného a náhrady za ztížení společenského uplatnění z titulu ochrany osobnosti, neboť by tento postup znamenal porušení několikrát zmiňovaného principu proporcionality. Je nutno zdůraznit, že není samozřejmě podstatné samotné pojmenování nároku, podstatná je v této souvislosti totožnost, resp. odlišnost skutečností, které jsou předmětem nároku.³⁵

V daných souvislostech je nárok na náhradu škody speciálním nárokem ve vztahu k nároku na náhradu nemateriální újmy a není proto na místě, aby se poškozený domáhal cestou ochrany osobnosti vyššího odškodnění nároků na náhradu škody, když uplatnění speciálního nároku vylučuje totožné uplatnění nároku obecného. Nemajetkovou újmu je však nutno chápat v širších souvislostech a může znamenat i újmu vzniklou na jiných statcích, než je samotné zdraví fyzické osoby. V takovém případě, tj. v situaci, kdy nemajetkovou újmu je na příklad omezení osobní svobody či lidské důstojnosti, je proto možné, aby nároky na náhradu škody a na náhradu nemajetkové újmy vedle sebe stály. Základem pro toto duplicitní uplatnění je pak odlišnost daných nároků, skutků – typickým případem odlišných skutků v obou právních režimech je současné podání žaloby na náhradu nemajetkové újmy za předpokladu absence informovaného souhlasu pacienta, kterému byla lékařským zákrokem způsobena škoda na zdraví – předmětem ochrany žaloby na náhradu škody je samotné zdraví poškozeného a předmětem ochrany žaloby na náhradu nemajetkové újmy je právo na informace, na seburčení, na svobodné individuální rozhodnutí pacienta.³⁵

Dvojitá ochrana má své místo například také v případě smrti blízké osoby – ve smyslu § 444 odst. 3 OZ má pozůstalý (patří – li do okruhu oprávněných osob) nárok na jednorázovou náhradu škody, když předmětem ochrany je zde právo pozůstalých na rodinný život, o který byly připraveni. Koncepce OZ je v tomto směru však natolik paušální, že nevylučuje, pokud

---

³⁵ Náhrada škody na zdraví a ochrana osobnosti – Mgr. Michla Ryška

není jednorázové odškodnění dostatečnou satisfakcí, aby se poškozená osoba domáhala další satisfakce cestou náhrady nemateriální újmy.³⁵

Pl ÚS 16/04

„Ustanovením § 444 odst. 3 OZ zákonodárce upravil způsob a rozsah náhrady za daný druh imateriální škody. Tato úprava nedává svojí jednoznačností žádný prostor pro odlišný výklad. Je však natolik paušální, že ji nelze považovat za vyčerpávající řešení daného problému. Proto nevylučuje, pokud jednorázové odškodnění není dostatečnou satisfakcí za vzniklou újmu na osobnostních právech, aby se dotčené osoby domáhaly další satisfakce podle ustanovení na ochranu osobnosti.

Ústavní soud v této souvislosti cítí potřebu zdůraznit, že z legislativního hlediska by bylo správnější opustit stávající pojetí škody jako majetkové újmy a pokládat za škodu i újmu vzniklou působením na tělesnou a duchovní integritu poškozeného. K takovému pojetí se ostatně hlásí i principy evropského deliktního práva, které definují škodu jako majetkovou nebo nemajetkovou újmu zákonem chráněného zájmu“.

1 Co 2/2010

„Právo na náhradu nemajetkové újmy v penězích podle ustanovení § 13 odst. 2 a 3 obč. zák. a nároky na náhradu škody na zdraví za bolest a za ztížení společenského uplatnění podle ustanovení § 444 odst. 1 obč. zák. nebo podle ustanovení § 372 zák. práce jsou samostatné právní prostředky ochrany fyzické osoby, a proto je nelze uplatnit na základě totožných skutkových tvrzení“.

z odůvodnění:

„Pro posouzení věci soudem prvního stupně bylo dále významné zjištění, že žaloba v této věci obsahuje totožná skutková tvrzení jako žaloba na náhradu škody na zdraví, která byla podána žalobkyní proti žalované a je vedena u Městského soudu v Brně, přičemž v obou žalobách je požadována částka ve výši 50 000 Kč. Rovněž odvolací soud takto zjištěný skutkový stav považuje za zcela postačující.

Soud prvního stupně zcela správně vyzval žalobkyni k doplnění významných skutkových tvrzení tak, aby nároky uplatněné v tomto řízení nebyly totožné s nároky, které uplatnila již v řízení na náhradu škody na zdraví, avšak žalobkyně, ani po poučení soudu, tato

skutková tvrzení, ohledně tzv. „převisu“ nad nároky uplatněné z titulu náhrady škody na zdraví, nedotvrdila.

Pokud by na základě rozhodných skutkových tvrzení žalobkyně nebylo odškodnění z titulu náhrady škody na zdraví, a to bolestné a ztížení společenského uplatnění, dostatečnou satisfakcí za vzniklou újmu na jejích osobnostních právech, mohla by se žalobkyně domáhat další satisfakce podle ustanovení na ochranu osobnosti. Úspěšně tak ovšem nelze činit na základě totožných skutkových tvrzení, jako v žalobě na náhradu škody.

V žalobě na peněžité zadostiučinění za zásah do práva na ochranu osobnosti fyzické osoby týkajícího se práva na zdraví podle ustanovení § 11 a násl. obč. zák. je proto nutno uplatnit rozhodná skutková tvrzení o tom, že odškodnění z titulu náhrady škody na zdraví za bolest a ztížení společenského uplatnění poškozeného není dostatečnou satisfakcí za vzniklou újmu na osobnostních právech poškozené fyzické osoby. Pouze v takovém případě nebudou porušeny ústavní princip proporcionality a zásada „ne bis in idem“.

IX. Praktické příklady

Základním smyslem celé popisované problematiky je potřeba odškodnit újmu, která vznikla poškozeným osobám na zdraví. Je tedy třeba každé poškození zdraví individuálně posoudit, zhodnotit rozsah daného poškození a jeho předpokládaný vývoj, pomocí přílohy vyhlášky 440/2001 Sb. stanovit výši bodového ohodnocení vzniklé škody a ve finále pak samotné odškodnění poskytnout, tedy poskytnout finanční prostředky. Následovat pak může zpravidla ještě snaha poškozených o prokázání mimořádnosti vlastního poškození a snaha o prokázání existence zvláštní závažnosti daného případu u soudu, který může již poskytnutou náhradu přiměřeně zvýšit.

Uplatňování nároků na základní odškodnění škody na zdraví je většinou ukončeno mimosoudně, když rozsah vzniklé škody a výše přiměřené náhrady škody je dána znaleckým posudkem, který škůdci až na výjimky nerozporují. Jiná je situace v případě nároků na mimořádné navýšení odškodnění bolesti a ZSU, když pouze soud je oprávněn takové mimořádné navýšení přiřknout.

Vzhledem ke skutečnosti, že při uplatňování nároků na mimořádné navýšení odškodnění se velmi často jedná o poměrně vysoké finanční částky, je bohužel z praxe známo, že základní smysl poskytované náhrady škody je zneužíván a motivy uplatňování nároku spočívají v prosté snaze vytěžit ze vzniklé škody co možná nejvyšší finanční hotovost i za cenu nepravdivých skutkových tvrzení u soudu, za cenu nepravdivé účastnické výpovědi poškozeného žalobce či za cenu křivé svědecké výpovědi příbuzných a kamarádů poškozeného. Zneužívání institutu mimořádného navýšení odškodnění přispívá i skutečnost, že ve smyslu zákona o soudních poplatcích jsou poškození ze škody na zdraví osvobozeni od poplatkové povinnosti a kromě nákladů na advokáta těmto nehrozí vznik dalších soudních výdajů.

Z uvedených důvodů je dle mého názoru vhodné nahlédnout do žalobních tvrzení poškozených, do dokazování v soudním řízení a do rozhodovací praxe soudů, když do rozhodovací praxe soudů nahlédneme i s cílem zdůraznit některé základní soudní rozhodnutí, jejich principy a jejich vliv na další rozhodování.

9.1. Rozhodovací praxe soudů

Vyhláška č. 32/1965 Sb.

Níže citovaná rozhodnutí Nejvyššího soudu jsou vydána na základě aplikace vyhlášky č. 32/1965 a ačkoliv jsou zejména z let 2006 a 2007, kdy ekonomická situace České republiky a hodnota peněz nebyla zásadně odlišná od současnosti a zároveň již existoval nálezný Ústavního soudu, který vyslovil povinnost dodržovat princip přiměřenosti při odškodňování, jsou částky odškodňování nezměrně nižší oproti současnému rozhodování soudů v obdobných případech.

1 Cz 60/88 – Rozsudek NS ČR ze dne 31. 10. 1988

„Předpokladem přiměřeného zvýšení částky odpovídající základnímu počtu bodů zjištěnému lékařem (ve smyslu ustanovení § 6 odst. 2 vyhlášky č. 32/1965 Sb.) je existence takových skutečností, které umožňují závěr, že omezení poškozeného nelze vyjádřit jen základním odškodněním za bolest nebo ztížení společenského uplatnění, které již samo představuje náhradu za prokazatelné nepříznivé důsledky pro životní úkony poškozeného a pro uspokojování i plnění jeho životních a společenských potřeb a úkolů.

Přiměřené zvýšení nad stanovené nejvyšší výměry odškodnění ve smyslu ustanovení § 7 odst. 3 vyhlášky č. 32/1965 Sb. přichází v úvahu jen zcela výjimečně v případech hodných mimořádného zřetele, kdy kulturní, sportovní či jiné zapojení poškozeného před úrazem bylo na vysoké úrovni a mimořádné“.

Na citované právní větě Rozsudku Nejvyššího soudu ČR z roku 1988 je patrná jasná kontinuita principu ovládajícího rozhodování o mimořádném navýšení odškodnění.

25 Cdo 847/2004 - Rozsudek NS ČR ze dne 31. 8. 2004

„Výrazné zvýšení náhrady za ztížení společenského uplatnění v rozsahu více než desetinasobku základního bodového ohodnocení je vyhrazeno případům, kdy pro následky úrazu je poškozený téměř vyřazen ze života a kdy jeho předpoklady k uplatnění ve společnosti jsou téměř ztraceny, není schopen se sám obsloužit apod“.

25 Cdo 2186/2004 - Rozsudek NS ČR ze dne 31. 5. 2006

„Náhrada za ztížení společenského uplatnění osoby v produktivním věku (51 let), která v důsledku trvalého ochrnutí (tzv. kvadruparesa) nejenže pozbyla možnosti pracovat, věnovat se rodině a účastnit se pro ni doposud běžných sportovních či společenských aktivit, ale ztratila i soběstačnost a je nyní plně odkázána na pomoc třetí osoby, se pohybuje minimálně kolem 1 000 000 Kč (tj. zhruba v rozsahu desetinásobku základního bodového ohodnocení, jde-li o odškodnění podle vyhlášky č. 32/1965 Sb. , o odškodňování bolesti a ztížení společenského uplatnění)“.

25 Cdo 2414/2006 - Rozsudek NS ČR ze dne 11. 4.2007

„U poškozeného, který ve věku 27 let utrpěl trvalé následky vyplývající z poúrazového omezení pohyblivosti kolenního kloubu, nicméně i nadále se věnuje soutěžnímu sportu, byť na výkonnostně nižší úrovni, a podniká ve stejném oboru, v jakém dříve vykonával práci v pracovním poměru, nelze považovat desetinásobné zvýšení základního odškodnění ztížení společenského uplatnění za nedostačující a nepřiměřeně nízké, a to bez ohledu na to, že soud se nejprve nezabýval možností zvýšení náhrady podle § 6 odst. 2 vyhlášky č. 32/1965 Sb. , o odškodňování bolesti a ztížení společenského uplatnění“.

25 Cdo 1575/2005 - Rozsudek NS ČR ze dne 30. 1. 2007

„Nesprávným ani nepodloženým není mimořádné zvýšení náhrady za ztížení společenského uplatnění na částku kolem 350 000 Kč u muže ve věku 38 let, který je postižen poúrazovým omezením hybnosti levého hlezenního kloubu a kolena s poruchami cévního prokrvení levé dolní končetiny, těžkým organickým psychosyndromem (anxiosně – depresivním) a středně těžkým omezením hybnosti hrudníku s těžkou obstrukční chorobou plicní, v důsledku čehož trpí dechovými obtížemi, omezením hybnosti levé dolní končetiny a psychickými obtížemi projevujícími se sníženou možností soustředění, zvýšenou únavou, častější bolestivostí hlavy, a ztratil tak nejen svou dosavadní profesi učitele tělocviku, ale i svou mimopracovní a zájmovou činnost, jíž se s oblibou intenzivně věnoval jako trenér, i možnost sám se věnovat aktivně sportu; pro dechové a psychické obtíže je pak omezen i v řadě dalších společenských a kulturních činností, včetně života rodinného a výchovy dětí“.

V tomto případě bylo zamítnuto dovolání žalované z důvodu nesprávného právního posouzení daného případu odvolacím soudem. Nejvyššího soud dovolání zamítl s tím

odůvodněním, že žalovaná nenamítá nesprávné právní posouzení věci soudem, ale spíše bagatelizuje vzniklou škodu na zdraví.

Ačkoliv se jedná o rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR z roku 2007, je z dnešní rozhodovací praxe poměrně zajímavá výše přisouzeného odškodnění – cca 180 000,- Kč, která je oproti současnosti na nesrovnatelně nižší finanční úrovni. Je třeba připomenout, že žalobce požadoval mimořádné navýšení ve výši 357 570,- Kč za ztížení společenského uplatnění a soud při rozhodování aplikoval vyhlášku 32/1965 Sb., avšak již za existence Nálezu Ústavního soudu č. III ÚS 530/03.

Vyhláška č. 440/2001 Sb.

Rozsudek NS ČR sp. zn. 25 Cdo 759/2005 ze dne 27. 4. 2006

„Náhrada za ztížení společenského uplatnění v částce téměř 17 000 000 Kč u čtyřiaadvacetileté ženy, která vedla před úrazem běžný společenský, kulturní, rodinný, pracovní a sportovní život, z něž byla zcela vyřazena pro ztrátu hybnosti, gnostických a komunikačních schopností, a trvalé odkázání na péči druhé osoby i v základních osobních potřebách s nutností trvalé usilovné rehabilitace, není nesprávná či nepodložená“.

Rozsudek NS ČR sp. zn. 25 Cdo 1491/2009 ze dne 22. 6. 2011

„Utrpěl-li poškozený ve věku sedmnácti let nevratné poškození páteře a omezení hybnosti v dolní polovině těla, v jehož důsledku je na počátku produktivního věku vyřazen z pracovního života, je omezen v kulturním a společenském zapojení, velmi výrazně omezen v partnerském životě a zcela ztratil možnost mít vlastní rodinu, nelze dospět k závěru, že by byl zcela vyloučen z běžného života a limitován natolik, aby to odpovídalo obvyklým důvodům pro zvýšení náhrady kolem desetinásobku základního bodového ohodnocení, jestliže se poškozenému zároveň nesnížil intelekt, gnostické ani komunikační schopnosti, a je tedy schopen se zapojovat do života, byť přes fyzický handicap a nutnost určité pomoci druhých osob“.

Dva výše citované rozsudky Nejvyššího soudu představují zajímavé rozhodnutí jednoho senátu Nejvyššího soudu, když vyzařují dle mého názoru jednoznačnou konzistentnost rozhodovací praxe NS ČR.

Rozsudek NS ČR sp. zn. 25 Cdo 2497/2004 ze dne 29. 11. 2005

„Za zvlášť výjimečný případ hodný mimořádného zřetele z hlediska § 7 odst. 3 vyhlášky č. 32/1965 Sb. (příp. vyhlášky č. 440/2001 Sb.) lze považovat situaci, kdy poškozený v důsledku úrazu v mladém a plně produktivním věku ztratil možnost pokračovat v úspěšné sportovní kariéře na vrcholové úrovni a je nadále výrazně omezen i v rekreačním sportovním vyžití, a jestliže ve věku příznivém pro nabytí vyššího vzdělání pozbyl části intelektové kapacity, potřebné ke zvládnutí vysokoškolského studia, čímž je do budoucna omezován i ve výběru pracovního uplatnění. Samotná okolnost, že poškozený byl schopen se po ukončení léčení vrátit do běžného života a zapojit se do pracovní činnosti v odpovídající profesi, pro opačný závěr nestačí“.

Rozsudek NS ČR sp. zn. 21 Cdo 244/2007 ze dne 13. 12. 2007

„Pro postup podle § 7 odst. 3 vyhlášky č. 440/2001 Sb. nestačí samotná okolnost, že v konkrétním případě došlo u poškozeného ke zvlášť těžkým následkům škody na zdraví (které podstatně omezují nebo významně mění anebo znemožňují další uplatnění v životě). Pro použití citovaného ustanovení je nezbytné, aby se navíc jednalo o zvlášť výjimečný případ hodný mimořádného zřetele, kdy možnosti poškozeného jsou velmi výrazně omezeny či zcela ztraceny ve srovnání s vysokou a mimořádnou úrovní kvality jeho života v době před vznikem škody“.

Rozsudek NS ČR sp. zn. 25 Cdo 4916/2007 ze dne 26. 11. 2009

„I když zřejmě dětské aktivity žalobce v době před úrazem nevykazovaly znaky mimořádného společenského zapojení, je rozsah ztráty životních příležitostí pro celý zbytek života závažným následkem, s nímž je třeba spojovat výraznější zvýšení náhrady za ztížení společenského uplatnění.“

V posuzované věci bylo zjištěno, že žalobce utrpěl závažný úraz v dětském věku (ve 13 letech), tedy v době, kdy se ještě jeho osobnost ani nestačila začít formovat do podoby, z níž by pak vycházelo celé dospělé období. Není pochyb o tom, že se mu tak zcela zásadně změnil život a byla minimalizována jeho předpokládaná kvalita. Žalobci bylo v důsledku závažného poškození mozku upřeno, aby prožil běžným způsobem zbytek dětského věku a aby prodělal dobu dospívání; úraz tedy žalobce připravil o zásadní možnosti při formování osobnosti.

Kromě toho pozbyl možnosti dokončit své vzdělání a zvolit si povolání, přišel o jakoukoliv možnost uplatnit se v profesním životě (srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. 4. 2007, sp. zn. 25 Cdo 1988/2005, publikované v časopise Soudní rozhledy 8/2007, str. 310), nezaložil si návyky a záliby, které by mu umožňovaly plnohodnotné zapojení do kulturního a společenského života, a vyloučena je zřejmě i možnost založit rodinu, neboť je pro své postižení odkázán na pomoc třetí osoby. Vycházeje důsledně ze shora popsaných principů používaných pro vyčíslení náhrady za ztížení společenského uplatnění, je třeba přisvědčit závěru, že i když zřejmě dětské aktivity žalobce v době před úrazem nevykazovaly znaky mimořádného společenského zapojení, je právě rozsah ztráty životních příležitostí pro celý zbytek života tak závažným následkem, s nímž je třeba spojovat výraznější zvýšení náhrady za ztížení společenského uplatnění, než k jakému v konečném výsledku dospěl odvolací soud. Nejvyšší soud vzhledem ke zjištěným následkům a jejich dopadům na život a společenské uplatnění žalobce i ve srovnání s obdobnými případy dospěl k závěru, že přiměřená částka odškodnění by se měla pohybovat přibližně v rozmezí, které svým rozhodnutím stanovil soud prvního stupně“.

V daném případě Nejvyšší soud konstatoval, že přiměřená částka odškodnění by se měla pohybovat přibližně v rozmezí, které svým rozhodnutím stanovil soud prvního stupně, tj. cca 6 000 000,- Kč.

Rozsudek NS ČR sp. Zn. 25 Cdo 2596/2006 ze dne 16. 10. 2008

„Při stanovení výše náhrady za ztížení společenského uplatnění, k němuž došlo trvalým poškozením zdraví dívky krátce po narození, sice nelze hodnotit, jak následky zranění konkrétně zasáhly do jejího dosavadního života a nakolik jsou její nynější možnosti pro uplatnění v životě a ve společnosti omezeny či ztraceny v porovnání s předchozím rozsahem a kvalitou jejího společenského, profesního, rodinného, sportovního i jiného uplatnění, avšak je třeba zohlednit, že s následky poškození zdraví se bude poškozená vyrovnávat celý život, od dětství přes školní věk a dospívání, hledání partnera a založení rodiny, výběr zaměstnání, provozování sportu, svých zálib a i jiných možností, které se jí v životě naskytanou. Zákon nevylučuje, aby při posouzení zohydění tělesného vzhledu bylo přihlédnuto i k tomu, že tyto újmy tíživěji dopadají na dívku – ženu“.

Rozsudek NS ČR sp. zn. 25 Cdo 114/2009 z 20. 4. 2011

„Polohu bydliště poškozeného ani jeho špatnou dopravní dostupnost nelze při úvaze o mimořádném zvýšení náhrady za ztížení společenského uplatnění zohlednit“.

z odůvodnění:

„V posuzované věci lze souhlasit s dovolatelkou v tom, že bydliště poškozeného, včetně špatné dopravní dostupnosti, nejsou skutečnosti, které by bylo možno při úvaze o mimořádném zvýšení odškodnění ztížení společenského uplatnění zohlednit, neboť jde o skutečnosti s vlastní újmou na zdraví žalobce nesouvisející. Na druhou stranu nelze přehlédnout, že odvolací soud s odkazem na rozsudek soudu prvního stupně, vzal do úvahy i další kritéria (žalobce bylo v době úrazu 22 roků, možnost jeho pracovního uplatnění s ohledem na povahu a závažnost poškození zdraví je výrazně snížena, stejně je ztížena jeho možnost socializace, včetně navázání partnerského vztahu), která již při úvaze o mimořádném zvýšení odškodnění ztížení společenského uplatnění zvažovat lze“.

Rozsudek NS ČR sp. zn. 25 Cdo 1491/2009 z 22. 6. 2011

„Při úvaze o přiměřenosti soudem přiznané výše náhrady za ztížení společenského uplatnění podle ustanovení §7 odst. 3 vyhlášky č. 440/2001Sb. je třeba mít na zřeteli, že náhrada za ztížení společenského uplatnění je jednorázovým odškodněním nemajetkové újmy spočívající ve zhoršení kvality života (odlišným od náhrady za ztrátu na výdělku či náhradu nákladů léčení), a nelze ji tedy rozpočítávat na jednotlivé dny hypotetické doby života poškozeného“.

Rozsudek NS ČR sp. zn. 25 Cdo 5223/2009 z 8. 2. 2012

„Rozsah mimořádného zvýšení náhrady za ztížení společenského uplatnění stanoveného soudem podle ustanovení § 7 odst. 3 vyhlášky 440/2001 Sb. musí mít jisté hranice, zachovat si racionální vztah k úrovni bodového ohodnocení jednotlivých následků poškození zdraví i jeho peněžnímu vyjádření, respektovat požadavek srovnatelnosti s jinými obdobnými případy, nesmí být projevem libovůle a mít zjevně likvidační účinky pro subjekty k náhradě škody povinně, přičemž není zásadně významné, zda škodu hradí sám škůdce nebo pojišťovna“.

Rozsudek NS ČR sp. zn. 25 Cdo 4171/2010 z 28. 3. 2012

„Předpokladem přiměřeného zvýšení základní výměry odškodnění podle ustanovení § 7 odst. 3 vyhlášky č. 440/2001 Sb. je existence takových skutečností, které umožňují závěr, že omezení poškozeného nelze vyjádřit jen základním odškodněním ztížení společenského uplatnění. Pro posouzení přiměřenosti je rozhodující reálná hodnota peněžní částky, jíž mají být kompenzovány imateriální požitky, o které poškozený v důsledku poškození zdraví přišel, a přiměřenost finální částky odškodnění ve vztahu k následkům poškození zdraví pro uplatnění poškozeného ve všech sférách života“.

Rozsudek NS ČR sp. zn. 25 Cdo 2884/2010 z 12. 4. 2012

„Výrazné zvýšení náhrady za ztížení společenského uplatnění podle ustanovení § 7 odst. 3 vyhlášky č. 440/2001 Sb. je vyhrazeno především těm případům, kdy pro následky úrazu (např. úplnou ztrátu hybnosti i gnostických a komunikačních schopností) je poškozený téměř vyřazen ze života a kdy jeho předpoklady k uplatnění ve společnosti jsou téměř nebo zcela ztraceny, není schopen se sám obsloužit apod“.

9.2. Praktické příklady – žalobní tvrzení, důkazní prostředky, rozhodnutí soudu

Smyslem existence právních předpisů je snaha regulovat lidské jednání, stanovit určité jeho meze a formu. Právní předpisy tedy existují pro subjekty, kterým jsou adresovány a nikoliv naopak. Domnívám se, že není lepší způsob, jak si učinit obrázek o dané problematice, než nahlédnout pod pokličku konkrétních případů z praxe. Z tohoto důvodu je dle mého názoru vhodné detailněji probrat několik konkrétních nároků konkrétních žalobců a to počínaje fází podání žaloby až do (pravomocného) rozhodnutí soudu.

Pouze na praktických případech je totiž možné pozorovat význam jednotlivých kroků v rámci civilního řízení – žalobní tvrzení a případné prokázání jejich nepravdivosti, připuštění či nepřipuštění důkazního prostředku – a sledovat, jak jednotlivé soudy interpretují ustanovení právních předpisů.

22 C 146/2007 – Obvodní soud pro Prahu 8

V daném případě žalobce žalobou uplatňoval nárok na náhradu škody za ztížení společenského uplatnění, když škoda mu měla být způsobena v příčinné souvislosti s nemocí

z povolání – silikóza plic. Žalobce, ročník narození 1934, tvrdil tyto právně významné skutečnosti (které prokazoval svou účastnickou výpovědí a svědeckou výpovědí své dcery): neustálé zhoršování stavu, limitace aktivit z důvodu dechového deficitu – nezvládá chůzi do schodů, nemůže se věnovat svým zálibám – turistice, běhu na lyžích, plavání, je nucen pobývat ve svém bytě. Byl nucen přestěhovat se z rodinného domu do činžáku, neboť nezvládal údržbu domu. V minulosti udržoval bohatší společenský život, nemůže se známými zajít do restaurace, na kuželky. Žije sám a musí se spoléhat na pomoc svých dětí, které pro něj zajišťují běžné domácí práce, když takovýto život je pro něj deprimující.

Žalobce svůj nárok původně koncipoval jako nárok na mimořádné navýšení odškodnění ZSU ve smyslu § 7 odst. 3 vyhlášky, když na základě nového znaleckého posudku tento změnil na nárok na navýšení odškodnění o 50 % celkové částky bodového ohodnocení ve smyslu § 6 odst. 1 písm. c) vyhlášky.

Žalovaná a vedlejší účastník v řízení namítali zejména nemožnost aplikace daného ustanovení vyhlášky, neboť ta stanoví, že takové navýšení je možné v případě zvlášť těžkých následků, kterými se rozumí podstatné omezení nebo významná změna uplatnění poškozeného v životě, a to s ohledem na věk a jeho předpokládané uplatnění, když bylo nutno vzít v úvahu zejména skutečnost, že v době rozhodování soudu o daném nároku bylo žalobci 76 let.

Soud následně žalobci přiznal 50 % žalované jistiny, tedy zvýšení odškodnění o 25 % celkové částky bodového ohodnocení s tímto odůvodněním:

„Soud shledal, že z požadovaného doplatku navýšení je možno žalobci přiznat jednu polovinu, když vyšel zejména ze závěrů znaleckého posudku, který zmiňované navýšení odůvodňoval dlouhou dobou trvání nemoci u žalobce a dodal, že diagnostikovaná silikóza plic žalobce značně omezuje v běžném způsobu života, je téměř zcela vyloučen ze společenského života, byť jeho zapojení nebylo nikdy na mimořádné úrovni, rozhodně by bylo výrazně vyšší. Soud však nepřiznal navýšení v celé požadované výši a to zejména s ohledem na pokročilý věk žalobce“.

26 C 17/2011 – Obvodní soud pro Prahu 10

Žalobkyně, která ve věku 18 let utrpěla jako spolujezdec při dopravní nehodě vážná poškození, a které bylo k nároku na náhradu škody (bolestné a ZSU) vyplaceno mimosoudně cca 900 000,- Kč, se žalobou domáhala mimořádného navýšení odškodnění bolesti a ZSU na

desetinásobek. Žalobní tvrzení spočívala zejména ve výčtu zranění žalobkyně a ve výčtu tvrzených následků, zejména: omezení dechových funkcí, vyřazení se sportovních aktivit, kterým se dříve plně věnovala – jízda na kole, bruslení, lyžování; omezení funkce zažívacích orgánů, dopad na intelektuální a psychické funkce žalobkyně, menší výkonnost, omezení uplatnění v profesním životě. Nutno dodat, že žalobkyně je zaměstnána, není osobou zdravotně znevýhodněnou a nebyl jí přiznán invalidní důchod žádného stupně.

Tvrzené skutečnosti žalobkyně prokazovala zejména svou účastnickou výpovědí, svědeckými výpověďmi své matky a sestry a svědeckou výpovědí znalce, který pro žalobkyni vypracoval znalecký posudek.

Jako protidůkaz k tvrzeným skutečnostem, zejména ke skutečnostem týkajícím se omezení aktivit žalobkyně, navrhla žalovaná, resp. vedlejší účastník důkaz zprávou soukromého detektiva a důkaz videozáznamem, kterými byl prokazován aktuální běžný způsob života poškozené.

Z logiky věci účastnická výpověď a svědecké výpovědi potvrzovaly žalobou tvrzené skutečnosti a omezení života žalobkyně. Svědecká výpověď znalce zhodnotila stav žalobkyně jako uspokojivý, bez významnějších problémů za současného konstatování, že v případě budoucích zdravotních problémů je u žalobkyně zvýšená pravděpodobnost výskytu komplikací v příčinné souvislosti s prodělanou dopravní nehodou, neboť organismus žalobkyně má menší rezervy.

V řízení byl proveden také důkaz zprávou soukromého detektiva a jeho svědeckou výpovědí, ze které vyplynulo, že v době po úraze žalobkyně vede zcela běžný život – jezdí na kole, chodí nakupovat, stará se o syna svého přítele, řídí auto, autem jezdí též jako spolujezdec, chodí na plovárnu, kde se koupe a opaluje.

Soud prvního stupně svým rozhodnutím žalobkyni přiznal částku ve výši 3 322 000,- Kč jako mimořádné navýšení odškodnění bolesti a zároveň zamítl nárok ve výši 3 455 600,- Kč na mimořádné navýšení odškodnění ZSU. Soud dospěl k závěru, že s ohledem na opakované operace a způsob léčení, jsou dány předpoklady pro zvýšení bolestného dle ust. § 7 odst. 3 vyhlášky na desetinásobek, když konstatoval, že ani zvýšení bodového ohodnocení ve smyslu § 6 odst. 1 písm. b) vyhlášky nebylo dostatečné k odškodnění žalobkyně v souvislosti s traumatizujícími zážitky v důsledku opakovaných operací a způsobu léčení. Na druhou stranu pak dospěl také k závěru, že na straně žalobkyně nejsou splněny předpoklady

pro zvýšení odškodnění za ZSU na desetinásobek. Uzavřel, že nebylo možno učinit závěr o tom, že by za utržené následky nebyla žalobkyně odškodněna zvýšením bodového ohodnocení dle § 6 odst. 1 písm. c) vyhlášky – důsledky úrazu žalobkyni neznemožňují najít zaměstnání; ohledně sportovní činnosti z výpovědi matky a sestry žalobkyně vyplynulo to, že sportovala pouze rekreačně.

Proti uvedenému rozhodnutí podala žalovaná odvolání, a to z důvodu špatného právního posouzení, když dle jejího názoru nebyl nárok na mimořádné navýšení odškodnění bolesti v řízení prokázán, když k tomuto nároku nebyly provedeny žádné důkazní prostředky – prováděné důkazní prostředky směřovaly zejména k prokázání nároku na mimořádné navýšení odškodnění ZSU. Odvolání podala také žalobkyně.

Odvolací soud Rozsudek soudu prvního stupně k odvolání obou účastníků řízení zrušil a věc vrátil Obvodnímu soudu pro Prahu 10 k novému rozhodnutí.

40 C 97/2010 – Obvodní soud pro Prahu 1

Po částečné mimosoudní úhradě nároku na náhradu škody na zdraví se v řízení žalobce domáhá mimořádného navýšení odškodnění ZSU na trojnásobek (částka 846 000,- Kč), když k jeho poškození došlo při dopravní nehodě, které se účastnil jako spolujezdec ve vozidle řízeném manželkou – nezaviněná dopravní nehoda, při které byla na zdraví poškozena též manželka žalobce. V důsledku škody na zdraví je žalobce v invalidním důchodu I. stupně.

Žalobní tvrzení žalobce byla takováto: v důsledku škody na zdraví došlo u žalobce k podstatné změně života, žalobce nadále nemůže vykonávat svou práci automechanika, trpí bolestmi pravé dolní končetiny, má potíže s chůzí, vážně jeho sexuální život, má narušený psychický stav, pokleslou výkonnost, rychleji se unaví, došlo u něj ke změně povahy.

Svá tvrzení prokazoval poškozený svou účastnickou výpovědí, svědeckou výpovědí své manželky a svědeckou výpovědí svého kamaráda. Posledně zmíněná svědecká výpověď byla v řízení připuštěna i přes námitky žalované, že důkaz byl navržen v rozporu s koncentrací řízení až při druhém jednání ve věci. Soud však (dle mého názoru chybně) konstatoval, že na takto navržený důkaz se vztahuje výjimka ve smyslu § 118 b) odst. 1 občanského soudního řádu – že takto provedeným důkazem má být zpochybněna věrohodnost provedených důkazních prostředků; žalobce tímto důkazním návrhem reagoval na provedený důkaz zprávou soukromého detektiva, když touto zprávou bylo prokázáno, že v době po úraze žalobce pracuje ve své autodílně. Ke zpochybnění věrohodnosti provedených důkazů však

v souladu s komentovaným zněním občanského soudního řádu nemůže vést to, že účastník řízení navrhne důkazy, pomocí kterých lze skutkový stav věci zjistit jinak, než jak vyplývá z provedených důkazů, které byly navrženy do skončení prvního jednání ve věci. Žalobce se námitce žalované bránil tím způsobem, že při prvním jednání nebyl žalobce osobně přítomen, a proto na provedený důkaz nemohl reagovat, nicméně dle mého názoru jde tato skutečnost k tíži žalobce a nehraje v dané věci žádný význam. Soud po přerušení jednání však důkazní návrh přijal a důkaz výslechem svědka provedl. Daný svědek vypovídal zejména ke skutečnosti, že žalobce v dílně nepracuje, že naopak pouze občas vypomůže svědkovi, který v žalobcově dílně sem tam opravuje vozidla pro své kamarády a známě; stejně tak žalobce pouze příležitostně opravuje vozidla pro své kamarády, známé a rodinu, avšak zejména provádí diagnostiku závad.

Soud žalobci přiznal 50 % žalovaného nároku, v druhé polovině žalobu zamítl. Odůvodnění bylo založeno na přiměřeném posouzení nepříznivých životních důsledků v životě poškozeného, které byly v řízení prokázány, nicméně dle názoru soudu nebyly toliko závažné, aby bylo přiznáno odškodnění v požadované výši. Soud vycházel také z toho, že žalobce díky svému úrazu není schopen vykonávat své dosavadní povolání automechanika, které mu bylo koníčkem.

Proti rozhodnutí podali oba účastníci odvolání, když žalovaný zejména namítal procesní pochybení soudu při důkazním řízení, kdy byl proveden důkaz navržený až po koncentraci řízení. Stejně tak namítal, že soud nesprávně dával do vzájemné souvislosti omezení pracovních schopností žalobce a jeho ztížení společenského uplatnění. Odvolací jednání v dané věci dosud neproběhlo.

13 C 343/2006 – Obvodní soud Praha 1

Daný případ je ukázkovým případem jak z hlediska hmotněprávního, tak také z hlediska procesního. Kromě toho se jedná o případ, ve kterém byl vydán i rozsudek Nejvyššího soudu ČR.

Poškozený muž (narozen r. 1983) utrpěl při dopravní nehodě vážná fyzická i psychická poškození a žalobou se domáhal zejména mimořádného navýšení odškodnění ZSU ve výši cca 7,5 milionu Kč. Žalobou tvrdil, že utrpěl zejména těžký úraz hlavy s nevratným poškozením mozkových struktur, které se projevuje v řadě poruch fyzických i psychických – pohybuje se pouze pomocí fr. hole, došlo k těžkému úbytku intelektuálních funkcí a

k demenci těžšího stupně. Poškozený je schopen vyjadřování pouze pomocí jednoslovných projevů, je apatický, má trvale pokleslou náladu.

Soud prvního stupně žalobě v části cca 5,5 milionu Kč vyhověl a ve zbytku nárok žalobce zamítl, když uvedl zejména výčet omezení žalobce v běžném životě, které označil za dostatečný důvod pro přiznané navýšení.

Proti tomuto rozsudku podali odvolání oba účastníci. Odvolací soud zopakoval důkaz výsledkem svědka – otce žalobce a dále provedl důkaz navržený žalovanou stranou – zpráva soukromého detektiva, který provedl po skončení řízení u soudu prvního stupně šetření za účelem zjištění běžného způsobu života žalobce. Odvolání žalobce shledal odvolací soud nedůvodným, odvolání žalované shledal jako důvodné.

Ze zprávy soukromého detektiva odvolací soud zjistil, že žalobce se bez výrazných problémů a bez pomoci holi pohybuje v místě svého bydliště, zdolává i prudké kopce a bez hole absolvuje i cesty několik km dlouhé. Dále považoval za prokázanou také skutečnost, že se žalobce stýká s kamarády, běžně s nimi komunikuje, kouří cigarety, které si sám zapaluje, běžně telefonuje a obsluhuje mobilní telefon, konzumuje alkohol.

Shodně se soudem prvního stupně odvolací soud konstatoval, že se v případě žalobce jedná o případ hodný mimořádného zřetele, avšak již se neztotožnil v otázce přiměřenosti výše náhrady. Soud opět učinil výčet činností, při kterých je žalobce omezen, nadto ale uvedl také to, že je v podstatě schopen sebeobsluhy, že jeho omezení je výlučně intelektového charakteru, když se jeho poškození neodráží ve sféře pohybové. Dále uvedl, že i intelektové schopnosti byly již před úrazem značně omezeny – komplikovaný porod poškozeného, pomalejší rytmus a ztížené vzdělávání. Odvolací soud z tohoto důvodu potvrdil zamítavý rozsudek soudu prvního stupně a vyhovující rozsudek částečně změnil (do částky 2 577 600,- Kč žalobu zamítl) a částečně potvrdil.

Proti změněnému rozhodnutí odvolacího soudu podal žalobce dovolání, které Nejvyšší soud ČR zamítl (NS ČR sp. zn. 25 Cdo 4477/2010 ze dne 5. 4. 2012), když jako dovolací důvod označil vadu řízení spočívající ke skutečnosti, že odvolací soud přihlédl k důkazům, které byly žalovanou uplatněny v rozporu s ustanovením § 205a občanského soudního řádu – tímto důkazem myslel žalobce zprávu soukromého detektiva. Dalším dovolacím důvodem bylo žalobcem tvrzené nesprávné právní posouzení věci.

Dovolací soud nejprve reagoval na dovolací důvod spočívající ve vadě řízení, když konstatoval, že: „Pokud v odvolacím řízení byl proveden žalovanou navržený nový důkaz zprávou o výsledku šetření běžného způsobu života žalobce zpracovanou soukromým detektivem, stalo se tak v souladu s ustanovením § 205a odst. 1 písm. f) o. s. ř. (neboť šlo o důkaz vzniklý po vyhlášení rozsudku soudu prvního stupně a týkající se skutečností nastalých po vyhlášení rozsudku soudu prvního stupně) i v souladu s § 213 odst. 4 o. s. ř. (neboť šlo o dosud neprovedený důkaz navržený účastníkem řízení, potřebný ke zjištění skutkového stavu věci a nešlo přitom o dokazování rozsáhlé ani dokazování ke skutečnostem, k nimž nebylo dosud provedeno žádné nebo zcela nedostatečné dokazování). Již s ohledem na to, že žalobce byl znalci vyšetřen 14. 2. 2007, rozsudek soudu prvního stupně byl vyhlášen 5. 5. 2009 a dotčená zpráva byla vypracována 26. 3. 2010, nelze mít za to, že skutečnosti zprávou prokazované nejsou novými skutečnostmi ve smyslu § 205a odst. 1 písm. f) o. s. ř. Těž z hlediska požadavku rovnosti zbraní jako součásti ústavního práva na spravedlivý proces, nelze za situace, kdy odvolací soud opětovně vyslechl jako svědka otce žalobce, mít námitek proti provedení důkazu zprávou o aktuálních aktivitách žalobce, směřující k objektivizaci následků poškození zdraví žalobce“.

K námitce nesprávného právního posouzení nároku Nejvyšší soud ČR uceleně zdůvodnil přiměřenost náhrady, když poměrně přesně vyjádřil hlediska kvantifikace přiměřeného odškodnění:

„Úsudek soudu o přiměřenosti míry zvýšení odškodnění podle ustanovení § 7 odst. 3 vyhlášky vycházející jak z individuálních okolností posuzované věci, tak z obecné zkušenosti soudu včetně poznatků z jiných posuzovaných případů, musí dbát o to, aby přiznaná výše náhrady za ztížení společenského uplatnění byla založena na objektivních a rozumných důvodech a aby mezi touto přiznanou výší (peněžní částkou) a způsobenou škodou na zdraví existoval vztah přiměřenosti. Úvaha soudu v tomto směru není tedy zcela volná, neboť právní předpis tím, že rámcově stanoví předpoklady pro vznik nároku na základní výměru odškodnění, a že stanoví předpoklady pro vznik nároku na jeho zvýšení (§ 7 odst. 3 vyhlášky), stanoví zároveň hlediska, ke kterým je třeba přihlížet a jimiž (jejich vzájemnou návazností a kombinací) je úvaha soudu o míře přiměřenosti zvýšení v jednotlivých výjimečných případech hodných mimořádného zřetele usměrňována.

Rozhodující pro posouzení přiměřenosti odškodnění je reálná hodnota peněžní částky, jíž mají být kompenzovány imateriální požitky, o které poškozený v důsledku poškození zdraví

přišel, a že při určení částky zvýšení náhrady za ztížení společenského uplatnění podle § 7 odst. 3 vyhlášky tzv. násobkem je podstatné, zda finální částka odškodnění je s ohledem na následky poškození zdraví pro uplatnění poškozeného ve všech sférách života přiměřená, a to zejména se zřetelem k významu zdraví v hierarchii obecně uznávaných hodnot, k potřebě naplnění satisfakční i preventivní funkce náhrady a k požadavku srovnatelnosti s výší náhrad přiznávaných soudy v obdobných případech.

Mimořádné zvýšení náhrady za ztížení společenského uplatnění judikatura již neomezuje pouze na případy vysoké a mimořádné úrovně předchozího uplatnění poškozeného ve společnosti, nýbrž přiznává je i v případech dalších, např. jestliže poškozený je pro následky úrazu téměř vyřazen ze života a jeho předpoklady k uplatnění ve společnosti jsou téměř ztraceny, přičemž těmto případům vyhrazuje větší rozsah zvýšení, takže dokonce připouští mimořádné zvýšení náhrady i v případech méně závažných (byť stále ještě mimořádných); rozdíl v závažnosti poškození zdraví a v rozsahu omezení, jež toto poškození zdraví vyvolalo, se však pochopitelně musí projevit i v rozdílné míře zvýšení náhrady. Zvyšování odškodnění však musí mít jisté hranice, zachovat si racionální vztah s obecně závaznými právními předpisy nastavené úrovni bodového ohodnocení jednotlivých následků poškození zdraví i jeho peněžního vyjádření, respektovat požadavek srovnatelnosti s jinými obdobnými případy, nesmí být projevem libovůle a mít zjevně likvidační účinky pro subjekty k náhradě škody povinné (přičemž není zásadně rozhodné, zda škodu hradí sám škůdce nebo pojišťovna).

Zjištěný skutkový stav svědčí pro závěr o splnění předpokladů mimořádného zvýšení náhrady za ztížení společenského uplatnění, neboť u žalobce došlo v mladém věku k závažnému poškození (zejména psychického) zdraví, rozsah aktivit, z nichž byl žalobce na počátku dospělosti trvale vyřazen či je v nich významně omezen, je značný, základní odškodnění ztížení společenského uplatnění dostatečně nevyjadřuje uvedené následky, což činí z dané věci výjimečný případ hodný mimořádného zřetele, na čemž se ostatně shodly soudy obou stupňů a uznala to i žalovaná. Odvolací soud však rovněž důvodně bral v úvahu, že úroveň společenského uplatnění žalobce před úrazem nebyla nikterak mimořádná, v oblasti intelektu byl poněkud hendikepován, zůstala mu zachována schopnost pohybová, vnímá (vidí, slyší), byť s obtížemi komunikuje a chodí (bez opory i v nerovném či svažitém terénu), provádí základní životní úkony, jeho aktivity jsou výrazně omezeny, nikoli však zcela vyloučeny, není zcela izolován od okolí. Nejde tedy o stav, kdy následky poškození zdraví by jej téměř vyřadily ze života a jeho předpoklady společenského uplatnění by byly ve všech směrech téměř

ztraceny. V praxi se vyskytují ještě závažnější poškození zdraví s ještě významnějšími (rozsáhlejšími a intenzivnějšími) omezeními životních aktivit, jimž je vyhrazeno i výraznější zvýšení odškodnění“.

11 C 331/2006 – Okresní soud Ústí nad Labem

V uvedeném soudním řízení bylo soudem prvního stupně rozhodnuto o povinnosti žalované uhradit žalobcům částku ve výši cca 9 mil. Kč, když v částce cca 12 mil. Kč byl nárok žalobců zamítnut.

Předmětem nároku byl nárok žalobkyně zastoupené zákonnými zástupci (rok narození 2003) na mimořádné navýšení odškodnění ZSU a nárok zákonných zástupců první žalobkyně na náhradu účelně vynaložených nákladů spojených s léčením první žalobkyně. Ta trpí z důvodu chybně vedeného porodu těžkým postižením centrální nervové soustavy, která zahrnuje postižení horních i dolních končetin a psychomotorickou retardaci, když vývojový stav žalobkyně odpovídá třetímu měsíci věku dítěte.

Ve věci bylo nejprve rozhodováno mezitimním rozsudkem o základu nároku, když bylo pravomocně rozhodnuto o tom, že je dán základ nároku a tedy o tom, že ze strany zaměstnanců žalované došlo při vedení porodu žalobkyně k postupu non lege artis.

Z daného případu se zaměřím pouze na rozhodování o nároku první žalobkyně, když nároky jejích zákonných zástupců nesouvisí s předmětem této práce.

Soud v daném případě shledal existenci mimořádných okolností nutných pro zvýšení odškodnění ve smyslu § 7 odst. 3 vyhlášky, když za tyto mimořádné okolnosti označil konkrétně to, že k poškození zdraví žalobkyně došlo v nejtělejší věku, resp. při narození, a toto je takového rázu, že jí zcela znemožňuje samostatnou existenci a vyřazuje ji z možnosti jakkoliv se uplatnit v pracovním, rodinném, společenském a kulturním životě. Žalobkyně je a bude odkázána na trvalou péči třetí osoby a kvalita jejího života je zcela minimalizována v důsledku shora popsaných postižení.

Při určení násobku základního bodového ohodnocení soud zohlednil princip proporcionality a další hlediska stanovená nálezem ÚS III. ÚS 350/03, když by měl soud přihlížet zejména k závažnosti způsobené újmy, k možnosti vyléčení či eliminace vzniklé škody a k míře zavinění škůdce. V tomto případě bylo zavinění zaměstnanců žalované nepochybné, zdravotní stav poškozené je velmi vážný a neléčitelný a její životní příležitosti

jsou nenávratně ztraceny. Soud vedle citovaných kritérií zohlednil ještě žalobci několikrát uváděný argument, že žádná částka nemůže poškozené kompenzovat ztrátu možnosti vést plnohodnotný život, avšak přiznané odškodnění jí musí zabezpečit kvalitní péči. Soud z tohoto důvodu zvýšil základní bodové ohodnocení ZSU na sedminásobek, tj. na 10 080 000,- Kč.

14 C 69/2011 – Okresní soud Litoměřice

Dané řízení je ve fázi řízení u soudu prvního stupně, byl vynesena rozsudek. Žalobce v dané věci utrpěl pracovní úraz, kdy v důsledku pádu těžkého břemene na dolní končetinu poškozeného došlo k amputaci jeho nohy v bérce. Poškozený byl 2 roky v pracovní neschopnosti a následně nastoupil do zaměstnání zpět k původnímu zaměstnavateli, avšak ze zdravotních důvodů byl přeřazen na jiné pracovní místo. Pracovní poměr žalobce je na plný úvazek, žalobce tedy nepobírá žádný invalidní důchod.

Žalobou se domáhá mimořádného navýšení odškodnění bolesti na desetinásobek a ZSU na padesátinásobek základního bodového ohodnocení, když žaloba je koncipována tím způsobem, že žalobce násobí finanční náklady na protetické pomůcky počtem kusů těchto protetických pomůcek, které bude pravděpodobně s ohledem na předpokládaný věk a na předpokládané opotřebení těchto pomůcek potřebovat během svého života. Stejně tak svůj nárok opírá o potřebu zvýšených značkových bot, o jejich zvýšenou potřebu (cca 6 párů za rok) a o nákladnost této potřeby.

Před 1. jednáním ve věci se účastníci řízení pokusili o mimosoudní dohodu, když ze strany žalovaného, resp. vedlejšího účastníka byla přednesena domněnka, že většinu nároku tvoří nárok žalobce na náhradu účelně vynaložených nákladů spojených s léčením (náklady na protetické pomůcky), které je možno po prokázání konkrétní potřeby konkrétních protetických pomůcek uspokojovat mimosoudně. V takovém případě by měla být částka požadovaná jako mimořádné navýšení odškodnění ZSU nepoměrně menší. Žalobce na smírné řešení a mimosoudní ukončení sporu nepřistoupil.

Při druhém jednání ve věci samé byly provedeny listinné důkazy (lékařské zprávy apod.) a zejména výslechy svědků, když účastnická výpověď žalobce byla jako důkaz provedena již při prvním jednání ve věci. Jako svědci byli slyšeni manželka žalobce, jeho bratr, jeho dva kamarádi a soukromý detektiv, který v rámci šetření události zkoumal běžný způsob života poškozeného. Zjištěno bylo, že žalobce používá různé protetické a jiné

pomůcky k pohybu, hůl, protézu, invalidní vozík, že není schopen činit veškeré úkony spojené s údržbou rodinného domu jako před úrazem, že není schopen jezdit autem na delší vzdálenosti. Zároveň bylo zjištěno, že nastoupil do zaměstnání k původnímu zaměstnavateli, kde byl přeřazen na pracovní pozici odpovídající jeho zdravotnímu hendikepu. Dále že vozidlo na kratší vzdálenosti řídí, že lyžuje, jezdí na kole a věnuje se dalším sportům, byť s omezením. Zjištěno bylo také to, že je schopen tančit, že se účastní společenských akcí, a že je schopen se v průběhu celého dne pohybovat mimo domov.

Soud prvního stupně po cca 6 měsících od podání žaloby ve věci rozhodl, když žalobci z požadované částky přesahující 5 mil. korun přiznal necelých 10 % a uložil mu povinnost uhradit žalovanému náhradu nákladů řízení. Ve věci však žalobce podal odvolání.

56 C 239/2010 – Obvodní soud pro Prahu 4

V dané věci je předmětem řízení školní úraz žáka, za nějž je objektivně odpovědné školské zařízení. Na místě je posuzování daného případu podle zákoníku práce a odpovědnosti zaměstnavatele za škodu při pracovním úrazu nebo nemoci z povolání.

V řízení u soudu prvního stupně probíhá dokazování. Odpovědný subjekt prokazuje skutečnost, že se své odpovědnosti za škodu zcela zprostil, neboť neporušil náležitý dozor a dohled nad poškozeným, který naopak hrubě porušil svou právní povinnost řídit se pokyny, se kterými byl seznámen, a jejichž dodržování bylo vyžadováno a kontrolováno.

Skutkově došlo k tomu, že na adaptačním kurzu student 1. ročníku střední školy skočil po hlavě do rybníku hlubokého cca 40 cm a při tomto skoku si přivodil vážné poškozené páteře, když v důsledku tohoto poškození je od krku dolů ochrnutý. Žalobce tvrdí, že odpovědnost je dána na straně školy, která žalobce nepoučila o tom, že nemá skákat do vody.

Žalovaná naopak tvrdí a prokazuje, že všichni studenti byli řádně poučeni o tom, že se k dotčenému rybníku nesmí přibližovat, natož se v něm koupat či do tohoto skákat. Kromě řádného poučení, které mělo být studentům poskytnuto opakovaně, poprvé před odjezdem na adaptační kurz a následně při příjezdu do sportovního areálu, kde tento probíhal, žalovaná prokazuje zproštění své odpovědnosti také tím, že na břehu rybníku bylo několik informačních cedulí, které vstup do rybníku výslovně zakazovaly.

V řízení bylo prozatím kromě listinných důkazů a účastnického výslechu žalobce vyslechnuto cca 15 svědků z řad spolužáků žalobce, z řad pedagogického dozoru a z řad pracovníků společnosti, v jejímž areálu adaptační kurz probíhal.

10 C 361/2008 – Okresní soud Litoměřice

V daném případě se stejně jako výše jedná o objektivní odpovědnost školského zařízení za úraz žáka ve škole.

Skutkově došlo v roce 2006 k tomu, že žalobce ve věku cca 12 let opustil místo v tělocvičně, na kterém měl čekat do příchodu své matky, odešel na WC do 2. patra budovy, odkud vyskočil z okna. Svůj nárok opírá o to, že svým impulsivním jednáním řešil dlouhodobé problémy ve škole (šikana a posměch spolužáků kvůli jeho vizáži), když školské zařízení odpovídá ve smyslu § 420 OZ za vzniklou škodu.

Školské zařízení společně s vedlejším účastníkem tvrdilo a prokazovalo, že věc se posuzuje podle zákoníku práce, a že na jeho straně nedošlo k porušení povinností řádného dozoru a dohledu nad poškozeným, který svévolně opustil místo, na kterém měl čekat a svévolně vyskočil z okna budovy.

Soud 1. stupně žalobu zamítl, když na věc aplikoval § 420 OZ a konstatoval, že žalovaný neporušil své právní povinnosti. Žalobce se proti rozhodnutí odvolal a Krajský soud v Ústí nad Labem rozsudek Usnesením zrušil a nařídil soudu prvního stupně, aby řízení opakoval. Své rozhodnutí odůvodnil tím, že soud prvního stupně věc nesprávně právně posoudil ve smyslu OZ, když aplikován měl být zákoník práce. S tím také souviselo nesprávné obsazení soudu, který ve věci rozhodl samosoudcem, avšak z důvodu že se de facto jednalo o pracovní právní spor, měl ve věci rozhodovat senát.

U soudu prvního stupně proběhlo opakovaně řízení v prvním stupni, když ve věci rozhodoval dle pokynu krajského soudu senát. Dle pokynu krajského soudu byly také opakovány veškeré provedené důkazy (zejména svědecké výpovědi), navíc byla provedena účastnická výpověď žalobce, který je již zletilý, a tedy je sám účastníkem řízení. Soud prvního stupně dle závěrů KS věc právně posoudil dle zákoníku práce, žalobu však opětovně zamítl. Rozsudek je pravomocný.

X. Principy evropského deliktního práva (PETL)

Ačkoliv Principy evropského deliktního práva nejsou pramenem práva v klasickém slova smyslu, je nutné jejich ustanovení přičítat určitou validitu. Jedná se o principy, kterými soudy evropských států mnohdy argumentují ve svých rozsudcích a své právní závěry jimi odůvodňují, jakožto společným směrem určujícím vývoj deliktního práva v Evropě.

PETL řadíme do kategorie tzv. spontánní europeizace práva. Jsou výsledkem několikaleté soukromé činnosti a iniciativy odborníků civilního práva z Evropy – nejsou produktem práva Evropských společenství a nejsou ani prostorově omezeny na území EU. Odrážejí na jedné straně potřebu jednotné úpravy deliktního práva, na druhé straně také existující nechuť k takové iniciativě uvnitř ES.³⁶

PETL nemají sloužit jako jednotná pravidla odpovědnostních vztahů pro všechny státy Evropské unie, cílem je snaha zachytit a sjednotit nosné principy deliktního práva, mají tedy sloužit jako společný základ pro rozvoj a sbližování právní úpravy v evropském prostoru³⁷ a netají se svou ambicí stát se prvním krokem ke skutečnému společnému právu civilnímu v Evropě³⁷.

PETL bývají také označovány jako tzv. referenční rámec soukromého evropského práva, tj. projekt formulace základních pojmových ustanovení, která mají poskytnout koncepční základ sekundární komunitární legislativě. Vytváří zvláštní pravidla, aniž mají obecnou oporu v občanském zákoníku, který na této úrovni neexistuje.³⁸ Jejich cílem je pak vytvoření dynamického vzoru, který by zajišťoval pružné používání v právních prostředích evropských států.

10.1. Předpoklady odpovědnosti dle PETL

---

³⁶ Náhrada nemajetkové újmy v PETL a v návrhu občanského zákoníku – JUDr. Michal Vlasák,
Jurisprudence2009/4

³⁷ Europeizace soukromoprávních deliktních vztahů – Michal Vlasák

³⁸ Irena Pelikánová – Principy evropského odpovědnostního práva – Právní zpravodaj 7/2007

Předpoklady odpovědnosti v PETL se na první pohled od předpokladů odpovědnosti za škodu dle platného OZ zásadním způsobem neliší, avšak použití odlišné terminologie v sobě skrývá hlubší rozdíly než je na první pohled zřejmé.

Zásadní rozdíl dle mého názoru spočívá v rozdílném formalismu obou právních předpisů. Předpoklady dle OZ jsou přísně formální a odpovědnost za škody nevznikne, pokud nedojde k porušení právní povinnosti (minimálně generálního prevenčního ustanovení dle § 415 OZ). Naopak principy PETL považují za výrazně méně formální, porušení právní povinnosti není vyžadováno a je nahrazeno porušením právem chráněného zájmu. Menší formalismus je tak příznivější pro poškozeného, neboť odpovědnost za škodu je širší než v českém právním řádu. Na druhou stranu však PETL kladou větší aplikační nároky na rozhodující orgány, které nejsou navigovány jednoznačným zněním právního předpisu a ze strany rozhodující instituce bude při jejich aplikaci potřeba větší odvaha.

Základními předpoklady odpovědnosti za škodu jsou –

- 1) porušení právem chráněného zájmu
- 2) škoda
- 3) příčinná souvislost mezi porušeným chráněným zájmem a škodou
- 4) zavinění, pokud se nejedná o objektivní odpovědnost

PETL jsou založeny na koncepci subjektivní odpovědnosti za zavinění stejně jako občanský zákoník, ale přinášejí také inovativní prvky v pojetí protiprávnosti, rozsahu náhrady škody a v příčinné souvislosti. Základní východisko vychází z principu, že každý subjekt práva si nese škodu mu způsobenou sám, pokud nenastanou zákonem předvídané důvody přenesení na jiný subjekt (*casum sentit dominus*).³⁹

Protože základní předpoklady odpovědnosti za škodu jsou alfou a omegou celého deliktního práva, odpovídá povaze těchto předpokladů i systematické členění celého předpisu. Po základních ustanoveních (díl I.) následují ustanovení upravující právě předpoklady odpovědnosti (díl II.). Dále nalezneme důvody odpovědnosti (díl III.), zproštění odpovědnosti (díl IV.), ustanovení zabývající se více škůdci (díl V.) a náhradou škody (díl VI.).

---

³⁹ Europeizace soukromoprávních deliktních vztahů – Michal Vlasák

Tato práce nemá ambice zabývat se principy PETL detailně, neboť zde není dostatečný prostor. Nicméně vzhledem k předmětu této práce, ke středoevropskému prostoru, který je principy PETL zásadně ovlivňován a zejména vzhledem k novému OZ, jehož účinnost se nezadržitelně blíží, považuji za nutné alespoň základní předpoklady vzniku odpovědnosti za škodu dle PETL uvést. Zajímavé bude také posouzení, do jaké míry se principy PETL v novém OZ objeví.

10.1.1. Porušení právem chráněného zájmu

Analogické porušení právní povinnosti, které je prvním kritériem vzniku odpovědnosti za škodu v OZ, je koncepce mnohem benevolentnější než ta upravená v PETL. V souladu s PETL nemusí dojít k porušení žádné konkrétní právní povinnosti, dostačující je porušení jakéhokoli zájmu, který je hoděn právní ochrany. (Znění OZ koncepci PETL dohání ust. § 415 a generální prevenční povinností).

PETL sice nestanoví konkrétní právem chráněné zájmy a neobsahuje jejich ucelený přehled, ale předkládá kritéria, na základě kterých lze právem chráněný zájem rozpoznat. Článek 2:102 odst. 1) říká, že *rozsah ochrany zájmu závisí na jeho povaze, čím vyšší je jeho hodnota, přesnější jeho určení a jeho očividnost, tím rozsáhlejší je jeho ochrana*. Po tomto základním ustanovení následuje stupnice ochrany zájmů, když největší ochrany se dostává životu, tělesné a duševní integritě a svobodě a dále majetkovým právům včetně práv k nehmotným statkům. Tento výčet však není ve smyslu výše uvedeném možno považovat za jediné právem chráněné zájmy.

Důležitým kritériem pro určení rozsahu ochrany je hodnota zájmu škůdce v porovnání s hodnotou narušeného zájmu poškozeného. Platí, že čím je vyšší hodnota, očividnost a přesnost určení právem chráněného zájmu, tím je větší pravděpodobnost, že je skutečně právem chráněn.⁴⁰

---

⁴⁰ Náhrada nemajetkové újmy v PETL a v návrhu občanského zákoníku – JUDr. Michal Vlasák, Jurisprudence 2009/4

10.1.2. Škoda a její náhrada

Ve smyslu č. 2:101 je škodou majetková nebo nemajetková újma zákonem chráněného zájmu, která je dle výše uvedeného tak vysoká, jaká je jeho povaha, hodnota, přesnější určení a očitost.

Náhrada škody stejně jako v OZ představuje peněžní platbu, která má poškozenému nahradit vzniklou újmu a má také sloužit k předcházení škodám. Nárok na navrácení v předešlý stav je ponechán poškozenému jako možná náhrada, kterou může požadovat, pokud je to možné a nepředstavuje to příliš velké břemeno pro škůdce.⁴¹

Jestliže je škodou majetková újma, je poměrně jednoduché tuto kvantifikovat. V případě nemajetkové újmy se jedná o takovou újmu, která pro poškozeného neznamenaá přímé snížení jeho majetku, přesto je však pociťována jako zásah do osobnostní sféry jednotlivce. V tomto směru je koncepce PETL s koncepcí OZ ve shodě. PETL tyto dvě kategorie škody rozlišuje na majetkovou škodu na zdraví a životě a nemajetkovou újmu na svobodě, cti a důstojnosti.

10.1.2.1. Materiální újma

Majetková škoda ve smyslu PETL je chápána jako zmenšení majetku poškozeného, která musí být určena co nejkonkrétněji, avšak pokud je to vhodné, může být stanovena abstraktně, např. odkazem na tržní hodnotu.

Majetková újma je specifikována ještě blíže podle druhu vzniklé majetkové škody – v případě osobní újmy zahrnující újmu na zdraví, je obsahem majetkové škody ztráta na příjmu, zhoršení schopnosti vydělávat a přiměřené výdaje, případně pro případ úmrtí je upravena povinnost poskytnutí výživy osobám, které utrpěly nahraditelnou škodu v rozsahu této podpory.

---

⁴¹ Civilní odpovědnost a evropské pokusy o vytvoření jednotného právního rámce, Petra Křivohlavová – Právní rozhledy 22/2008

Druhým druhem majetkové škody je pak ztráta a poškození věci, když základním měřítkem pro její náhradu je zmenšení její hodnoty, bez ohledu na to, zda poškozený má v úmyslu věc vyměnit nebo opravit. (Zde je možné shledat rozdíl s právní úpravou OZ, kdy skutečnou škodou jsou náklady nutně a účelně vynaložené na uvedení věci do původního stavu a pro úspěšné uplatnění nároku na náhradu škody se po poškozeném zpravidla vyžaduje, aby byly vynaložené náklady prokázány).

10.1.2.2. Nemateriální újma

Náhrada nemateriální škody je upravena v čl. 10:301 a vychází z toho, že může vyvážit porušení základních právních hodnot. Stejně jako v OZ i v PETL je princip náhrady nemateriální újmy často jedinou cestou, jak se poškozený domůže alespoň částečného odškodnění, a to s ohledem na mnohdy obtížné prokazování vzniklé škody a příčinné souvislosti.

Při stanovení rozsahu této náhrady se musí zvažovat veškeré okolnosti případu, včetně závažnosti, trvání a následků způsobené újmy a také by měly být v případech objektivně obdobných škod poskytovány srovnatelné náhrady. Tento přístup je snad vhodným kompromisem mezi českou „tabulkovou“ úpravou a volnou úvahou soudu, když výše uvedená kritéria by měla být aplikační pomůckou a to i přesto, že se jedná o neuzavřený výčet, který je nadto značně abstraktní. Ačkoliv má být přihlíženo ke všem okolnostem daného případu, článek 10:301 odst. 2) uvádí, že stupeň zavinění škůdce musí být vzat v potaz pouze tehdy, pokud významně přispěl k újmě poškozeného, což souvisí s kompenzační funkcí odpovědnosti za škodu a vyloučením sankční náhrady škody. Na druhé straně pokud se má přihlížet ke všem okolnostem daného případu, když bezesporu rozhodnou okolností je i míra zavinění škůdce, je tento závěr diskutabilní. Míra zavinění může hrát samozřejmě roli právě na závažnosti, trvání a následcích způsobené újmy.⁴²

Výše uvedené podmínky nejsou zásadně odlišné od české právní úpravy, nicméně dílčí odlišnosti PETL obsahuje. Např. nemajetkovou škodu může vymáhat i osoba mající

---

⁴² Náhrada nemajetkové újmy v PETL a v návrhu občanského zákoníku – JUDr. Michal Vlasák, Jurisprudence 2009/4

k poškozenému, který utrpěl smrtelnou nebo vážnou nesmrtelnou újmu, tzv. blízký vztah (nemusí se jednat o příímého příbuzného či jinak definovanou osobu).

10.1.3. Příčinná souvislost

Definice příčinné souvislosti s v prostředí PETL odkazuje na princip *conditio sine qua non*, tedy na tzv. podmínku, která musí být splněna, aby nastala nějaká skutečnost. V případě vzniku odpovědnosti za škodu je takovou podmínkou jednání či opomenutí, které musí nastat, protože pokud nenastane, nemůže vzniknout škoda.

Kromě této, ve své podstatě klasické úpravy, však obsahují PETL v souvislosti s příčinnou souvislostí nové prvky. Mezi ty řadíme konkurenční příčiny, alternativní příčiny, potenciální příčiny, neurčitou dílčí kauzalitu a příčiny ve sféře postiženého, které mohou vyloučit přičitatelnost škody i při existenci příčinné souvislosti.

- a) Konkurenční příčiny – odpovědnost za škodu je vázána na každou z příčin, které by samy o sobě způsobily škodu.
- b) Alternativní příčiny – v případě více jednání, kdy není jisté, které jednání škodu způsobilo, má být každé jednání považováno za příčinu v rozsahu pravděpodobnosti, v jaké škodu mohlo způsobit.
- c) Potenciální příčiny – první jednání vedoucí ke způsobení škody vylučuje existenci příčinné souvislosti s následným jednáním, které by samo způsobilo tu samou škodu.
- d) Neurčitá dílčí kauzalita – je-li jisté, že více jednání způsobilo škodu, aniž je možno zjistit, jakou její část, a současně se ví, že žádné z jednání nezpůsobilo škodu celou, má se předpokládat, že jednání ke vzniku škody přispěla rovným dílem.
- e) Příčina ve sféře poškozeného – poškozený nese svou újmu v rozsahu pravděpodobnosti, do jaké míry byla způsobena jednáním v jeho sféře. Tato koncepce tedy odpovídá koncepci spoluzavinění poškozeného dle OZ, ačkoliv spoluzavinění je v PETL speciálně upraveno.

10.1.4. Zavinění

Jak bylo konstatováno na začátku této kapitoly, je i PETL založen na principu subjektivní odpovědnosti za zavinění, když: „*Každý je odpovědný na základě zavinění za úmyslné nebo nedbalostní porušení požadované úrovně chování*“. Protiprávnost je tedy spojena s požadovanými standardy chování, kterými se rozumí chování rozumné osoby v závislosti na konkrétních okolnostech, povaze a hodnotě chráněného zájmu, nebezpečnosti jednání, zkušenostech a ceně alternativních metod. V tomto směru se PETL od české právní úpravy liší, když takto koncipovaná protiprávnost je mnohem složitěji prokazatelná, oproti porušení právní povinnosti ve smyslu OZ. Protiprávnost ve smyslu PETL samozřejmě může odpovídat porušení konkrétní právní povinnosti stanovené právním předpisem, ale existuje i varianta, kdy jednání bude posouzeno jako protiprávní, ačkoliv žádná konkrétní právní povinnost porušena nebude.

PETL kromě subjektivní odpovědnosti za zavinění předpokládá vznik škody na základě absolutní odpovědnosti, tedy bez zavinění. Takovou odpovědností je odpovědnost za abnormálně nebezpečné činnosti a odpovědnost za třetí osoby.

- a) Odpovědnost za abnormálně nebezpečné činnosti – každý kdo vykonává činnost, která vytváří předpověditelné a významné nebezpečí škody i přesto, že je dodržena veškerá řádná péče, je objektivně odpovědný za škodu charakteristickou pro nebezpečí předmětní činnosti a vyplývající z ní.
- b) Odpovědnost za třetí osoby - kdo pečuje o jiného, který je nezletilý nebo duševně nemocný, je zodpovědný za škodu způsobenou touto osobou. Není absolutní odpovědností, ale odpovědná osoba se může odpovědnosti zprostit v případě, že prokáže své jednání v souladu s požadovanou úrovní chování při dohledu.

Za odpovědnost za třetí osoby je považována i odpovědnost za pomocníky jednajícími v rámci úkolu zodpovědné osoby, a to za předpokladu, že pomocník porušil požadovanou úroveň chování.

10.1.4.1. Vyloučení odpovědnosti

PETL předpokládá i možnost vyloučení odpovědnosti a to za předpokladu, že jednatel subjekt jednal ospravedlnitelně, tj. zejména v rámci sebeobrany, krajní nouze, na základě zákonného zmocnění nebo se souhlasem poškozeného, případně při vzniku škody způsobené vyšší mocí. Odpovědnost může být kromě vyloučení také částečně omezena, avšak pouze ve výjimečných případech.

10.2. Aplikace PETL v ČR

Ačkoliv jsou principy PETL nezávazným právním instrumentem a jejich dodržování není právně vymahatelné, stejně jako jimi nejsou soudy při rozhodování vázány, soudy se jimi samozřejmě inspiroují a ve svých rozhodnutích na tyto principy odkazují. Níže pro ilustraci připojuji některé rozhodnutí soudních orgánů ČR prokazující aplikaci PETL v českém právním prostředí.

Nález Ústavního soudu sp. zn. IV.ÚS 2842/10, ze dne 25.05.2011

Ústavní soud již opakovaně uvedl, že na úrovni evropského soukromého práva lze v souvislosti s náhradou nemajetkové újmy odkázat na Principy evropského deliktního práva (Principles of European Tort Law, zkr. PETL), jako nezávazného instrumentu tzv. "soft law", jež byly prezentovány širší právníkové veřejnosti na pravidelné konferenci ve Vídni v roce 2005, a které se snaží zachytit nosné principy evropského deliktního práva v širším rámci. Konkrétně v oddílu 3. odst. 1 a 3 tohoto dokumentu, ve kterém je definována nemajetková škoda, je uvedeno, že: "*Nemajetková škoda může být vymáhána též osobami majícími blízký vztah k poškozenému, který utrpěl smrtelnou nebo velmi vážnou nesmrtelnou újmu. Při stanovení náhrady škody (včetně náhrady škody osobám s blízkým vztahem k zemřelému nebo k vážně zraněnému poškozenému) by měly být pro objektivně podobné újmy přiznávány srovnatelné částky (čl. 10:301)*".

Rozsudek Vrchního soudu v Olomouci sp. zn. 1 Co 2/2010, ze dne 5. 5. 2010

Dvojím hodnocením vzniklé nemajetkové újmy na lidském zdraví (v režimu náhrady škody na zdraví a v řízení o ochranu osobnosti) by docházelo k flagrantnímu porušení obecné právní zásady „non bis in idem“, neboť soudy by v obou řízeních řešily stále stejný skutek

(stejně poškození na zdraví), vyjma materiálních nároků z náhrady škody jako ztráta na výděleku či náklady léčení. Pojmenování obou nároků je nepodstatné, podstatná je totožnost skutku, osob i vznášených nároků na náhradu, byť jsou pojmy „škody“ a „nemajetkové újmy“ zmateny, viz termín „náhrada škody za nemateriální újmu“ užitý Ústavním soudem ve snaze zcela správně propojit obě oblasti navazující na obdobnou myšlenku obsaženou v čl. 2:101 Principů evropského deliktního práva (PETL). Dle těchto doktrinálních principů je škoda majetkovou nebo nemajetkovou újmou zákonem chráněného zájmu s tím, že osobní újmou ospravedlňující ve smyslu čl. 10:103 odst. 1 náhradu nemajetkové škody je dle čl. 10:102 odst. 1 právě újma fyzickému a duševnímu zdraví dosahující míry uznatelné nemoci. V tomto chápání jsou potom nároky vzniklé v režimu náhrady škody na zdraví speciálními nároky ve vztahu k obecným nárokům vzniklým v režimu ochrany osobnosti.

Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 25 Cdo 4228/2007, ze dne 30. 9. 2009

Úmyslné jednání poškozeného směřovalo k odcizení peněz uschovaných v kabelce a k překonání fyzického odporu žalovaného a jeho manželky. Byť tento protiprávní skutek spáchaný poškozeným zřejmě dosáhl intenzity trestného činu, sám o sobě by k poškození jeho vlastního zdraví nevedl a jeho zdraví také přímo nepoškodil. Ve vztahu ke škodlivému následku, o jehož odškodnění se jedná a jímž je poškození jeho zdraví, má jeho skutek význam z toho hlediska, že vyvolal situaci, kdy žalovaný reagoval na jeho útok a za účelem domnělé ochrany svého majetku použil proti němu zbraň, a to mimo rámec nutné obrany. Útok poškozeného, jehož úmyslem bylo odcizit kabelku s penězi, směřoval proti majetku, zatímco následný útok žalovaného směřoval proti životu a zdraví, tedy proti právem chráněnému zájmu vyšší hodnoty. Spoluzavinění poškozeného je právě v tom, že jeho útok vyvolal konfliktní situaci, v níž lze obrannou reakci napadeného předpokládat. Pokud jde o rozsah spoluzavinění poškozeného, i povaha (hodnota) právem chráněného zájmu může být jedním z významných faktorů, které ovlivňují poměr, v jakém se na vzniku škody podílí jednání škůdce a poškozeného, a může tedy ovlivnit i rozsah spoluúčasti poškozeného na vzniku škody. Život, tělesná a duševní integrita, lidská důstojnost a svoboda požívají nejvyšší ochrany (srov. systematické řazení základních práv a svobod v Listině základních práva a svobod; obdobně i Principy evropského deliktního práva v čl. 2:102 PETL).

XI. Nový občanský zákoník, předpokládaný vývoj odškodňování škod na zdraví

11.1. Obecně k novému občanskému zákoníku

Dne 1. 1. 2014 nabývá účinnosti nový Občanský zákoník, který přesně po půl století nahradí dosavadní právní úpravu. Nastávající změna bude velmi radikálním zásahem do civilního práva, když nový právní předpis naprosto odlišně upravuje většinu právních institutů a vrací se k prvorepublikovému pojetí soukromého práva, jehož hlavní charakteristikou je jeho dispozitivnost na základě projevu vůle jednotlivců a přirozenoprávnost. Dalším výrazným charakteristickým rysem je skutečnost, že osnova nového předpisu je jen velmi slabě inspirována evropskými návrhy.⁴³

Nová koncepce civilního práva sjednotí roztržitěnou právní úpravu z mnoha zákonů do jediného kodexu, který pojme neuvěřitelných 3080 paragrafů. Dnem účinnosti nového právního předpisu bude naplněna vůdčí idea přípravných prací - diskontinuita s dosavadním OZ. S ohledem na téma mé práce je třeba upozornit hlavně na koncepční změny týkající se náhrady škody, když do popředí se dostává náhrada škody uvedením do původního stavu oproti finanční náhradě a také opuštění tzv. tabulkového systému pro stanovení výše škody na zdraví.

Vzhledem k tomu, že zákon bude účinný až od počátku roku 2014, je velmi předčasné jakékoli jeho hodnocení, neboť teprve praxe ukáže, jak se s novým textem jednotlivé právnické profese sžijí, jak složitý bude přechod z aplikace jednoho právního předpisu k druhému a jakým způsobem zákon zasáhne do běžného života každého člověka. Na druhou stranu si již dnes troufám říci, že přerod to nebude bezbolestný pro nikoho, zejména právě pro advokáty, soudce a právníky, kteří zákon 40/1964 Sb. dnes každodenně aplikují.

Vzhledem k zaměření této práce nepovažuji za vhodné ani nutné nový občanský zákoník č. 89/2012 Sb. detailně rozebírat z hlediska koncepce celého zákona a jeho členění. Pozornost věnuji ustanovením týkajícím se odpovědnosti za škodu (újmu) a její náhradu,

---

⁴³ Pelikánová, I., Odpovědnost za škodu – trendy a otázky, malý náhled do osnovy nového občanského zákoníku. Bulletin advokacie, 2011, č. 3

zejména nové koncepci odškodňování újmy na zdraví, když současně není možné vynechat základní zásady obsažené v § 1-14 nového OZ a ustanovení společná, přechodná a závěrečná.

11.1.1. Systematika

V obecné části nového OZ jsou obsaženy základní zásady, které se promítají celým kodexem. Mezi tyto zásady patří zejména ochrana života, zdraví, svobody, důstojnosti, cti a vlastnictví a kromě těchto obecná část obsahuje ustanovení týkající se osob, zastoupení, věcí a právních skutečností.

Následuje část zabývající se rodinným právem, která zahrnuje dnešní zákon o rodině a všechny majetkové vztahy mezi manžely.

Systematicky pak navazuje text týkající se majetkových práv absolutních – věcná práva a dědické právo, na které navazuje část vztahující se k majetkovým právům relativním – smluvní právo a závazky z deliktů.

Na závěr celého textu pak nalezneme ustanovení společná, přechodná a závěrečná, a to v § 3028 a následující.

Rozsah, obsah i celá systematika zákona, doznala zásadních změn, se kterými, domnívám se, se bude odborná veřejnost velmi složitě a zdlouhavě seznamovat, neboť dosud platná právní úprava byla po léta aplikačně zažitá a její nedostatky byly potlačeny výkladem Nejvyššího či Ústavního soudu. Příznivci však upozorňují na to, že nová právní úprava je přehlednější, systematičtější, srozumitelnější, názornější, ne přehnaně kazuistická a také zaplňuje mezery, které původní OZ obsahoval.

11.1.2. Obecná část

Ačkoli se tato práce bude dotýkat nové právní úpravy obsažené v novém OZ pouze okrajově (zejména problematiky odpovědnosti za škodu), považuji za nezbytné alespoň částečně obsáhnout i základní zásady v něm obsažené, neboť jak již z jejich označení plyne, jedná se o principy, které celý předpis ovládají.

Základním principem nového OZ je striktní oddělení práva soukromého a práva veřejného, když uplatňování práva soukromého je nezávislé na právu veřejném a jeho uplatňování. S tím souvisí také již výše vzpomínaná dispozitivnost, na kterou je kladen velký důraz - kogentní ustanovení jsou spíše výjimečná. Zákon výslovně říká, že je možné odchýlit se od zákonné dikce, jestliže se tím neporuší výslovný zákonný zákaz, dobré mravy, veřejný pořádek, práva týkající se postavení osob nebo právo na ochranu osobnosti.

Pro celý kodex je velmi významné ust. § 2 obsahující pravidlo o výkladu následujícího textu, jehož východiskem je teleologický výklad. Proto je nutno ustanovení zákona vykládat takovým způsobem, který plyne z vlastního smyslu slov v jejich vzájemné souvislosti a z jasného úmyslu zákonodárce, nesmí dojít k přednosti slovního vyjádření textu proti jeho smyslu a účelu. Nadto je třeba podotknout, že výklad musí být vždy v souladu s ústavním pořádkem a s hodnotami, které jsou tímto chráněny.

Zákon soukromé právo výslovně opírá o demonstrativní výčet soukromoprávních zásad, který neomezeně rozšiřuje na obecně uznávané zásady spravedlnosti a práva.

V § 4 nového OZ je dle mého názoru zřejmá inspirace principy PETL a také zřejmá snaha o to, aby předpis sloužil každému běžnému člověku. V běžném mezilidském styku je proto možné důvodně předpokládat a očekávat, že každá osoba má rozum průměrného člověka a schopnost tento přiměřeně používat. Odlišná je potom situace u člověka, který veřejnou učinil nějakou svou odbornou znalostí či schopností. U takové osoby lze potom důvodně předpokládat, že jedná v rámci této své odbornosti a pokud nikoliv, jde to k její tíži. Tato ustanovení tak poskytují ochranu jednotlivce, ale i ochranu dalších třetích osob. Význam této dikce spočívá pak především v tom, že zákon obsahuje mnoho skutkových podstat, které činí právní závěr na základě úsudku jednotlivých osob.

Zákon samozřejmě poskytuje obvyklou ochranu dobré víry (má se za to, že kdo jednal, jednal poctivě a v dobré víře), obsahuje požadavek dobrých mravů (každý má jednat poctivě a nesmí těžit z vlastního protiprávního jednání) a diskvalifikuje zjevné zneužití práva, které v dosavadní právní úpravě chybělo.

Co se výkladu jednotlivých ustanovení týká, kromě základních zásad, které jej podmiňují je nutné v případě absence výslovného právního pravidla postupovat analogicky, tedy použije se ustanovení, které se týká právního příkladu co do obsahu a účelu posuzovaného případu nejbližšího. Výkladem je nutno učinit zadosť základnímu požadavku

zákona a tedy tomu, aby se výkladem dospělo k dobrému uspořádání práv a povinností, které bude odpovídat ustálené rozhodovací praxi.

11.2. Odpovědnost za škodu

Termín „odpovědnost“ se s účinností nového OZ stane v souvislosti s klasickou škodou de facto archaismem, neboť samotný tento pojem zákon v oblasti úpravy odpovědnostních závazků odmítá, když se tento termín v novém OZ vyskytuje v některých ustanoveních, např. rodičovská odpovědnost, nikoli však v rámci úpravy odpovědnostních závazků, kde se autoři omezují na termíny „závazky z deliktů“, „náhrada majetkové a nemajetkové újmy“ a „povinnost nahradit škodu“. ⁴⁴ Hovoří – li tak nový zákon o škodě, vyjadřuje ji pojmem „újma“

Hned v úvodu ustanovení týkajících se závazků z deliktů, § 2894 a následující, je definována škoda, která je základním předpokladem vzniku odpovědnosti za ni, a je následkem deliktu, z něhož vzniká závazek tomu, kdo jej způsobí či se na něm podílí.⁴⁵ Je tedy samozřejmě zachována klasická koncepce odpovědnosti za škodu a její předpoklady, tedy jednání (protiprávní, v rozporu s dobrými mravy), vznik škody (újmy) a příčinná souvislost mezi vzniklou újmou a jednáním škůdce.

11.2.1. Systematika - závazky z deliktů

Hlava III. nového OZ týkající se závazků z deliktu nejprve tedy definuje újmu jako takovou, následuje úprava jednání účastníků odpovědnostního vztahu, povinnosti prevenčního charakteru, které jdou k tíži každého jednotlivce a následně samotná charakteristika jednání, které je způsobilé způsobit škodu a zvláštní případy odpovědnosti za škodu. Tato koncepce není zcela novou oproti původnímu OZ, když § 415 OZ obsahuje generální prevenční povinnost, následuje definice obecné odpovědnosti za škodu, za kterou jsou upraveny zvláštní případy odpovědnosti za škodu. Nová právní úprava však některá ustanovení nahrazuje

---

⁴⁴ Pelikánová, I., Odpovědnost za škodu – trendy a otázky, malý náhled do osnovy nového občanského zákoníku. Bulletin advokacie, 2011, č. 3

⁴⁵ ASPI – Náhrada škody – závazky z deliktů

novými, jejichž úprava dosud chyběla, případně vypouští ta, která jsou řazena nesystematicky.⁴⁵

Nejprve se stručně pokusím shrnout nejviditelnější změny, které odpovědnostní vztahy s novou úpravou doznají, a následně se zaměřím na dílčí problematiku odškodnění újmy vzniklé na zdraví člověka.

11.3. Odpovědnost za škodu – obecně

11.3.1. Základní ustanovení

Jak již bylo uvedeno výše, je nový OZ založen na klasickém principu vzniku odpovědnosti za škodu, která vyžaduje porušení právní povinnosti, vznik škody, příčinnou souvislost mezi protiprávním jednáním a vznikem škody a zavinění. Nový OZ pak doplňuje, že povinnost k náhradě škody může vzniknout i bez ohledu na zavinění a zakládá tak ve zvláštních případech existenci objektivní odpovědnosti za vzniklou škodu.

Na rozdíl od současné úpravy je součástí nového zákona také tzv. varování před nebezpečím. Tak může být posouzeno oznámení o vyloučení nebo omezení odpovědnosti za škodu, ke kterému se sice nepřihlíží, ale které je způsobilé k přesunutí odpovědnosti za náhradu škody i na toho, kdo nedbal poskytnutému varování.⁴⁶

Současný OZ také neobsahuje možnost účastníků závazků vyloučit nebo omezit povinnost k náhradě újmy. Jedná se tedy o smluvní omezení či vyloučení vzniku sekundární právní povinnosti, která má však své limity a nelze účinně omezit či vyloučit povinnost k náhradě újmy, která byla způsobena na přirozených právech člověka, způsobena úmyslně nebo z hrubé nedbalosti či slabší straně, když v takových případech se nelze práva na náhradu ani platně vzdát.

---

⁴⁶ ASPI – Náhrada škody – závazky z deliktů

11.3.2. Prevenční povinnost

Oproti dosavadní úpravě obsahuje nový OZ tzv. prevenční povinnosti nikoli na tak výsostně privilegovaném místě a také nikoliv v takovém rozsahu. Návaznost ustanovení o povinnosti jednat preventivně navazuje na úpravu týkající se různého možného chování jedinců, což lze považovat za systematické. Na druhou stranu dosavadní právní úprava, která prevenční povinnost upravovala před ustanovením týkajícími se náhrady škody, byla nepřehlédnutelná a nikoho nenechala na pochybách, že se jedná o významné ustanovení, když chování v jeho rozporu je samo způsobilé založit vznik odpovědnosti za škodu.

Nová úprava omezuje prevenční povinnost na sféru pouze soukromého práva, kdy každý je povinen počínat si tak, aby nedošlo k nedůvodné újmě na svobodě, životě či zdraví vlastního nebo jiného. Z povinnosti preventivního chování tak vylučuje ochranu přírody a životního prostředí a to z důvodu toho, že tyto hodnoty jsou chráněny předpisy veřejného práva.

Dle mého názoru potom nesprávně výslovně neupravuje povinnost chovat se tak, aby nebylo zasahováno do majetkové sféry jednotlivců, když nelze usuzovat, že tato by byla chráněna předpisy veřejného práva. Až následná soudní praxe tedy ukáže, jak soudní moc s porušením prevenční povinnosti naloží a zda bude mít toto ustanovení opět výsostné postavení generální prevenční klauzule.

Nově je tak preventivní povinnost směřována k újmě, která je „nedůvodná“, je omezena na lidskou svobodu, život a zdraví a je ohraničena okolnostmi případu či zvyklostmi soukromého života.

Dále jsou definovány osoby, které mají povinnost zakročit na ochranu jiného, když se jedná o osoby, které mají určitý vztah k dané situaci či mají danou schopnost či možnost na ochranu jiného zasáhnout.

11.3.3. Náhoda, nutná obrana, krajní nouze

Nově je v OZ upravena také odpovědnost za náhodu, která svědčí subjektu, který dal ze své viny k náhodě podnět, jedná se tedy o odpovědnost subjektivní.

Nutná obrana a krajní nouze jsou pak v OZ upraveny způsobem, který odpovídá klasické trestně právní úpravě těchto institutů.

11.3.4. Povinnost nahradit škodu

Zákon diverzifikuje civilní delikt zejména na delikt, který vznikl porušením zákona či porušením smluvní povinnosti, když tato dualita civilního deliktu navazuje na historické rozdělení civilního deliktu na odpovědnost kontraktní a deliktní, jak deklaruje i důvodová zpráva k novému OZ.⁴⁷ Taková koncepce je obsažena ve většině evropských civilních kodexů, a proto ji lze vítat. Na druhou stranu dvojitá úprava civilního deliktu vyžaduje i zásah do úpravy smluvního práva, která v případě nového OZ absentuje.⁴⁷

Rozdíl mezi smluvní a mimosmluvní povinností k náhradě škody spočívá zejména v tom, že pro vznik povinnosti nahradit škodu vzniklou porušením smlouvy se nevyžaduje zavinění a naopak, při porušení zákonné povinnosti se zavinění vyžaduje, když požadavek na zavinění je přímou podmínkou vzniku povinnosti nahradit škodu, nikoli až exkulpačním důvodem.⁴⁸

Při porušení zákona je tak stanovena vyvratitelná domněnka, že škoda byla zaviněna z nedbalosti, když toto jednání škůdce je definováno jako jednání v rozporu s tím, jak lze od osoby průměrných vlastností v soukromém styku důvodně očekávat.

V případě porušení smluvní povinnosti je zákonem daná možnost, aby se škůdce své odpovědnosti zprostil, a to za předpokladu, že prokáže, že mu ve splnění jeho smluvní povinnosti zabránila mimořádná nepředvídatelná a nepřekonatelná překážka vzniklá nezávisle na jeho vůli.

Další možnou příčinou vzniku sekundární právní povinnosti kromě výše zmíněného porušení zákona a porušení smluvní povinnosti je porušení dobrých mravů, jestliže se jednalo o jejich úmyslné porušení.

---

⁴⁷ Pelikánová, I., Odpovědnost za škodu – trendy a otázky, malý náhled do osnovy nového občanského zákoníku. Bulletin advokacie, 2011, č. 3

⁴⁸ ASPI – Důvodová zpráva k novému OZ

Nový OZ shodně s původní úpravou obsahuje ustanovení týkající se odpovědnosti za škodu způsobenou osobou jednajícím za jiného a spoluzaviněním více osob za vzniklou škodu. Jestliže nelze při účastní více osob na vzniklé škodě určit účast jednotlivých osob, přihlédne se k míře pravděpodobnosti. Nechybí ani ustanovení týkající se odpovědnosti poškozeného za vzniklou škodu.

11.4. Odpovědnost za škodu – zvláštní ustanovení

Stejně jako dosud platný OZ, i nová úprava obsahuje jednotlivé skutkové podstaty odpovědnosti za škodu, mění však jejich systematiku.

Na prvním místě nalezneme škodu způsobenou osobami, které nemůžou posoudit následky svého jednání, když jejich jednání je nutné posoudit vždy samostatně a rozhodnout, zda taková osoba byla v daný okamžik způsobilá ovládnout své jednání a posoudit jeho následky. Poškozený má v takovém případě nárok na náhradu, jestliže je to spravedlivé se zřetelem k majetkovým poměrům obou subjektů, tj. škůdce i poškozeného. Je zde tak zřejmý záměr zákonodárce nepoškozovat škůdce s ohledem na jeho poměry a s ohledem na poměry na straně poškozeného. Obdobně jako dnes platí i zásada, že spolu se škůdcem nahradí škodu i ten, kdo nad ním zanedbal dohled a jestliže škůdce není k náhradě povinen, nahradí škodu výlučně ten, kdo dohled zanedbal.

Vzniklou škodu je povinen nahradit i ten, kdo se uvedl vlastní vinou do stavu, ve kterém není schopen ovládnout své jednání a společně s ním ti, kteří jej do takového stavu uvedli.

Nová skutková podstata upravuje odpovědnost za škodu osoby s nebezpečnými vlastnostmi, která se vztahuje k tomu, kdo umožní bez náležitého opatření osobě s nebezpečnými vlastnostmi škodu způsobit. Taková osoba je povinna k náhradě škody společně a nerozdílně s osobou, která škodu přímo způsobila.

Shodně je upravena také odpovědnost za škodu vzniklou provozní činností a provozem zvláště nebezpečným.

Jako speciální skutková podstata je upravena odpovědnost za škodu na movité věci, když se domnívám, že tuto úpravu lze hodnotit jako nadbytečnou. Důvodová zpráva ji

navrhuje začlenit do textu zákona s odkazem na vládní návrh OZ z roku 1937, když toto ustanovení věcně neodůvodňuje.

11.4.1. Škoda způsobená provozem dopravních prostředků

Ponechána zůstává i speciální úprava škody vzniklé z provozu dopravních prostředků, když na rozdíl od §427 OZ nespécifikuje, co je takovou dopravou, resp. specifikuje dopravní prostředek na takový, který není poháněn lidskou silou.⁴⁹ Nová právní úprava tedy dopadá i na provozovatele vozidel a plavidel, které nejsou poháněny lidskou silou, když není důvod rozlišovat jinou míru povinností provozovatele vozidla nebo plavidla motorového a bezmotorového. Stejně tak není důvod stanovovat různý rozsah povinností provozovatelů motorového vozidla v případech, kde je tlačeno lidmi nebo když jede vlastní vahou z kopce a provozovatelů bezmotorového vozidla ve stejných situacích. Nová úprava proto klade důraz na zvláštní povahu provozu než na samotnou povahu dopravního prostředku.⁵⁰ Při nové úpravě tohoto druhu odpovědnosti za škodu se brala v úvahu i úprava zákona 168/1999Sb., ve kterém je za vozidlo považováno i vozidlo bezmotorové, které není taženo nebo tlačeno pěší osobou a pro účely náhrady škody se rozlišují vozidla a plavidla poháněná lidskou silou a ta, která lidskou silou poháněna nejsou. Zákon zamýšlí nechat prostor aplikační praxi pro posouzení, kdy je lidská síla pro provoz vozidla nebo plavidla rozhodující.⁵⁰

11.4.2. Škoda způsobená zvířetem

Nově zákon výslovně zakotvuje odpovědnost za škodu způsobenou zvířetem, neboť každodenní realita ukázala potřebu takové výslovné úpravy. K této potřebě přispělo množství škod, která domácí zvířata způsobují a také soudobá obliba vlastnit bojová plemena psů.

Je stanoveno jasné pravidlo, že bez ohledu na okolnosti vzniku škody tuto nahradí vlastník zvířete, které ji způsobilo, společně a nerozdílně s ním osoba, které bylo zvíře

---

⁴⁹ ASPI – Důvodová zpráva k novému OZ

⁵⁰ ASPI – Důvodová zpráva k novému OZ

svěřeno či ho jinak používá. Odpovědnosti za škodu se lze zprostit, jestliže nebyla zanedbána potřebná pečlivost při dozoru nad zvířetem.

11.4.3. Škoda způsobená věcí

Dosavadní právní úprava obsahuje pouze ustanovení týkající se škody, která vznikne okolnostmi, které mají původ v povaze přístroje nebo jiné věci, které je použito při plnění závazku. Jedná se o velmi přísnou objektivní odpovědnost, které se nelze zprostit, a která v podstatě znamená vznik odpovědnosti založené na náhodě. Jestliže je např. charakteristickým znakem nějakého lékařského přístroje to, že při jeho použití v některých případech nastane poškození nějaké tělesné funkce, a to bez ohledu na další okolnosti, a v jiných případech za stejných okolností nikoliv, je vznik odpovědnosti pouze otázkou náhody. Toto ustanovení znamená nedůvodnou zátěž pro subjekty, které nemusí porušit žádnou právní povinnost, a které naopak jednají podle zásad své profese (*lege artis*).

Z výše uvedeného důvodu považuji změnu tohoto institutu v novém OZ za jednu z nejvýznamnějších, když nově není pro vznik odpovědnosti za škodu rozhodující povaha přístroje, ale jeho vada. Toto ustanovení je dle mého názoru nezbytné, když není možné fakticky trestat za povahu věci, kterou nelze žádným způsobem ovlivnit. Oproti tomu vada přístroje je vlastnost, kterou lze ovlivnit, resp. lze zajistit, aby taková vada nevznikla.

11.4.4. Škoda způsobená vadou výrobku

Odpovědnost za škodu způsobenou vadou výrobku jde logicky za osobou, která daný výrobek nebo jeho součást vyrobila, vytěžila, vypěstovala nebo jinak získala. Taková škoda, pokud je způsobená na věci, se hradí pouze v částce převyšující 500 EUR. Odpovědnosti je možné se zprostit, jestliže se prokáže, že škodu zavinil poškozený nebo ten, za jehož čin poškozený odpovídá. Tímto ustanovením je fakticky převzatu úprava zákona o odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku, když výrobkem se rozumí např. i elektřina, neboť jde o ovladatelnou přírodní sílu, která je movitou věcí.⁵¹

---

⁵¹ Důvodová zpráva OZ

11.4.5. Škoda na převzaté, odložené či vnesené věci; škoda způsobená informací nebo radou

Právní úprava škody vzniklé na převzatých, odložených a vnesených věcech zůstává v novém předpisu prakticky shodná s dosavadní úpravou, a to včetně terminologie a lhůt.

Naopak novou je speciální úprava odborníků či expertů. Jestliže osoba vystupuje v nějaké sféře jako odborník, nahradí škodu, která vznikla v důsledku jeho neúplné nebo nesprávné informace nebo škodlivé rady, které byly poskytnuty za odměnu. Hradí se také škoda, která byla způsobena špatnou informací či radou, pokud byla poskytnuta vědomě špatně.

11.5. Způsob a rozsah náhrady škody – obecně

Úprava způsobu poskytování náhrady škody s sebou s novým právním předpisem přináší významnou koncepční změnu, když se opouští primární zásada relutární restituce a hlavním způsobem, jak škodu nahradit, se napříště stává náhrada uvedením do původního stavu. Teprve za předpokladu, že uvedení do původního stavu není možné, přichází na řadu náhrada škody v penězích. Prim hraje náhrada škody v penězích také tehdy, žádá-li to poškozený. Je-li tedy naturální restituce možná, nebude soud zkoumat, zda je způsob náhrady škody obvyklý či účelný, ale způsob bude záviset výlučně na vůli poškozeného. Tento princip je pak zachován i v případě nemajetkové újmy.⁵²

Zákon upravuje i moderační právo soudu, který má z důvodu zvláštního zřetele hodných náhradu škody přiměřeně snížit, s výjimkou škody, která byla způsobena úmyslně.

Jestliže nelze výši vzniklé škody, resp. výši náhrady škody přesně určit, určí ji soud podle spravedlivého uvážení jednotlivých okolností případu. Již tedy při určování základního rozsahu výše náhrady škody zákon odkazuje na uvážení soudu a na imaginární pojem spravedlivého uvážení. Je zřejmé, že rozhodování soudu dospěje k závěru, že toto spravedlivé uvážení musí být přiměřené a tedy odpovídat principu proporcionality.

---

⁵² Důvodová zpráva k OZ

Zákon výslovně speciálně upravuje výši náhrady škody při újmě na přirozených právech, když poškozenému v takovém případě náleží jak náhrada škody, tak i náhrada nemajetkové újmy. Při ublížení na zdraví pak přichází v úvahu s odkazem na stávající OZ peněžitá náhrada za vytrpěnou bolest a případné ztížení společenského uplatnění. Dále bude náhrada škody poskytována v následujících formách – náhrada za vynaložené náklady spojené s péčí o zdraví poškozeného, peněžité dávky v podobě náhrady za ztrátu na výdělku po dobu a po skončení pracovní neschopnosti, náhrada za ztrátu na důchodu. Poskytnuta může být také náhrada nákladů na výživu pozůstalých.

Náhrada nemajetkové újmy pak přichází v úvahu za situace, jestliže to odůvodňují zvláštní okolnosti, za nich ke škodě došlo, a to osobám, které způsobenou újmu pocítují jako osobní neštěstí, které nelze jinak odčinit. Umístění ustanovení týkajících se nemajetkové újmy vykazuje oproti stávající úpravě systematičnost, a tím se stává přehlednější. Je tak spojena náhrada škody s náhradou nemajetkové újmy.

11.6. Způsob a rozsah náhrady škody na zdraví

V oblasti odškodňování poškození zdraví nastane účinností nového občanského zákoníku radikální změna, když účinnosti pozbyde vyhláška stanovující způsob ohodnocení vzniklé bolesti a ztížení společenského uplatnění. V aplikační praxi tak nastane zmatek, který bude zprvu potlačován postupem per analogiam s dosavadní právní úpravou, resp. s dosavadní judikaturou.

Jak jsem již konstatovala v předchozích částech mé práce, vzedme tato úprava vlnu vášní na obou pomyslných stranách barikády, tedy na straně škůdců i poškozených, když se nedomnívám, že výsledek a následný ustálený postup přinese pro poškozené tolik vyžadované zvýšení finančního odškodnění.

Škůdce je ve smyslu nové úpravy povinen odčinit újmu na zdraví peněžitou náhradou, která bude plně vyvažovat vytrpěnou bolest a další nemajetkovou újmu, včetně ztížení společenského uplatnění. Jestliže nebude možné stanovit výši takové náhrady, stanoví se podle zásad slušnosti.

Zákon tedy kromě tzv. tabulkové vyhlášky ruší i pevně stanovené sazby poskytované náhrady pozůstalým při smrti blízkého člověka. V tomto případě považuji zrušení fixních

částek za vhodné, když souhlasím s kritiky – je zřejmé, že není možné poskytnout odškodnění ve stejné výši manželce/manželovi a dětem v případě ideálně fungující rodiny a manželce/manželovi a dětem za předpokladu, že manželé spolu mnoho let nežijí, děti se s rodiči nestýkají a rodina obecně neplní svou funkci. V tomto a obdobných případech si také dokáží představit postup soudu a skutečnosti, na základě kterých bude o výši odškodnění rozhodovat. Pouze čas ukáže, jak vysoké částky judikatura posléze uzná a jaké budou v tomto ohledu stanoveny limity.

V oblasti výše odškodnění bolesti a ZSU bude pozice soudu mnohem složitější, když soud bude rozhodovat o odborných otázkách, ke kterým bude potřebovat odborné znalosti a tedy znalecké posudky. Znalecké posudky však již nebudou své závěry opírat o taxativní předpis stanovující pro konkrétní poškození konkrétní odškodnění, ale soud bude muset na základě odborného posouzení rozhodnout o právní otázce, jaká je výše náhrady škody podle zásad slušnosti.

Domnívám se, že v tomto ohledu nepřinese zrušení vyhlášky kýžený efekt, ba naopak. Pokud za účinnosti vyhlášky bylo minimálně v 50 % případů možné mezi škůdcem a poškozeným výši náhrady škody stanovit mimosoudně na základě znaleckého (lékařského) posudku, který výši odškodnění stanovil pomocí bodového ohodnocení, lze předpokládat, že minimálně na počátku řešení škodních události podle nového OZ nebudou mít účastníci na mimosoudním řešení žádný zájem. Následovat tedy bude mnohem větší zatížení soudů, které budou rozhodovat o základním odškodnění vzniklé újmy. Je zřejmé, že rozhodování bude založeno opět na závěrech znaleckého posudku, když nelze vyloučit, že znalecké posudky budou své závěry podpůrně doplňovat o odkazy na původní vyhlášku a na bodové ohodnocení a vzniklou škodu a její rozsah budou tímto způsobem vyjadřovat. Následovat může také situace, kdy soud nebude chtít o výši nároku rozhodnout, a tak bude chybně znalcům zadávat i posouzení rozsahu vzniklé škody a jeho finanční hodnotu.

Argumenty pro zrušení vyhlášky spočívají na tvrzení, že žádný právní předpis nemůže stanovit, jak má soud rozhodnout v tak osobních záležitostech, jako jsou bolest a další důsledky škody na zdraví. Odpůrci nové úpravy pak vytýkají návrhu to, že povede k právní nejistotě a horší vymahatelnosti práva, když se obávají i nevyzrálости českého právního prostředí, které by se mělo při rozhodování řídit výlučně zásadou slušnosti.⁵³ Na obranu

---

⁵³ Náhrada nemajetkové újmy v PETL a v návrhu občanského zákoníku – JUDr. Michal Vlasák, Jurisprudence 2009/4

vyhlášky je také nutno dodat, že rozhodnutím Ústavního soudu ČR byla konstatována její ústavnost.

Kritici tabulkového systému očekávají pravděpodobně radikální navýšení výše poskytovaných náhrad, které dle mého názoru očekávat nelze. Již dnes má soud jednoduchý prostředek k tomu, aby byla poskytnuta náhrada škody v podstatě v neomezené výši a to prostřednictvím § 7 odst. 3 vyhlášky. Jestliže soudy při stanovení výše náhrad nepřiznávají astronomické částky v desítkách milionů, nelze příčinu shledávat v tom, že je soud při svém rozhodování limitován. Soud je limitován maximálně přiměřeností vzniklé újmy a výše přiznané náhrady a nelze očekávat, že zrušením vyhlášky dojde jako mávnutím kouzelného proutku k radikálnímu navýšení poskytovaných částek.

Ačkoli se tedy zejména advokáti poškozených domnívají, že zrušením vyhlášky dojde k lepšímu postavení jejich klientů, je nutno konstatovat, že žádné radikální změny nelze očekávat. Nutno také zmínit, že vyhláška aplikující bodové ohodnocení poškozenému zaručovala vždy alespoň minimální výši odškodnění ve smyslu vyhlášky, což jejím zrušením zaniká. Poškozený tak do budoucna nebude mít garantováno ani minimální odškodnění, když toto bude záviset pouze na úvaze soudu a slušnosti. Stejně jako dnes musí princip proporcionality svědčit nejen poškozenému, ale i škůdci, pro kterého nesmí být náhrada škody likvidační, i zásada slušnosti musí svědčit oběma účastníkům.

Domnívám se proto, že zrušení tzv. bodové vyhlášky není v právním řádu ČR změnou, kterou by bylo možné považovat za pozitivní, když přinese více zmatků než užítku a výsledný efekt nebude nikterak znatelný. Viditelná změna bude dle mého názoru patrná pouze v tom, že pro soudy vznikne nová rozsáhlá agenda a poškození budou na odškodnění čekat mnohem déle, neboť minimálně zpočátku bude mimosoudní jednání o výši náhrady vyloučeno.

Mnohem efektivnější by se zdálo pouhé navýšení hodnoty bodu při zachování stávajícího principu odškodňování pomocí lékařských posudků, když je pravdou, že v současnosti je hodnota bodu ve výši 120,- Kč s ohledem na ekonomickou situaci již nevyhovující. I za předpokladu, že by se hodnota bodu nezvýšila, bych však stávající úpravu považovala za dostačující, když prostřednictvím mimořádného navýšení odškodnění bolesti a ZSU může soud stanovit přiměřenou výši odškodnění. Nebrání tomu ani judikatura NS ČR, která již dávno opustila pohled na mimořádnost jako na skutečnost, která svědčí pouze nepatrnému zlomku osob.

11.7. Účinnost nového OZ

Zákon byl ve Sbírce zákonů vyhlášen 22. března 2012 s tím, že jeho účinnost nastane 1. 1. 2014. Za předpokladu, že účinnost již nebude odložena, lze s tímto datem očekávat významné změny týkající se civilního práva, ale i civilního procesu, když soudy budou rozhodovat na základě principiálně zcela nového právního předpisu.

Je však třeba konstatovat, že změna by neměla být lavinová, neboť ve smyslu ust. § 3028 nového OZ se budou novým zákonem řídit práva a povinnosti vzniklé ode dne jeho účinnosti. Znamená to tedy, že nikoli automaticky 1. 1. 2014 soudy zaklapnou zákon 40/1964Sb. a otevrou zákon nový, ale v každém individuálním případě budou nuceni zkoumat, kdy vznikla práva a povinnosti, o kterých bude rozhodováno.

Stejně koncipují přechodná ustanovení nového OZ i právo na náhradu škody, která vznikla porušením povinnosti stanovené právními předpisy přede dnem 1. 1. 2014, když ust. § 3079 odkazuje na aplikaci dosavadních předpisů. Jestliže však soud do dne nabytí účinnosti nového OZ nerozhodl o náhradě škody vzniklé přede dnem nabytí účinnosti nového OZ, může poškozený požadovat, existují-li pro to důvody zvláštního zřetele hodné, aby soud přiznal poškozenému i náhradu nemajetkové újmy podle nového zákona.

Dle mého názoru lze tak očekávat, že poškození budou tento postup ve smyslu přechodného ustanovení § 3079 odst. 2 prosazovat a víceméně automaticky požadovat zároveň s náhradou škody i náhradu nemajetkové újmy na základě shodného skutkového tvrzení, když nový zákon tento postup oproti původní úpravě umožňuje.

XII. Závěr

Smyslem mé práce bylo učinit podrobný exkurz do problematiky odpovědnosti za škodu a její náhrady, s důrazem na škodu na zdraví a odškodnění bolesti a ztížení společenského uplatnění. Vzhledem k výrazné vyhraněnosti daného předmětu jsem však považovala za nutné téma zpracovat v širším rámci v souladu s principem od obecného ke konkrétnímu. Nad rámec této koncepce jsem téma doplnila o související problematiku procesního charakteru, která je při hmotně právním prokazování nároku velmi významná a součástí mé práce je tak také exkurz do procesu dokazování.

Teoretický výklad jsem doplnila o platnou judikaturu NS ČR související s náhradou škody na zdraví a zejména s mimořádným navýšením odškodnění a také o několik zajímavých příkladů z vlastní praxe.

Jelikož je v současnosti celá problematika náhrady škody na zdraví a odškodňování bolesti a ZSU založena na aplikaci vyhlášky 440/2001 Sb., nutné bylo zmínit se také o návrhu Obvodního soudu pro Prahu 1, který směřoval k Ústavnímu soudu a jehož cílem bylo, aby ÚS zrušil ust. OZ, které odkazuje na přímou aplikaci této vyhlášky.

Vzhledem k evropskému prostoru, ve kterém se nacházíme, a to nejen ve smyslu lokálním, ale i ve smyslu existence právních předpisů Evropské unie, je součástí mé práce i krátký pohled do tzv. PETL, Principů evropského deliktního práva, která již v současné době ovlivňují rozhodování soudů všech stupňů, a to i přesto, že se nejedná o právně závazný a vymahatelný právní předpis. Jeho vlivem je však poznamenána i právní úprava deliktního závazkového práva nového OZ.

Vzhledem k blížící se účinnosti nového občanského zákoníku, nelze si představit, že bych jeho základní koncepci ve své práci nezmínila, stejně jako si nelze představit, že bych vynechala exkurz do nové úpravy odpovědnostních vztahů. Nový OZ umožňuje poškozenému domáhat v případě újmy na přirozených právech člověka zároveň náhrady škody a nemajetkové újmy. Z tohoto důvodu je součástí mé práce i náhled do aktuálního vztahu mezi těmito dvěma nároky ve smyslu platného občanského zákoníku.

Na závěr si dovoluji připomenout základní teze, které jsou pro výše uvedenou problematiku zásadní.

Odpovědnost za škodu na zdraví se řídí stejnými principy jako obecná odpovědnost za škodu. K jejímu vzniku je potřeba současné splnění několika základních předpokladů. Jedná se o protiprávní jednání, vznik škody, příčinnou souvislost mezi protiprávním jednáním a vznikem škody a v některých případech také zavinění. Jedná-li se o objektivní odpovědnost za škodu, není zavinění nutným předpokladem pro její vznik a naopak, jedná-li se o subjektivní odpovědnost, zavinění nutným předpokladem je. Se vznikem odpovědnosti za škodu jde ruku v ruce vznik povinnosti způsobenou škodu nahradit, vzniká tak sekundární právní povinnost. Nutno konstatovat významnost generální prevenční klauzule § 415 OZ, jejíž porušení je samo způsobitelné založit povinnost k náhradě škody. Nutno také doplnit, že i za předpokladu existence objektivní odpovědnosti zákon umožňuje, aby se odpovědný subjekt své odpovědnosti zprostil, zpravidla za předpokladu, že prokáže, že neporušil žádnou svou zákonem stanovenou povinnost.

V lidském životě nastávají i situace, kdy odpovědnost za škodu netíží pouze škůdce, který porušil právní povinnost, ale tíží toliko i samotného poškozeného, pokud se i tento dopustil porušení právní povinnosti, která při vzniku škody spolupůsobila. Za těchto okolností dochází ke vzniku spoluzavinění poškozeného na vzniku škody, což v praxi znamená, že škůdce je povinen k náhradě škody pouze v rozsahu svého vlastního protiprávního jednání a důsledky protiprávního jednání poškozeného si tento nese sám. Při rozhodování o výši spoluzavinění poškozeného je nutné porovnat podíl jeho protiprávního jednání a protiprávního jednání škůdce na vzniklé škodě a také porovnat význam porušených právních předpisů v hierarchii právem chráněných zájmů. Není tedy zcela vyloučena ani situace, kdy poškozený svým protiprávním jednáním zcela zavinil vznik škody a původní škůdce, resp. původně odpovědný subjekt, se své odpovědnosti zcela zproští.

Co se týká povinnosti nahradit způsobenou škodu na zdraví, přichází na řadu několik dílčích nároků poškozeného. Jedná se zejména o nárok na odškodnění bolesti a ztížení společenského uplatnění, jejichž odškodňování bylo hlavním tématem mé práce. Dále jde o nárok na náhradu za ztrátu na výdělku po dobu a po skončení pracovní neschopnosti, náhradu za důchod a náhradu účelně vynaložených nákladů spojených s léčením. Náhrada za bolest a ztížení společenského uplatnění je poskytována na základě lékařského posudku, který pomocí vyhlášky č. 440/2001 Sb. stanoví rozsah poškození, a to prostřednictvím tzv. bodového ohodnocení vzniklé újmy. Vyhláška č. 440/2001 Sb. ve svých přílohách obsahuje seznam položek, jejichž odškodnění v případě škody na zdraví přichází v úvahu.

Nárok na odškodnění bolesti a ZSU vzniká dle ustálené judikatury nikoli okamžikem vzniku škody, tedy úrazem samotným, ale až okamžikem tzv. ustálení zdravotního stavu, tedy okamžikem, kdy je možno posoudit rozsah vzniklé škody a stanovit výši odškodnění. Je třeba také konstatovat, že nárok na odškodnění bolesti a ZSU nemusí vzniknout ve stejný okamžik. Ustálení zdravotního stavu hraje významnou roli nejen kvůli okamžiku vzniku nároku na odškodnění, ale také z toho důvodu, že okamžikem ustálení zdravotního stavu začíná běžet promlčecí lhůta k úspěšnému uplatnění nároku u soudu. Co se zániku nároků na náhradu bolesti a ZSU týká, občanský zákoník výslovně upravuje, že tyto nároky smrtí věřitele zanikají. Nepřichází tedy v úvahu přechod tohoto nároku na případné dědice. Odlišná je úprava obsažená v novém zákoníku práce č. 262/2006 Sb., který diskontinuitně od původního zákoníku práce a také v rozporu s úpravou občanského práva přechod nároku na odškodnění bolesti a ZSU na dědice poškozeného umožňuje. Je zde zřejmá zvýšená ochrana osob/zaměstnanců v rámci pracovněprávního vztahu.

Ačkoliv je to občanský zákoník, který je nosným předpisem zajišťujícím právo poškozeného na náhradu škody na zdraví, je ve svých ustanoveních velmi stručný. Ve věci jednorázového odškodnění bolesti a ZSU výslovně odkazuje na podzákoný právní předpis. OZ dále stručně upravuje právo pozůstalých na jednorázové odškodnění za smrt konkrétních osob, nároky na náhradu za ztrátu na výdělku, ztrátu na důchodu a ztrátu vyživující osoby a dále nárok na náhradu účelně vynaložených nákladů spojených s léčením.

Je to právě zmíněný podzákoný předpis, tedy vyhláška č. 440/2001 Sb., která definuje odškodňování bolesti a ztížení společenského uplatnění a stanoví jeho podmínky, a to jak technického charakteru, tedy jakým způsobem lze nárok prokázat a jaké náležitosti musí splňovat lékařský posudek ohodnocující bolest a ZSU, tak i věcně. Stanoví předpoklady vzniku nároku na odškodnění v základní výměře, předpoklady možného navýšení odškodnění a také předpoklady mimořádného navýšení odškodnění v případech zvláštního zřetele hodných. Současná vyhláška navazuje na vyhlášky předešlé, jejichž koncepce byla obdobná a v průběhu času bylo nejviditelnější změnou narůstání hodnoty bodu – z původních 10,- Kčs na současných 120,- Kč za jeden bod. Hodnota bodu však zůstává nezměněna od roku 2001, což je jeden z často citovaných argumentů ve prospěch zrušení dosavadní vyhlášky, neboť výše poskytovaných náhrad neodpovídá současné ekonomické situaci.

Další argument pro zrušení vyhlášky říká, že její aplikace je pro poškozené nedůstojná, když zásah do osobní sféry člověka, jakou je poškození zdraví, je posuzován

podle technické normy, která stanoví fixní částky za určitý druh škody a neumožňuje individuální posouzení každého případu. Z těchto, ale i z dalších důvodů podal Obvodní soud pro Prahu 1 návrh k ÚS, aby byla tato vyhláška, resp. ust. OZ na vyhlášku odkazující, zrušeno pro rozpor s ústavním pořádkem. Ústavní soud návrh zamítl, když mimo jiné konstatoval, že jej nelze posoudit jako návrh na zrušení § 444 OZ, ale jako návrh na zrušení vyhlášky č. 440/2001 Sb., když k takovému návrhu nebyl navrhovatel aktivně legitimován. ÚS také konstatoval, že vyhláška je ústavně konformní, když je pouze na subjektu, který ji aplikuje, jakým způsobem k její aplikaci přistoupí a jak odvážný bude při individuálním posuzování závažných škod na zdraví. Vyhláška totiž umožňuje zvážit individuální znaky každého případu a umožňuje soudu poskytnout odškodnění v libovolné výši za předpokladu, že bude dodržena zásada proporcionality mezi rozsahem vzniklé škody a výší finanční náhrady.

Ústavní soud svým nálezem tedy potvrdil soulad vyhlášky s ústavním pořádkem a upozornil zejména na § 7 odst. 3 vyhlášky, který umožňuje soudu individuální posouzení všech okolností daného případu a opravňuje jej k mimořádnému navýšení odškodnění za bolest a ZSU, a to za předpokladu, že na straně poškozeného existují důvody zvláštního zřetele hodné. Judikatura NS ČR postupem času ustoupila od velmi rigidní aplikace tohoto ustanovení a na odškodnění ve smyslu tohoto ustanovení již dosáhne mnohem širší spektrum poškozených. Není již nutné, aby byl poškozený před vznikem úrazu významný umělec či sportovec, ale odškodnění bývá přiznáno i „obyčejným“ lidem, jestliže je prokázáno, že jejich uplatnění ve společnosti před vznikem škody bylo mimořádné, případně je prokázáno, že důsledkem jeho poškození je jeho uplatnění v životě výrazně zhoršeno či zcela vyloučeno. Nosnými principy při aplikaci vyhlášky je skutečnost, že již samotné odškodnění v základní výměře zohledňuje nepříznivé důsledky, které s sebou škoda na zdraví do života poškozeného vnesla a jejich předpokládaný vývoj a zejména princip přiměřenosti mezi vzniklou škodou a výší poskytnuté finanční náhrady.

O mimořádném navýšení odškodnění bolesti a ZSU je oprávněn ve smyslu vyhlášky rozhodovat pouze soud na základě provedeného dokazování, když důkazními prostředky jsou v dané problematice zejména účastnická výpověď poškozeného, znalecké posudky a svědecké výpovědi. Na straně škůdce jako žalovaného pak jsou jediným možným důkazem důkazy prokazující opak, tedy důkazy, které jsou způsobilé objektivně posoudit stav žalobce a jeho fungování v běžném životě. Jedním z takových důkazních prostředků je tedy důkaz zprávou o běžném způsobu života poškozeného po úraze, který je získán pozorováním žalobce na veřejnosti a zaznamenání způsobu jeho života, pohybu apod. Ačkoli k takovým důkazním

prostředkům vznášejí poškození námitky, že se jedná o nepřijatelný zásah do jejich osobnostních práv, a že se jedná o důkaz nezákonný, nelze s tímto souhlasit. V první řadě je nutno konstatovat, že občanský zákoník nezná pojem nezákonný důkaz, naopak jako důkazní prostředek může sloužit cokoli, co je způsobilé prokázat skutečnosti rozhodné pro posuzovaný případ. Kromě toho nelze mít za to, že sledováním činností poškozeného na veřejných místech, např. v obchodě či na ulici, je možné zasáhnout do jeho osobnostních práv. Na straně škůdce totiž neexistuje jiný způsob, jak prokázat, že tvrzení žalobce o jeho nemožnosti a neschopnosti k určitým úkonům, jsou lživá.

Společně s nárokem na náhradu škody bývá současně uplatňován nárok na náhradu nemajetkové újmy. V této problematice nebyla judikatura soudů jednotná, avšak postupem času se ustálila na stanovisku, že sice jistě lze oba nároky uplatňovat současně, nicméně nezbytnou podmínkou úspěšného uplatnění obou nároků je to, že každý nárok je založen na odlišných skutkových tvrzeních. Není totiž aktuálně možné na základě shodných skutkových tvrzení požadovat dvojí náhradu ze dvou různých právních titulů. Novinku do tohoto postupu vnese nový OZ, který výslovně upravuje v případě újmy na přirozených právech člověka povinnost škůdce nahradit poškozenému škodu i nemajetkovou újmu. Až soudní praxe ukáže, zda se v tomto ohledu budou vyžadovat pro úspěch žalobce při uplatňování svých práv různá skutková tvrzení, či zda bude dostačující jediné tvrzení, na základě kterého bude poskytnuta dvojí náhrada.

Pro ucelenost a vyčerpání daného tématu bylo nutné začlenit do mé práce také kapitulu popisující Principy evropského deliktního práva jako právního útvaru nezávazného bez náležité právní síly. I přesto se však PETL řadí mezi zásadní předpis, jehož hodnota je dána principy, které obsahuje a kterými neformálně sjednocuje civilní deliktní odpovědnost evropských států.

PETL hráli svou roli také při tvorbě nového občanského zákoníku, který je jimi v oblasti deliktních závazků ovlivněn. Obecně nový OZ přináší v oblasti odpovědnosti za škodu a náhrady škody několik zásadních principiálních změn. V první řadě se jedná o nastavený dualismus civilního deliktu, kdy zákon vedle sebe upravuje existenci deliktního závazku vzniklého porušením právního předpisu a deliktního závazku vzniklého porušením smluvní povinnosti. Další koncepční změnou oproti stávající úpravě je upřednostnění naturální restituice oproti náhradě škody v penězích, když nově je na prvním místě, s určitými výjimkami, které závisí na vůli poškozeného, náhrada škody uvedením do původního stavu.

Jako zásadní lze také hodnotit vznik několika nových skutkových podstat odpovědnosti za škodu (např. za škodu způsobenou zvířetem) a změnu stávajících skutkových podstat. Za tu nejpozitivnější považuji novou úpravu objektivní odpovědnosti za škodu způsobenou vadou přístroje, když „vada“ přístroje nahradila stávající „povahu“ přístroje.

Zásadní změnou, která se nejvíce týká tématu této práce je zrušení vyhlášky č. 440/2001 Sb., když o škodě na zdraví vzniklé po účinnosti nového zákona nebude rozhodováno aplikací této vyhlášky, ale o výši náhrady škody bude rozhodovat výlučně soud, a to tak, aby poskytnutá náhrada plně vyvážila vytrpěnou bolest, další nemajetkové újmy a ztížení společenského uplatnění. Stanovení této výše nebude jistě pro soud jednoduché, neboť soud bude muset posoudit odborné otázky lékařské, k jejichž posouzení bude jistě potřebovat odborné znalosti soudních znalců. Zásadu slušnosti, jako vodítko pro soud, pokud nebude schopen stanovit náhradu tak, aby plně vyvážila poskytnutou bolest, nemajetkovou újmu a ZSU, považuji za natolik komplikovanou veličinu, že si nejsem jistá, zda její aplikace přinese soudům jakoukoli úlevu. Naopak zákon žádným způsobem nekonstatuje, že přiznaná výše odškodnění musí být přiměřená a odpovídající všem okolnostem případu či obdobným případům soudní praxe. Lze tedy předpokládat, že tento princip bude konstatován judikaturou soudů, resp. bude při rozhodování soudů odkazováno na stávající rozhodnutí založená na vyhlášce č. 440/2001. Sb., která na princip proporcionality pravidelně odkazují.

Seznam zkratk

OZ	zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, v platném znění
ZSU	ztížení společenského uplatnění
vyhláška	vyhláška Ministerstva zdravotnictví č. 440/2001 Sb. o odškodnění bolesti a ztížení společenského uplatnění, v platném znění
ZP	zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, v platném znění
NS ČR	Nejvyšší soud České republiky
VOZ	Všeobecný občanský zákoník
LZPS	Listina základních práv a svobod
ÚS	Ústavní soud ČR
nový OZ	zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník
KS	krajský soud
původní vyhláška	vyhláška č. 32/1965 Sb.
nová vyhláška	vyhláška č. 440/2001 Sb.
ES	Evropská společenství

Použitá literatura a prameny

- Holčapek, T. Dokazování v medicínskoprávních sporech. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2011, s. 212
- Švestka, J. Dvořák, J a kol. Občanské právo hmotné 2. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2009, s. 552
- Švestka, J. Spáčil, J. Škárová, M. Hulmák M. a kol. Občanský zákoník. Komentář, Praha: CH Beck, s. 2528
- Pelikánová, I. Odpovědnost za škodu – trendy a otázky, malý náhled do osnovy nového občanského zákoníku. Bulletin advokacie, 2011, č. 3
- Pichrt, J. Zanikají smrtí zaměstnance pohledávky na náhradu za bolest a za ztížení společenského uplatnění? Bulletin advokacie, 2009, č. 7
- Vojtek, P. Odškodňování bolesti a ztížení společenského uplatnění
- Tomančáková, B. Kolikrát ještě budeme diskutovat kolik za lidské utrpení? Právní rozhledy, 2009, č. 3
- Vojtek, P. Přehled rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, která nebyla v roce 2007 schválena k publikaci ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, Soudní rozhledy, 2008
- Mikyska, M. Nad jedním rozhodnutím Ústavního soudu
- Doležal, A. Doležal, T. Několik poznámek k aktuálním rozhodnutím soudů ve věci náhrady škody na zdraví a kompenzace imateriální újmy
- Ryška, M. Náhrada škody na zdraví a ochrana osobnosti
- Vlasák, M. Náhrada nemajetkové újmy v PETL a v návrhu občanského zákoníku – JUDr. Michal Vlasák, Jurisprudence, 2009, č. 4
- Vlasák, M. Europeizace soukromoprávních deliktálních vztahů
- Pelikánová, I. Principy evropského odpovědnostního práva, Právní zpravodaj, 2007, č. 7

Judikatura

- Nález Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 50/05
- Nález Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 350/03
- Nález Ústavního soudu I. ÚS 2610/2011
- Nález Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 16/04
- Nález Ústavního soudu sp. zn. IV ÚS 2842/10

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 25 Cdo 4228/2007
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 23 Cdo 3604/2010
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 25 Cdo 2258/2008
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 25 Cdo 4228/2007
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 25 Cdo 333/2005
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 25 Cdo 2414/2010
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 25 Cdo 1240/2009
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 21 Cdo 936/2010
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 21 Cdo 149/2009
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 21 Cdo 752/2010
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 25 Cdo 1240/2009
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 25 Cdo 2597/2006
Rozsudek Nejvyššího soud ČR sp. zn. 25 Cdo 991/2006
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 1Cz 60/88
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 21 Cdo 1004/2010
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 21 Cdo 244/2007
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 25 Cdo 2370/2007
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 25 Cdo 2258/2008
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 25 Cdo 4670/2007
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 25 Cdo 2596/ 2006
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 25 Cdo 1279/2005
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 21 Cdo 2581/2009
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 25 Cdo 333/2005
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 21 Cdo 1004/2010
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 21 Cdo 244/2007
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 30 Cdo 64/2004
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 21 Cdo 434/2010
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 25 Cdo 847/2004
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 25 Cdo 2186/2004
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 25 Cdo 2414/2006
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 25 Cdo 1575/2005
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 25 Cdo 759/2005
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 25 Cdo 1491/2009
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 25 Cdo 2497/2004

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 21 Cdo 244/2007
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 25 Cdo 4916/2007
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 25 Cdo 2596/2006
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 25 Cdo 114/2009
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 25 Cdo 1491/2009
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 25 Cdo 5223/2009
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 25 Cdo 4171/2010
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 25 Cdo 2884/2010
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 25 Cdo 4228/2007
Usnesení Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 25 Cdo 1697/2007
Rozsudek Vrchního soudu v Olomouci sp. zn. 1 Co 63/2003
Rozsudek Vrchního soudu v Olomouci sp. zn. 1 Co 2/2010
Usnesení Vrchního soudu v Olomouci sp. zn. 1 Co 201/2007

Summary

One-time compensation for pain and social impairment in accordance with the Civil code and with public notice number 440/2001 Sb.

Klíčová slova (key words):

health damage (damage to health) - škoda na zdraví

pain - bolest

social impairment - ztížení společenského uplatnění

The purpose of my thesis is to analyze the legal regulation of legal responsibility for damages and compensation for damages, with special concern for health damages (damage to health). In the very near future, the biggest change in Czech civil law will come, and the comparison between contemporary legislation and the future legislation is also the reason for my research.

The thesis consists of 12 chapters including introduction and conclusion. Each chapter is dedicated to partial institutes of the regulation or to institutes connected with this regulation.

After the introduction, the second chapter is the most general chapter from the whole text, because it is about general legal responsibility and general compensation for damages.

Chapter three describes one-time compensation of pain and social impairment, the genesis and the termination of this right and also the time limitation. Also, I have explained the major differences between the termination of this right in the Czech Civil code and in the Czech Labor code.

Following chapter is about the Regulation of Ministry of health number 440/2001Sb. and about its evolution. This is the basic norm which controls these issues. This regulation describes the terms pain and social impairment and based on that we can say how extensive they are and how we are being compensated for them.

Chapter five concentrates on problems with proposal of District court of Prague 1 which proposed the cancellation of part of the Czech Civil Code and the Regulation number 440/2001Sb. to the Constitutional Court of the Czech Republic. This proposal was rejected.

Chapter six concerns with the extraordinary increase of the compensation for pain and social impairment, which is one of the most important rule of this legal regulation. It is based on the principle of proportionality, which means that the amount of the compensation must be proportional to the amount of the damage.

Chapter seven talks about the civil procedure and the proof of evidence. The most important rule is that in the civil procedure, illegal proof of evidence does not exist.

Chapter eight defines differences between the compensation of damages and nonproperty detriment. One can demand both of these rights but there must be different factual assertion.

Next chapter includes several examples from practice of The Highest Court of The Czech republic and from my own practice.

Chapter ten focuses on The European principles of tort law which are not the classic sources of law but which are very important for development of tort law in the whole Europe.

Chapter eleven is about the new Civil code which will probably be effective starting 2014. This rule is totally different from actual Civil code. It follows the rule from the 1st half of 20th century. For example the responsibility for damages will be divided for the breach of law and breach of contract and natural restitution will be the first before the compensation of damages in money.

Abstrakt

Tématem této práce je problematika jednorázového odškodnění bolesti a ztížení společenského uplatnění v českém právním řádu, zejména ve Vyhlášce Ministerstva zdravotnictví č. 440/2001Sb., v platném Občanském zákoníku (zákon č. 40/1964Sb.) a v novém Občanském zákoníku (zákon č. 89/2012Sb.).

Cílem mé práce bylo shrnout existující právní úpravu na pozadí judikatury Nejvyššího soudu ČR a porovnat ji s právní úpravou, která bude účinná s účinností nového Občanského zákoníku od roku 2014.

Zabývala jsem se obecně odpovědností za škodu a konkrétně odpovědností za škodu na zdraví, zejména jejím odškodňováním; vznikem, zánikem a promlčením nároku na náhradu škody na zdraví; procesem hodnocení rozsahu škody na zdraví a jeho nedostatky. Součástí práce je také exkurz do procesního hlediska souvisejícího s uplatňováním daného nároku, do Principů evropského deliktního práva (PETL), do nového Občanského zákoníku a bohaté judikatury Nejvyššího soudu ČR.

Abstract

The purpose of my thesis is to analyze the legal regulation of legal responsibility for damages and compensation for damages, with special concern for health damages (damage to health). In the very near future, the biggest change in Czech civil law will come, and the comparison between contemporary legislation and the future legislation is also the reason for my research.

The thesis consists of 12 chapters including introduction and conclusion. Each chapter is dedicated to partial institutes of the regulation or to institutes connected with this regulation.